

URBAN AGRICULTURE: BEHIND THE SUCCESS STORY

A study of the factors that determine the success of an
initiative in Groningen and Leeuwarden

Marion Plegt
S2575361

Bachelor Thesis
Faculty of Spatial Sciences
University of Groningen
June 2016
9951 words

Supervisor: Britta Restemeyer

Summary

Currently, the world has to deal with both climate change and population growth. Climate change is associated with several risks, such as flooding and heat stress, but also droughts and food shortages. One of the ways to tackle these issues is through urban agriculture, which improves infiltration capacity, absorbs heat and reduces food miles. Most of the research in the Netherlands concerning urban agriculture was carried out in the west. This study sheds some light on urban agriculture in the north of the Netherlands, more specific, in Groningen and Leeuwarden. Through mixed-methods research it tries to identify the factors that determine success in non-commercial urban agriculture. Two experts were interviewed and 55 questionnaires filled out by initiatives. The results show that several factors influence the success, however, it all starts with the support of the neighbourhood which is gained by leaders that have the ability to communicate, motivate and co-operate.

Table of contents

Summary	1
1. Introduction	3
1.1 Motivation	3
1.2 Research Problem and Question	3
1.3 Thesis outline	4
2. Theoretical framework	5
2.1 Influence of urban agriculture on society	5
2.2 Successful initiative and general factors that influence success	6
3. Methodology	10
3.1 Mixed-methods research	10
3.2 Data collection	10
3.3 Ethical questions	12
4. Results	13
4.1 Start of initiatives	13
4.2 Management	14
4.3 External environment	16
4.4 Organization	19
4.5 Project	21
4.6 Discussion	24
5. Conclusion	26
5.1 Reflection and recommendation	27
6. Literature	28
Appendix	31
Appendix A: Interview	31
Interviewguide	31
Codes	32
Transcript interview Laurens Stiekema	33
Transcript interview Gjalt Faber	54
Appendix B: Questionnaire	73
Appendix C: Statistics	77

1. Introduction

1.1 Motivation

At the moment, the world has to deal with both climate change and population growth. Climate change is associated with several risks, such as flooding and heat stress, but also droughts and food shortages. Population growth, combined with climate change, only increases these risks. There is not enough farmland available to feed a growing population, and both floods and droughts have a negative influence on the food production, increasing food shortages (Runhaar et al., 2012; Davis, 2011; Despommier, 2014).

Many people already live in cities and this number only continues to grow. Cities are far from climate neutral, using too many resources and producing too much waste. Since most food is produced outside the city, it is transported there over long distances, resulting in high food miles (Deelstra & Girardet, 2000). Cities are also influenced by climate change. Cities have a low surface water capacity, as well as a low infiltration capacity of the surface, since most of the surface exists of hardened or paved soil. This increases the urban heat island effect as well, which describes how temperatures tend to be higher in urban areas in comparison to rural areas (Runhaar et al., 2012; Mees & Driessen, 2011).

As these problems cannot be prevented, cities have to be adapted (Mees & Driessen, 2011). There are many possibilities for adaptation, one of them being urban agriculture. Urban agriculture results in more green in the city, which improves the possibilities for surface water and infiltration capacity and decreases the urban heat island effect, as heat is absorbed better. By producing food within city limits, the food miles decrease as will the amount of unused land within city limits (Runhaar et al., 2012; Deelstra & Girardet, 2000; Goldstein et al., 2016).

The concept of urban agriculture has been gaining popularity in the Netherlands for several years, but has been popular in other countries for far longer. Little research has been carried out on urban agriculture in the Netherlands, mostly focussing on initiatives in the 'de Randstad', a network of cities in the west of the Netherlands (Praktijkonderzoek Plant en Omgeving, 2006; City of Rotterdam, 2012; Jansma et al., 2008).

1.2 Research Problem and Question

Most of urban agriculture in the Netherlands are small-scale, non-commercial initiatives. The positive influence urban agriculture can have on the citizens that are participating in the initiatives has been well-documented (Praktijkonderzoek Plant en Omgeving, 2006; City of Rotterdam, 2012; Jansma et al., 2008).

Little research has been carried out to the initiatives of urban agriculture in the north. The two largest cities of the northern region, Groningen and Leeuwarden, both have forms of urban agriculture. The initiatives in these cities are being documented by their municipalities as well as by overarching initiatives, respectively called Eetbare Stad Groningen and Eetbaar Leeuwarden.

Virtually no research has been carried out as to what makes an initiative successful, even though it would be very interesting to know which factors determine whether an initiative will be successful or not. This information could be used by for example policy makers or municipalities, so they can estimate the likelihood of an initiative succeeding and prevent investing time and money in an initiative that is unlikely to succeed.

The goal of this thesis is to determine factors that influence the success of an initiative in Groningen and Leeuwarden. This is done through interviews with the urban agriculture coordinator of both municipalities, complemented by information from questionnaires that have been sent to initiatives in both municipalities. The cities are compared, identifying common points of success, as well as the factors that influence success.

Urban agriculture is a very broad term and literature gives various definitions. The Research Center on Urban Agriculture and Food Security (RUAF) (s.d, in Danckaert et al., 2010) identifies three large categories: non-commercial urban agriculture, market-oriented urban agriculture and multi-functional. Since almost all of the initiatives in Groningen and Leeuwarden are non-commercial, that is where the focus of this thesis will be. Non-commercial urban agriculture covers small-scale farming on balconies, roofs or roof-top terraces, gardens and window sills, as well as garden plots (on specifically-assigned land) and institutional or community gardens. The food is produced for own consumption or to share with family and friends. Many of these gardens serve an educational, therapeutic or social purpose.

The following research question has been formulated:

Which factors determine success in non-commercial urban agriculture in Groningen and Leeuwarden?

To answer this question, several sub questions have been formulated:

- *What is urban agriculture and what can its influence on society be?*
- *When can an initiative be considered successful and what general factors influence success?*
- *Which factors are considered to be most important for the success of non-commercial urban agriculture by the municipalities and the initiatives?*

1.3 Thesis outline

The first chapter covered the introduction, whereas the second chapter discusses the theory that provides the framework for this thesis. The conceptual model, that shows how the theoretical concepts are linked, is discussed at the end of the second chapter. Chapter three discusses the methodology: the used research-method, as well as the collected data and the ethical questions. In chapter four the results are discussed, with conclusion and reflection following in chapter five. Chapter six contains the used literature.

2. Theoretical framework

This chapter first discusses the influence of urban agriculture on society, both the positive and the negative aspects. Defining a successful initiative is discussed, as well as the general factors that influence success. These factors are then applied to urban agriculture, which results in a conceptual model.

2.1 Influence of urban agriculture on society

There are many aspects to urban agriculture that influence society in various ways. The aspects can be sorted into three main categories: environmental, social and health. All categories have both positive and negative aspects that deserve attention.

Environmental aspects

As pointed out in the motivation, climate change is an issue and cities need to be more climate proof. Urban agriculture as a way to achieve this, as it has a positive influence on surface- and infiltration water capacity, as well as decreasing the urban heat island (Runhaar et al., 2012; Mees & Driessen, 2011). Since food is produced in or close to the city, food miles go down. This results in a lower carbon footprint, as the greenhouse gas emissions are lower compared to traditional farming, with longer transport distances. Since there are more plants, there is less CO₂ in the atmosphere and the air quality improves, as the plants filtrate and absorb CO₂ and other air pollutants (Goldstein et al., 2016).

Urban agriculture also improves biodiversity as it gives farmers an option to specialize their products. Since the fruits and vegetables do not have to be transported that far, transportation costs go down which creates options to produce more expensive types of food. Shorter transportation also creates options for more vulnerable varieties, which can be transported to the consumer faster (Goldstein et al., 2016). Van der Schans (2010) points out that urban farmers have the possibility to produce heirloom vegetables, exotic varieties or medieval or even forgotten vegetables, increasing biodiversity. Cities produce a lot of heat and waste, which can be re-used by urban farms, by for example heating greenhouses using excess city warmth or using urban waste-water to irrigate crops (Mehta, 2006).

However, urban agriculture can also pose risks to the environment, as urban agriculture can result in soil erosion, the destruction of vegetation and the pollution of resources such as soil, air and water. The use of chemicals, such as fertilisers, insecticides and pesticides on crops is also a source of concern, as it can harm both the environment and the health of the consumer (Mougeot, 2000; Armar-Klemesu, 2000).

Social aspects

In the Western world, most people do not have the experience of 'harvesting' food. They buy groceries in the supermarket, often already in containers or frozen. Urban agriculture provides them with an entire new way to view their food (Deelstra & Girardet, 2000). In most cases, urban agriculture is about local and green food production, but it serves other purposes as well. Community gardens can help residents to get into contact with one another and to be active in their community, creating stronger social cohesion and more social capital (City of Rotterdam, 2012). Governments strive to improve social cohesion, as it creates social control but also makes people feel more comfortable and safe in their area of residence; it creates a sense of belonging to place (Forrest & Kearns, 2001; Uitermark, 2015)

Community gardens can also have educational or therapeutic purposes, teaching children how their food is produced and letting them help grow it, or as a way to help people that find it difficult to participate in society (City of Rotterdam, 2012). Citizens appreciate the green, open and quiet area an urban farm creates, considering it a meeting point or a place to relax. It also creates an opportunity for recreation nearby and improves the entire perception of their neighbourhood (Jansma et al., 2008; Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, 2007).

The social cohesion that can be formed through urban agriculture can however work exclusionary as well. Forrest & Kearns (2001) and Uitermark (2015) describe that social cohesion can exclude a minority or result in a majority imposing its will on a minority. In the case of urban agriculture, this would mean the people that are participating in the initiative excluding the people that are not participating.

Health aspects

The influence urban agriculture has on health varies from less air pollution to easier and cheaper availability of fresh fruits and vegetables. Fresh fruits and vegetables are more expensive than canned fruits and vegetables and for many people, lower income families in particular, price is important in deciding what to buy (Waterlander et al., 2010, in van der Schans, 2010). The City of Rotterdam (2012) points out that more people become overweight and a healthier consumption pattern, with fresh food instead of processed food, could change this. By growing their own fruits and vegetables, fresh food becomes available at a lower price. The exercise associated with farming also improves citizens' health, whereas being active and social with their neighbours has a positive influence on their mental health (City of Rotterdam, 2012).

It is possible for urban agriculture to cause a risk for public health as well. This can be caused by the re-use of urban waste-water as mentioned by Mehta (2006), but also because people keep small domestic live-stock that can easily spread diseases, with for example chickens spreading the avian flu (Mougeot, 2000). Crops grown on polluted soils or on soils that are contaminated with heavy metals, caused by buildings or roads in the vicinity, can seriously affect the health of consumers (Armar-Klimesu, 2000).

2.2 Successful initiative and general factors that influence success

In this paragraph the difficulties of defining an initiative as successful are discussed. Then, Belassi & Tukels' (1996) framework for success factors in projects is introduced and applied to urban agriculture. This results in a conceptual model for success factors in urban agriculture.

2.2.1 Successful initiative

It can be quite difficult to define an initiative as 'successful', as it depends on the expectations one has. The initiatives are supposed to have a positive influence on the environment, the health of the participants and the social climate in a neighbourhood (City of Rotterdam, 2012; Jansma et al., 2008; Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, 2007; Deelstra & Girardet; 2000). Even if they do not realise these positive influences, they can still be considered successful in the sense that they exist, but they are not successful when it comes to their own goals and having a positive influence on society.

It is also important to note that an initiative not existing anymore is not synonymous with being unsuccessful. Many of the initiatives are realised on temporarily available soil, something that happens worldwide (Ralph, 2015; RTV Noord, 2016). The initiatives are realised on soil that is at that point not being used, but after a few years, when the economic condition improves, it might be sold again, meaning the initiative has to go. If they are lucky, they might find a new location. If they are unlucky, it is the end of their initiative.

2.2.2 Success factors

Belassi & Tukul (1996) created a general framework for success factors in projects. They identified several general factors that influence the success or failure of a project and grouped these factors, creating four groups: factors related to the project manager and team members, factors related to the project, factors related to the organization and factors related to the external environment (Belassi & Tukul, 1996). By grouping these factors, they make it easier to identify to what aspect the success of a project is related.

Their framework was created for projects in general. Urban agriculture can be considered volunteer work or self-organisation and through literature research, important factors for the success of these organizations have been identified (Uitermark, 2015). These factors have been combined with the groups created by Belassi & Tukul (1996), resulting in a conceptual model for success factors in urban agriculture. This model can be seen in Figure 1 after which the aspects of the model are discussed.

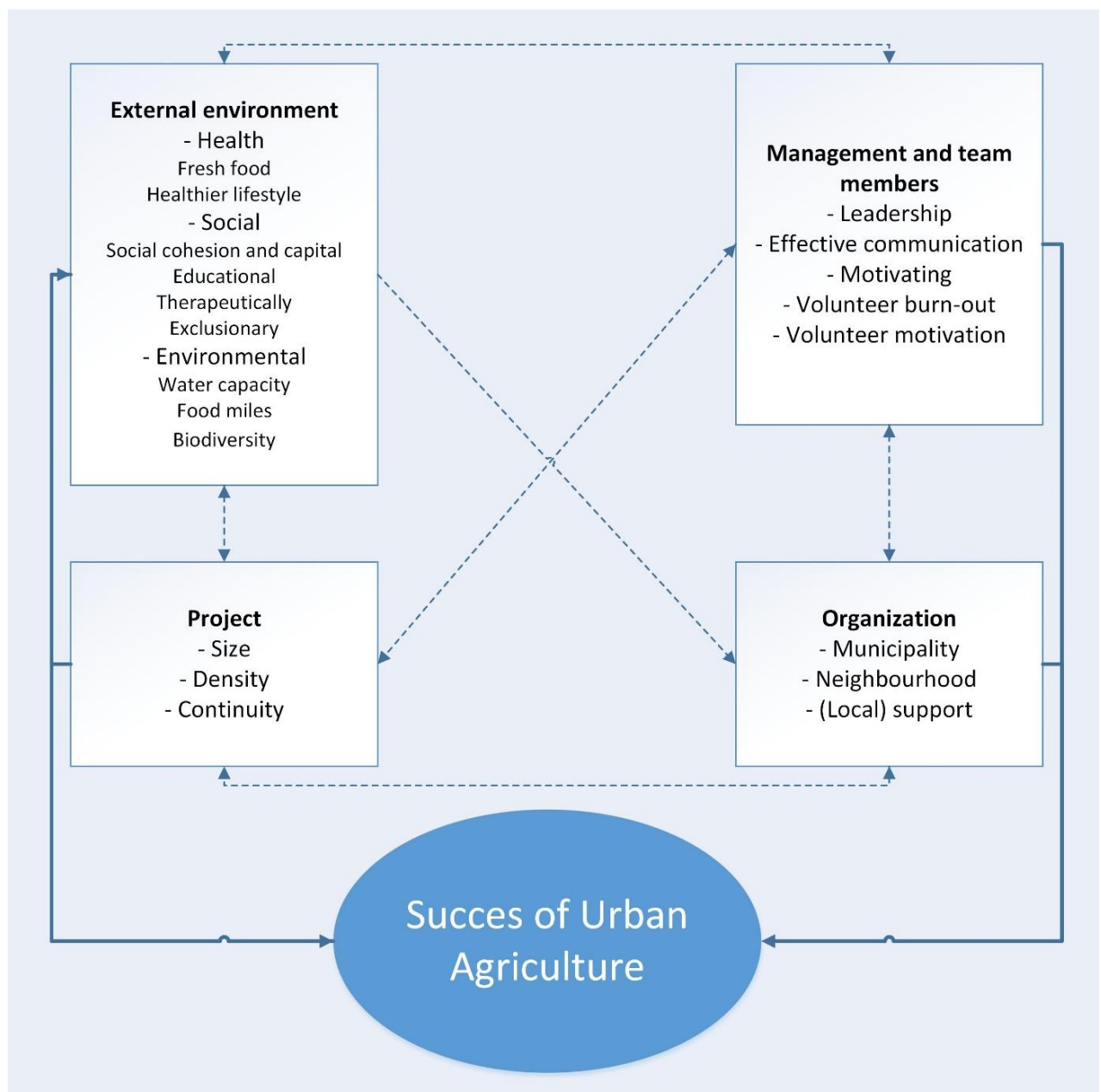

Figure 1 - Conceptual model of success in Urban Agriculture.

Project manager and team members

In the case of urban agriculture, the project manager and the team members would be the coordinator of an initiative and the people that are actively participating in the urban farm (Eetbare Stad Groningen, 2016). Without them, there would be no project. The manager should be able to motivate the organization, in this case the municipality and the neighbourhood, as well as the team itself (Belassi & Tukul, 1996). Gilley et al. (2009) point out that being able to motivate team members and providing effective communication are associated with the effective implementation of change, with good communication being necessary to motivate said team members. Meijerink & Stiller (2013) in turn point out that that these leadership functions do not have to be fulfilled by one leader: these functions can be fulfilled by several people. The initiative profits from good management that is able to motivate and co-operate, not only within the initiative but also with the municipality and the neighbourhood.

A risk to any volunteer organization, such as an urban farm, is volunteer burnout (Allen & Mueller, 2013). They argue that burnouts do not only happen in the 'traditional' workforce, but also in volunteer work. A burnout can result in the intention to quit. Allen & Mueller (2013) argue that volunteer burnout can be caused by perception of voice and role ambiguity. Volunteers can feel like they have no voice in the decisions that are being made or that no one is listening to them. They can be unsure of what is expected or required of them and how those demands should be satisfied. This can result in feelings of despair and a more negative view of the organization, which can lead to volunteer burnout and eventually the decision to quit (Allen & Mueller, 2013). In urban farming, both the team members and the coordinators can experience these feelings, which can be a risk to the continuity of the initiative. Another risk is the motivation of the volunteers. Oostlander et al. (2013) describe that organizations that want their volunteers to stick with them should not exert too much control or create feelings of pressure, as that can harm the collaboration. There is also the danger of too much pressure from family or friends. Volunteers that do something because they want to or enjoy it report higher satisfaction at their volunteer job (Oostlander et al., 2013). The management should therefore be careful about the way they interact with the participants, as it can scare them off. Strong social cohesion, which is discussed in external factors, can create social pressure to participate in an initiative (Uitermark, 2015). However, this is unwanted, as volunteers function better when they actually want to participate (Oostlander et al., 2013)..

Project

The main factors related to the project are size, density and its life cycle, or continuity (Belassi & Tukul, 1996). Size and density are important as it decides how many people are able to participate. If it gets too crowded, people will either be excluded or the soil will be over-used, resulting in damage. If people are excluded, it is likely they do not view the initiative as positive, as exclusion hurts (MacDonald & Leary, 2005). Having to exclude people could therefore have negative consequences for the initiative, as the excluded people most likely live in the neighbourhood and the initiative needs the support from the neighbourhood.

The initiatives' life cycle, or continuity, is important as well. For a project to be successful and people to invest in it, they should be sure it will continue. This can be tricky in the field of urban agriculture, as many of the initiatives are realised on lots they know are available only temporary (Belassi & Tukul, 1996; Eetbaar Leeuwarden, 2016; RTV Noord, 2016). Continuity also relates to the risk of volunteer burn-out: if the coordinator quits the initiative, this can have negative consequences.

Organization

One of the main factors for the organization is the support from top management (Belassi & Tukul, 1996). In urban agriculture, this would be both the municipality and the neighbourhood, as most of the time they are the ones to decide whether or not an initiative will start. People that want to start an initiative should generate local support (Eetbare Stad Groningen, 2016; Eetbaar Leeuwarden, 2016). The neighbourhood is more than just a geographical area, it also consists of several overlapping social networks and is very important for one's social contacts (Forrest & Kearns, 2001). Without the support from the neighbourhood, the initiative will not get started.

There should be support from the municipality, in this case Groningen or Leeuwarden, as well. This support, as well as the support in the neighbourhood, should be created by the leader of the initiative (Belassi & Tukul, 1996). As pointed out before, to achieve this, the leader needs strong communication skills to campaign the initiative and create the necessary support (Gilley et al., 2009). Likewise, people should have the possibility to participate, as it will make them enthusiastic about the project and create support.

External environment

Belassi & Tukul (1996) argue that the external environment also determines the success of a project. When applying their theory to urban agriculture, the social and health aspects, as well as the environmental aspects, would be the external environment that influences the success of an initiative. These aspects have already been discussed explicitly, both their positive and negative sides.

The connection of these aspects to the other aspects is however important. The external environment is an interesting group, as it both influences the initiative and is influenced by it. If for example, if the soil is dirty, the municipality will not allow urban agriculture in that area (Eetbare Stad Groningen, 2016; Eetbaar Leeuwarden, 2016). The initiative does influence its surroundings as well, hopefully improving the quality of nature and having a positive influence on the social and health aspects. However, if the initiative negatively influences its surroundings, this will result in negative feedback and in turn, negatively influence success of the initiative.

The social cohesion in a neighbourhood influences whether or not it is in support of urban agriculture. The available space influences the size of an initiative, which in turn influences the health and social cohesion in the neighbourhood. The neighbourhoods' social capital influences the abilities of the management. Putnam (1993, in Forrest & Kearns, 2001) defines social capital as the networks, norms and trust that facilitate co-ordination and co-operation that result in mutual benefit. The management in turn is responsible for the changes that happen in the external environment.

3. Methodology

In this chapter, the research method is discussed, as well as the data collection and the ethical questions that rose while conducting this research.

3.1 Mixed-methods research

Data has been collected through mixed-methods research. Data was collected from the websites of Eetbaar Leeuwarden and Eetbare Stad Groningen, as well as through semi-structured interviews with Laurens Stiekema, coordinator 'groenparticipatie' (green participation) of the municipality of Groningen and with Gjalt Faber, coordinator urban agriculture of the municipality of Leeuwarden (names used with their permission). The interviews with Laurens Stiekema and Gjalt Faber can be considered gatekeeper interviews (King & Horrocks, 2010; Seidman, 2013). They are experts on the topic and facilitated access to certain initiatives, even advising which initiatives were most interesting to contact. Contacting the initiatives through the gatekeepers had the advantage that it assured the initiatives of the trustworthiness of the questionnaires and their sender (King & Horrocks, 2010; Seidman, 2013). Questionnaires were sent out to initiatives in Groningen as well as Leeuwarden. The area of the municipalities overlaps with the area of the cities, with the municipalities being only slightly larger. Considering urban agriculture, the policy of the municipalities focusses almost solely on the cities. In this thesis, the terms municipality and city are used interchangeably.

Mixed-methods research was deemed the best way to collect data as the research question needed to be tackled from different angles (Clifford et al., 2010). What advice considering initiatives is given by Eetbaar Leeuwarden and Eetbare Stad Groningen, what do the coordinators consider to be the most important factor and what do the initiatives themselves think? The best way to create these different angles was through mixed-methods research, thus gathering as much information as possible to maximize the understanding of the research question and research subject (Clifford et al., 2010).

The interviews were transcribed and coded (see Appendix A). Using these codes, the interviews were analysed and compared to the results of the questionnaires. The data from the questionnaires were analysed using SPSS. Almost all of the data were ordinal or nominal, which limited the analysis to one-way ANOVA's and chi-square tests. However, chi-square tests were often not possible as the assumptions were not met. Since a lot of the data is ordinal, Spearman's Rank-Correlation (Spearman's rho) was deemed the best way to show the correlations between data.

3.2 Data collection

First, data was collected through the websites of Eetbaar Leeuwarden and Eetbare Stad Groningen. These can be seen as larger, overarching initiatives that help new initiatives get started, in association with the municipalities. They are not part of the municipalities, but are largely funded by them. They keep a map of initiatives for the public, give advice on how to start and have locations and contact information as well.

For concrete questions considering urban agriculture, they advise you to contact the coordinators of the municipalities, which was the next step. Interviews were scheduled with Laurens Stiekema and Gjalt Faber, who both coordinated initiatives from the start. They are the experts that helped create an overview of what was being done in both municipalities and how they were tackling issues concerning urban agriculture. Transcripts of these interviews can be found in Appendix A. Before the interviews took place an interview-guide for semi-structured interviews was drafted, using the literature discussed in the theoretical framework as well as information from Longhurst (2010) on interviews. First, the important themes were identified which resulted in a list of questions. These

questions were then discussed with the supervisor before resulting in the final interview-guide, which can be found in Appendix A.

Input from these interviews, combined with information from McLafferty (2010) was used to create a questionnaire. The questions were discussed with the supervisor. The improved questionnaire was then sent to all email-addresses that were made available through the websites of Eetbaar Leeuwarden and Eetbare Stad Groningen. These were 59 email-addresses and generated, after a reminder, a response of 26. With the help of Laurens Stiekema and Gjalt Faber 63 more initiatives were contacted, which generated a response of 34, bringing the total response to 60. Since all the questions had to be answered, there is no missing data. Initiatives were asked to fill out the name of their initiative, however, some of them are not aware of the name they are registered under by Eetbare Stad Groningen or Eetbaar Leeuwarden or had since then changed their name. Using the emailaddresses and answers to open questions, it was possible to match most of the responding initiatives to their 'original' name.

When checking the answers, it became clear that five initiatives had filled out the questionnaire twice. The most recent answer was kept and the first answer deleted, bringing the total response to 55 and the final response rate to 45,1%. 15 of the respondents were from Leeuwarden, 40 from Groningen. This was to be expected, as Groningen has more initiatives. The locations of the responding initiatives can be seen in Figure 2 and Figure 3. It was not possible to add a location to some of the initiatives in Groningen, as their location has not been made public. The questions used in the questionnaire can be found in Appendix B.

Figure 2 - Locations of responding initiatives in Groningen.

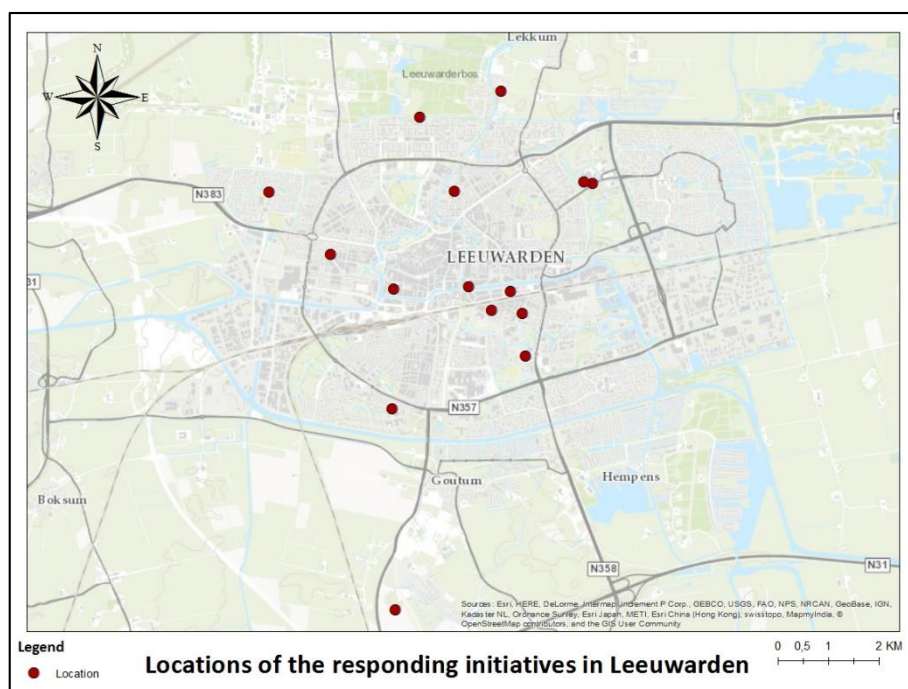

Figure 3 - Locations of responding initiatives in Leeuwarden.

An internet questionnaire was chosen as it was the easiest way to reach many initiatives in a short time period. As pointed out by McLafferty (2010), internet questionnaires are inexpensive and provide access to people that are not geographically close. Also, there were no physical addresses available for the leaders of the initiatives, only for the location of their initiative. This made it nearly impossible to carry out face-to-face interviews or the drop and pick-up strategy, as there was no telling to when someone would be at the farm. However, internet questionnaires also had several downsides, as it is unclear what types of people did or did not respond and the people that had not given their email-address to either the coordinators, Eetbaar Leeuwarden or Eetbare Stad Groningen were left out (McLafferty, 2010). Considering these advantages and disadvantages, internet questionnaires were the best way to conduct this part of the research.

3.3 Ethical questions

Several ethical issues had to be considered. The first one had to do with anonymity. It would be possible to leave out the names of Laurens Stiekema or Gjalt Faber, but it would not make sense. The names could be left out by simply referring to them as 'coordinator', but for those interested, it would be very easy to figure out with whom was spoken. Since their knowledge is relevant because of their function and expertise, it would not be logical to not mention their function. To overcome these issues, they were asked if they had any objections against their names being used, which they did not. Another issue concerning the interviews were the locations, which were not neutral and might have had an influence on both researcher and respondent.

Considering the anonymity of the respondents from the questionnaire, it has been decided not to mention which initiative gave which answer, nor will the thesis contain a list of initiatives that participated in the questionnaire. Their locations are made available on a map, so it would be possible to find out which initiatives participated. To make this difficult to nearly impossible, the scale of the map was adapted. Another issue with the questionnaire is that the questions might have influenced a respondent's answer. They could have been unwilling to admit problems and insecurities, as they consider this private issues that no one else can know about. These issues are very difficult to prevent.

4. Results

Data was gathered through interviews and questionnaires. The results are discussed in this chapter. First, some light is shed on how urban agriculture started in Groningen and Leeuwarden and on how the initiatives get started. Then the four groups that were introduced in the theoretical framework are discussed, starting with the management, followed by the external environment, the organization, the project and ending with a discussion of the model.

4.1 Start of initiatives

The idea of letting citizens practice urban farming within city limits started fairly different in both municipalities. Laurens Stiekema, the coordinator in Groningen, started in 2009. The municipality wanted the citizens to be more active and create more social cohesion. One of the ways they found to do this was through urban agriculture. In Leeuwarden, the process was different. The city wanted to become a 'bee-city' and be more welcome towards insects as bees, butterflies and dragonflies. To accomplish this, they had to work on their biodiversity and create more green in the city. Gjalt Faber advocated for more biodiversity and considered urban agriculture as one of the ways to accomplish this. The idea of a greener Leeuwarden, friendly to bees and urban agriculture, was born. This shows that the goals in the cities vary. In Groningen, the goal was more social cohesion, whereas in Leeuwarden, the goal was improved environment and biodiversity.

The process of the start of the initiatives is similar in both cities. The coordinators are contacted by citizens, they get together and discuss the ideas. The first issue they tackle is what the citizens want to do and where they want to do it, as it has to be figured out who owns the lot. After that, they start working on gaining support from the neighbourhood. The initiatives have to do the work themselves, the coordinators are there for their questions and to give advice. Not all initiatives succeed in starting because (i) the land is not available, (ii) there is not enough support or (iii) they simply give up. However, both Laurens Stiekema and Gjalt Faber pointed out that the city always tries to honour a request for urban farming. The request may have to change a bit, but they always try to find a solution as pointed out by Gjalt Faber:

"It is our goal, for every proposition that we get, we really try to honour every request."

Laurens Stiekema supported this:

"The idea is, well, the answer is always yes, unless.. Not no, unless.."

There is little to no advertisement from the cities or other organizations; people hear about it from acquaintances, read about it on the internet or simply decide they want to do something with the neighbourhood or with greening and look for ways to get this done. Laurens Stiekema joked about it:

"It just happens. [...] For me, personally, I'm happy there is no advertisement. [...] No, it's all fun of course, I mean I love my job, it's just that I'm wondering, how am I going to get it all done today?"

The respondents were asked what their reasons for starting their initiative were; they had the possibility to choose multiple answers. 31 of the respondents (56,4%) said that 'doing something with green' was the reason to start their initiative and almost 40% (38 respondents) said that 'doing something with the neighbourhood' was the reason. Only 5,4% (3 respondents) said that information from the municipality got them to start their initiative, which is in line with what Laurens Stiekema and Gjalt Faber said.

4.2 Management

As pointed out by Belassi & Tukul (1996), management is an important part for the success of a project, something that was affirmed by Laurens Stiekema and Gjalt Faber. They pointed out that a strong leader and support within the initiative are crucial, as well as continuity.

Gilley et al. (2009) pointed out that to implement change, a project needs a leader that is able to motivate team members and has strong communication skills that can create support within the initiative but also in the neighbourhood. This is in line with statements of Laurens Stiekema. There were cases of introvert leaders that could not get the support that was needed, so the initiative was never started. A solution for these leaders would be to attract other people that to have these skills, since the necessary leadership skills can be spread, as mentioned by Meijerink & Stiller (2013). The communication between the initiative and the neighbourhood also profits from social capital, as these existing networks facilitate co-ordination and co-operation (Putnam, 1993, in Forrest & Kearns, 2001). The initiatives get support and advice from the municipality, but they need to gain support from the neighbourhood themselves. Laurens Stiekema points out that the places with the strong leaders are the most successful:

"[...] The places with people that can organize. They don't even need to have any knowledge of farming, as long as they know how to motivate people and are always busy. These are the best locations."

Support for the initiative among its members is also very important, as both Laurens Stiekema and Gjalt Faber point out. Gjalt Faber states:

"I think it is important that [...] there is consensus among the members, about the way it is executed."

Even the best initiatives sometimes have discussions and problems amongst themselves. When asked how the co-operation within the initiative is, a little over 60% responded with good, 20% responded with average and almost 20% admitted that it could be better, as can be seen in Figure 4.

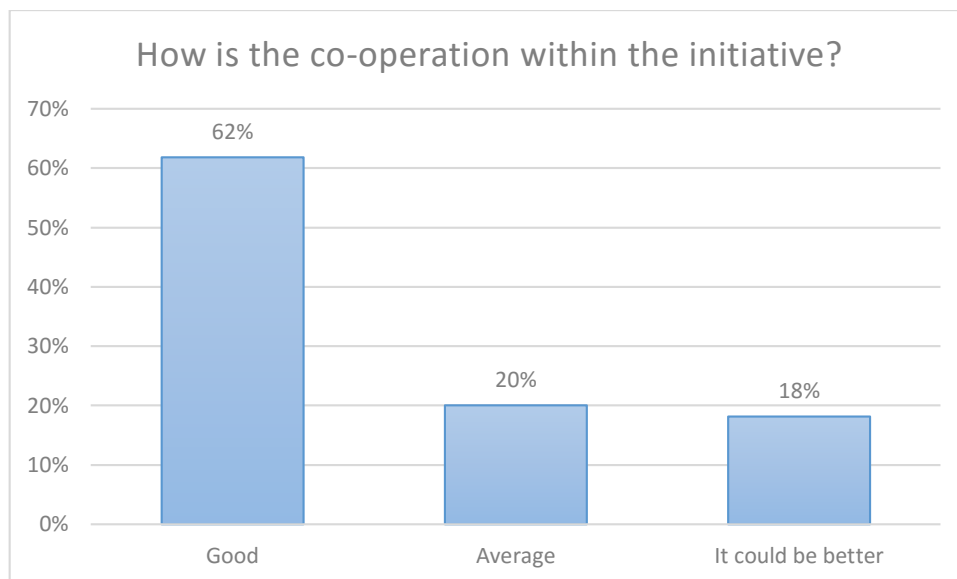

Figure 4 - Co-operation within the initiative.

Possible explanations could be that initiatives that have existed for longer or had the same leader for a long time have better co-operation. However, Spearman's rho found no correlation between co-operation and years that an initiative has existed ($p=0,307$, $\alpha=0,05$) or the number of years the leader has been with the initiative ($p=0,525$, $\alpha=0,05$).

Interestingly enough, a weak ($r=0,325$) correlation ($p=0,024$, $\alpha=0,05$) was found between the co-operation within the initiative and the contact with the neighbourhood. This could mean that initiatives with good co-operation also have good communication with the neighbourhood, which could mean that these initiatives have leaders that are able of good communication and motivating people (Gilley et al., 2009).

Another issue that was raised during the interviews was continuity. When leaders, for whatever reason, leave the initiative and no one else steps up, it means the end of an initiative. This happens from time to time, but is very hard to measure, as there is virtually no data on non-existent initiatives. However, when looking at the data from the questionnaires, it becomes clear that only 8 of the initiatives, a little less than 15%, have leaders that have not been there since the beginning. This could mean that most initiatives stop existing after their leader leaves, but it could also mean that there are only a few initiatives where the leader has stepped down.

Laurens Stiekema also described cases of volunteer burn-out, in both leaders and participants (Allen & Mueller, 2013). People get tired of the obligations urban agriculture brings or they get tired because it is difficult there are no enthusiastic participants; they get the feeling no one is paying attention to what they are doing and saying or they get pushed to keep participating (Allen & Mueller, 2013; Oostlander et al., 2013). Laurens Stiekema:

"Yes, exactly [people quit because it's not as fun as they thought]. They have to spread a flyer again, asking who wants to help on Saturday. And the only responses are long faces and then you're working alone again."

4.3 External environment

According to Laurens Stiekema and Gjalt Faber the main reasons for starting an initiative are the social- and green aspects. As became clear from the questionnaire, the green aspect is not necessarily growing fruit and vegetables. The respondents were asked how important a goal was when they started their initiative. The response to the goal 'growing own food and vegetables' did not really create a clear answer, with 'not really' (29,1%) and 'a lot' (27,3%) getting the most votes (Figure 5). However, the response to 'creating more green in the neighbourhood' was mainly towards the 'a lot' side (Figure 6). When asked if they are succeeding in realising those goals, the reactions vary. Around 28% is a bit negative about growing their own food, whereas 14% is neutral and 48% is positive. It is easier to succeed in creating more green in the neighbourhood, with only 9% of the respondents being negative. 18% is neutral, whereas 73% is positive.

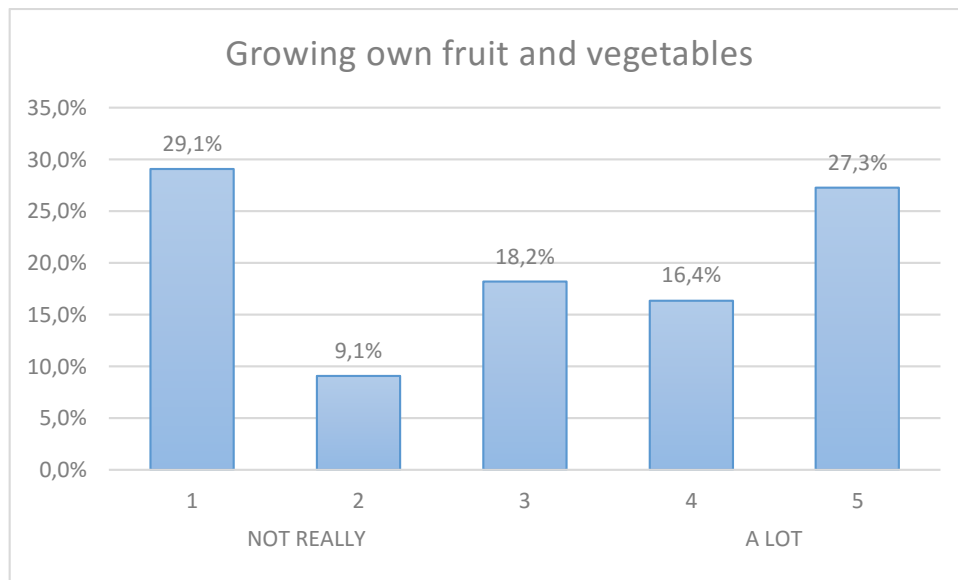

Figure 5 - Growing fruit and vegetables.

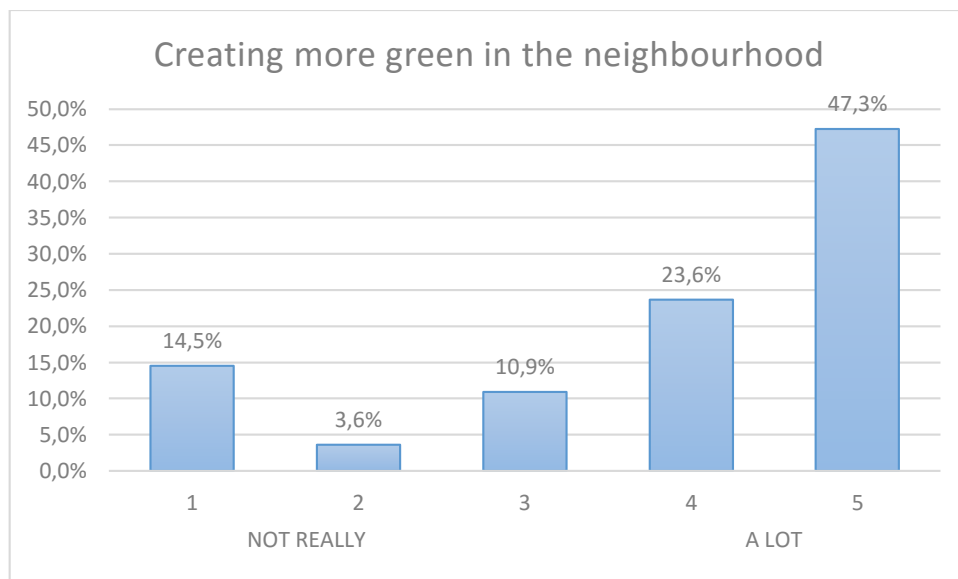

Figure 6 - Creating more green in the neighbourhood.

Laurens Stiekema points out that the goals may change, as people need to gain the support from the neighbourhood. People might not be enthusiastic about growing food, but many of them like the idea of having 'more green' or a nice area for the children. Laurens Stiekema:

"I would almost say [they start the initiative] to do something with their neighbourhood. But whether that's really the case.. See, it often starts with someone, how should I put this, it changes over time. It starts with an idealist, with the idea, I want to grow my own vegetables. But the idealist needs the street. And then young families join, like, well, it would be nice for the kids. You can't say for sure it's this [greening] or that [neighbourhood]."

Gjalt Faber states that goals vary. People want to do something with the neighbourhood, but they also want to grow their own vegetables. Many people participating in urban agriculture want local, fresh and healthy food. Gjalt Faber:

"Yes [people want to do something with the neighbourhood]. Well, I think people have various goals, so. Many of the people that are active in urban agriculture, well, they want local food, local, healthy food of which they can be sure no chemicals have been used."

City of Rotterdam (2012) described more contact and activities within a neighbourhood as a positive result of urban agriculture. The respondents agree doing something with the neighbourhood was one of the main goals to start their initiative, with nearly 40% saying it was very important and a little less than 10% saying it did not really matter (Figure 7). When asked if they are succeeding in realising this goal, only 13% responded negative, 16% responded neutral and 71% responded positive. Forrest & Kearns (2001) and Uitermark (2015) state that governments strive to create more social cohesion in a neighbourhood, something that Laurens Stiekema confirms. Groningen sees urban agriculture as a way to achieve this, of which Laurens Stiekema gave a clear example:

"And the mayor was amazed because, fact is, six months prior to that moment [starting their initiative], they did not know each other, and last year they organized a huge party with the neighbourhood. [...] Yeah, we want to convey urban agriculture, but most important is of course the social cohesion."

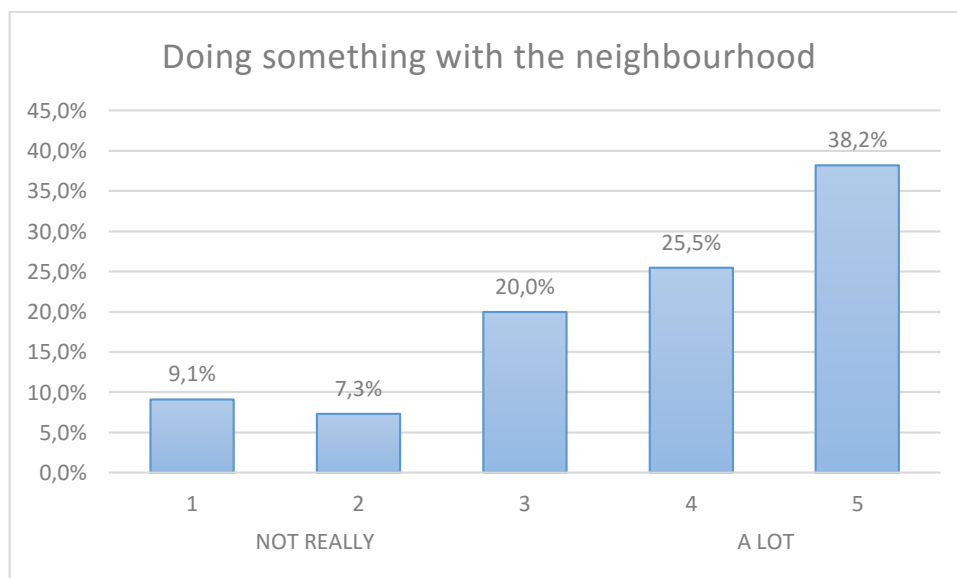

Figure 7 - Doing something with the neighbourhood.

These are interesting statistics, as most of the literature and cities that promote urban agriculture focus on the greening aspect instead of the social aspect (Runhaar et al., 2012; Mees & Driessen, 2011; Goldstein et al., 2016; City of Rotterdam, 2012). It is also interesting that Laurens Stiekema mentions that for the municipality the social aspect is the most important aspect and that urban agriculture is a way to achieve this, whereas in Leeuwarden ‘greening’ was the goal and the social aspect as well as urban agriculture were two of the nice side-effects.

Urban agriculture can have a positive influence on one’s health as well, as mentioned by Waterlander et al. (2010, in van der Schans, 2010) and City of Rotterdam (2012). Gjalt Faber supports this and states that it influences health because people eat healthier food, but also spend more time outside and exercising. Gjalt Faber:

“It contributes to health as well, because it is fresh, unprocessed food, which on itself is healthy, but being outside, that is also important. And being and working outside is healthy as well.”

City of Rotterdam (2012) described that community gardens can serve an educational purpose as well. Respondents were asked if educating themselves or others about food and nature was important, which generated different responses. Around 51% (28 respondents) said improving own knowledge about food was not a goal whereas for 26% (15 respondents) it was. Improving others knowledge about food was not a goal for 46% (25 respondents) whereas it was for 39% (21 respondents). 44% (24 respondents) said improving own knowledge about nature was not a goal, for 28% (15 respondents) it was. Improving others knowledge was not a goal for 35% (19 respondents) and for 44% (24 respondents) it was. All of the responses can be seen in Figure 8. These varying results make it difficult to make a general statement about the importance of education.

Using Spearman’s rho, correlations (see Appendix C) were found between all of these four variables. All correlations were significant at the 0,01 level (2-sided), with the strength varying from weak to strong. This means that there are correlations between people that want to improve their own knowledge of food and nature, as well as other people’s knowledge.

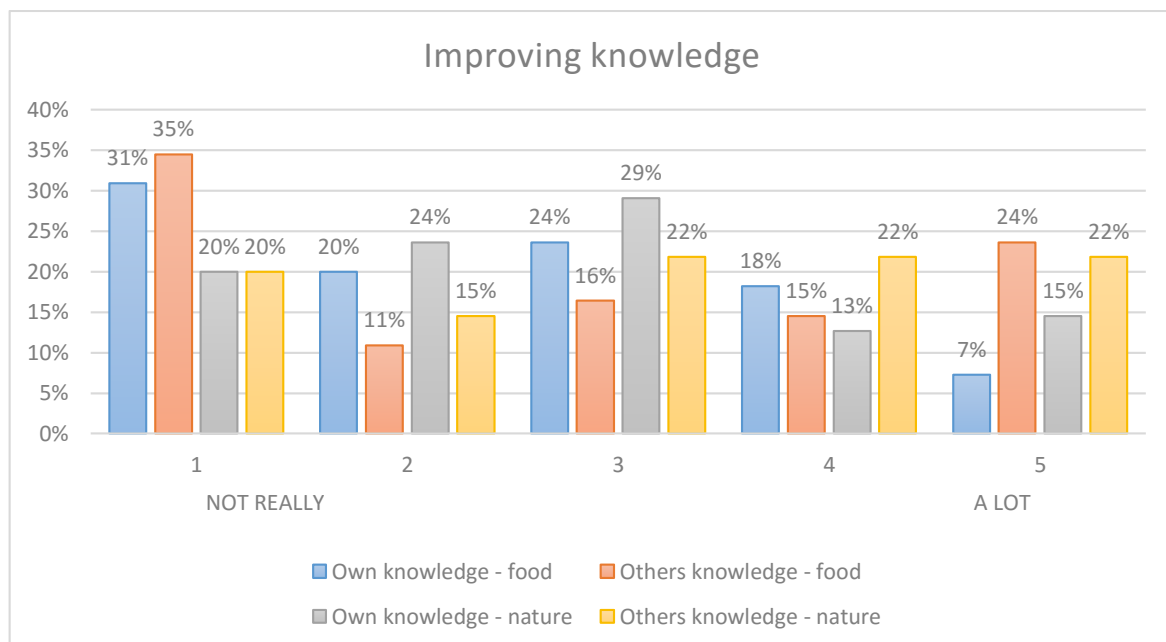

Figure 8 - Improving knowledge.

4.4 Organization

As has been pointed out various times, support is crucial for the success of an initiative. Not only within the initiative; both the neighbourhood and the municipality should also have a positive attitude towards the initiative. The main way to gain this support is through proper communication, which means an initiative needs a leader that is able to communicate (Belassi & Tukul, 1996; Gilley et al., 2009). Laurens Stiekema always tells initiatives to create a flyer to inform the neighbourhood and to create a Facebookpage to enable communication. He illustrated an example where the leader had some issues with communicating:

“I tell them that’s fine, go ahead, make a flyer, inform the neighbourhood and try to get them enthusiastic. And what happened, and it has happened many times, it’s not even an exception anymore. [...] It was a lady who was well educated, we even had a lady that taught Communication at the Hanze University of Applied Sciences, she made the flyer and still, the whole street was rioting. [...] Because people want, they don’t read you know. They see urban gardening, fruit, bees, I don’t want that.”

Gjalt Faber illustrated an example where he helped an initiative convince the municipality to give them a shot. The initiative wanted to create small gardens in a public green area, but the municipality would not let them, as they expected the neighbourhood to lose interest soon. Gjalt Faber:

“No I told them, no. We have 550 small gardens in public space throughout the city. I had an intern who spend the summer walking through the city and she counted 550 small gardens. And only 25 of the 550 gardens were dead or had other issues, and the others all looked well. So I told them, it’s just a small part. [...] And if it does not look good, we can just change it back. And that is what we told them.”

The initiative got their chance and as Gjalt Faber expected, they still exist and take care of their garden. It is very important for an initiative that they convince both the neighbourhood and the municipality, because as long as there is no consensus, the initiative cannot start. Laurens Stiekema pointed out that initiatives sometimes change their goals to get the neighbourhood to support them. Gjalt Faber illustrated a case where 5 of the 6 neighbours wanted a garden on the greenspace between their houses and the road, but the 6th neighbour did not want change. In the end, as Gjalt Faber explained, they all got their way:

“There should be support, enough support. It’s impossible to always make everyone happy, but there should be enough support. And enough is a difficult concept, but most of the time I manage to make it work. I once had a case with six houses, and in front of the houses was a lot of green, I believe about ten meters, to the public road. And the green space was covered with groundcover [plants]. Well she [a lady that lived there] would like to make the greenspace into gardens with nice flowers and plants and a place to have lunch and such. And the people from five of the six houses really liked the idea, but there was a man, living in one of the side houses, he said well I don’t need that, I like the groundcover, I don’t have to take care of it. And then we [the municipality] said well, we will create a small hedge. The man can keep his groundcover and we will keep taking care of that [...] and the others can have their gardens.”

The respondents were asked if there is contact with their neighbours that are not participating in the initiative, and to which extent. The responses varied, with 'from time to time there is informal contact' being the main answer with nearly 51%, as can be seen in Figure 9.

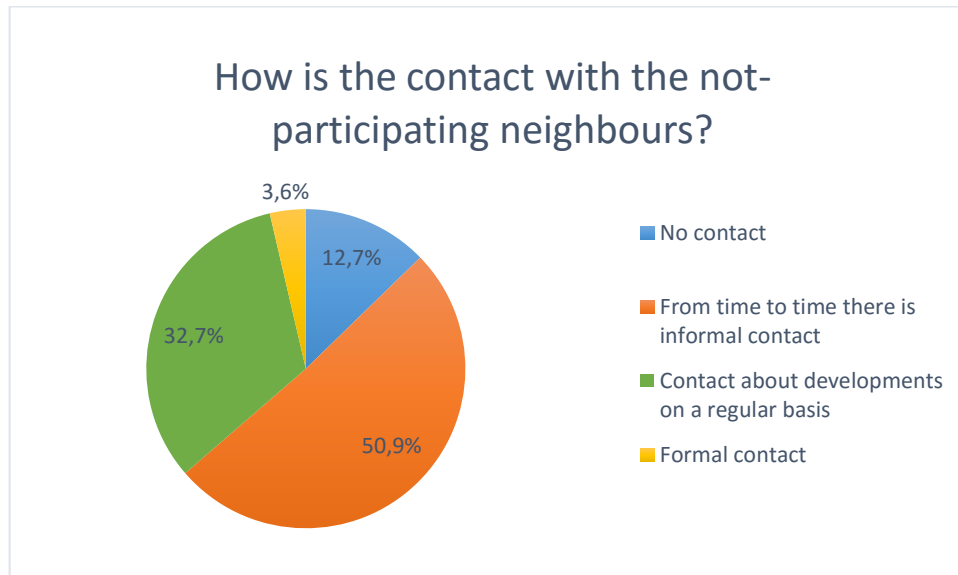

Figure 9 - Contact with not-participating neighbours.

The respondents were also asked what they think the opinion of their neighbours towards the initiative is. 76% of them responded with slightly positive to positive, as can be seen in Figure 10. Using Spearman's rho, a weak ($r=0,332$) but significant ($p=0,013$, $\alpha=0,05$) correlation between the contact and the opinion was found, which could mean that more contact means a higher opinion. As Gjalt Faber and Laurens Stiekema pointed out, the neighbourhood needs to agree with the initiative, for which good communication and the ability to campaign are necessary (Gilley et al, 2009).

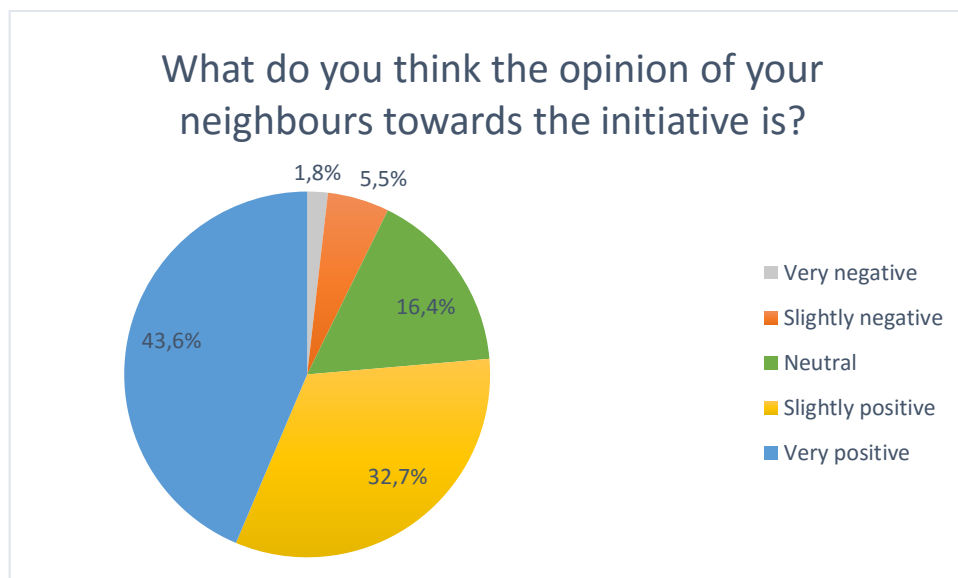

Figure 10 – Neighbours' opinion.

The respondents were given the chance to elaborate on why they expect this to be the opinion of their neighbourhood, which created some interesting response:

"[They] believe the municipality should put more effort into the creation of parking space, rather than in a garden..."

"Our communication could and should be better. We are however visible in the neighbourhood and we have informal contact quite often."

"In the beginning, some neighbours were against the initiative. We changed it so they would also agree. Now we get positive reactions on a regular basis. People like it, but we know some of them have concerns."

"No more vandalism and a nicer area."

"You can't really have problems with fruit trees."

"They see it as an asset for the neighbourhood, it improves liveability and cohesion."

These reactions show that opinions vary a lot and that some of the initiatives are aware that they should improve their communication. The one about fruit trees is interesting, as fruit can bring issues such as wasps and other vermin. However, the general opinion seems to be positive and most of the initiatives enjoy the support of their neighbourhood.

4.5 Project

One of the issues that was mentioned often by both Laurens Stiekema and Gjalte Faber was continuity. In Groningen, little over 30% of the initiatives are considered temporary, in Leeuwarden this is a little less than 17%, as can be seen in Figure 11. Continuity does not only refer to the lots, but also to the people. Once leaders leave, and no one steps up, it means the end of an initiative. Laurens Stiekema argued that the best initiatives are the ones that have continuity:

"I don't realise [an initiative] for 25 years. [...] People move, they age, get into a fight, you name it. [...] [But the better initiatives are better because] well, because they have continuity. There is, there really is someone. You just notice they often interact and organize things, not because it looks better."

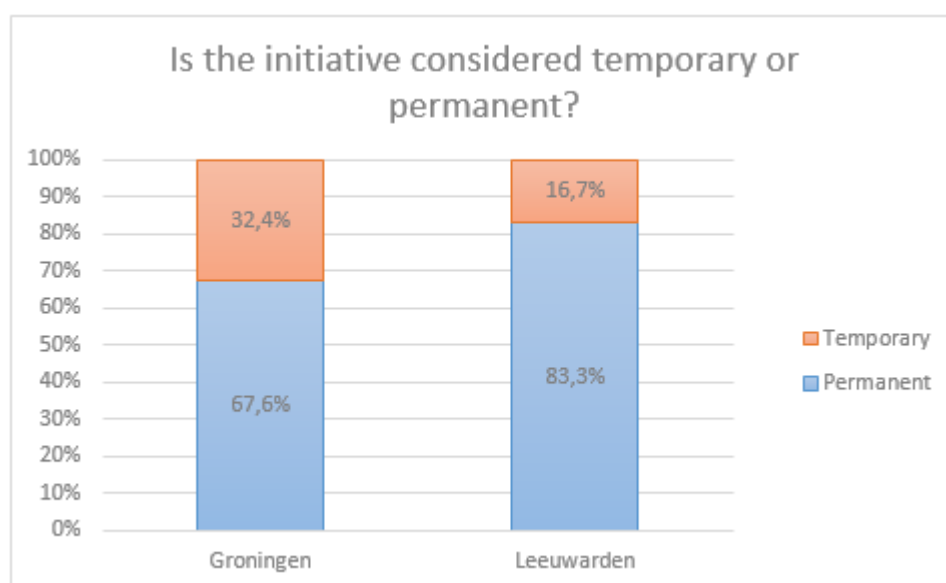

Figure 11 - Temporary or permanent?

Groningen and Leeuwarden both have to deal with initiatives that have been realised on lots that are temporarily available. For many initiatives, it is unclear how long they can stay in one place. Some of the lots are owned by the municipality, but also by housing associations or other players. 2016 started bad for both cities, which both losing some initiatives because buildings are going to be realised on lots that are currently used for urban agriculture. One of the ways Leeuwarden is trying to deal with this, is by realising as many of the initiatives on lots they own as possible. Gjalt Faber:

"I think it's also important to have continuity. Because that is one of the issues we have when using temporary vacant lots. Because Wout [from Groningen] told me that last year, Groningen lost five of the lots to construction. We had the same issue this winter, Groningen lost five and we lost three I think. And maybe even more. But we have quite a lot of initiatives on well, leased lots the municipality happened to have, and now we also have many in public areas."

The respondents were asked who owns the lot they use and it became clear that little over 75% of the lots are owned by the municipality, with just about 2% on privately owned property, as can be seen in Figure 12. The respondents were also asked to comment on the fact their initiative is considered temporary, which mostly generated sad responses. Many of the respondents are trying to make their initiative permanent or are looking for other locations, with help from the municipalities. Interestingly enough, one respondent from the questionnaire was kind of glad their initiative was temporary, as they were not sure how much longer they could do it. No specific reason for this was given.

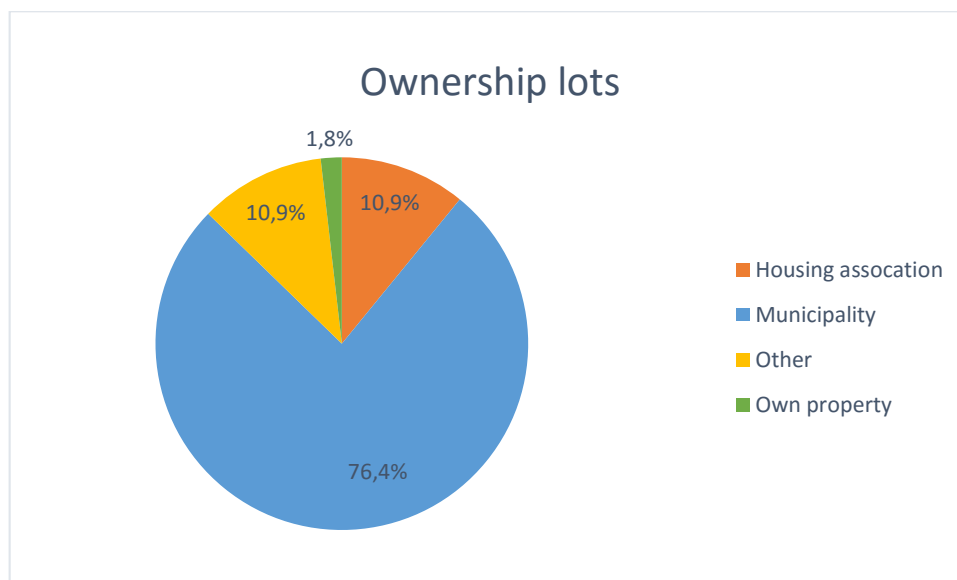

Figure 12 - Ownership lots.

One of the initiatives in Groningen that has to close is Tuinindestad, as their location will be used for housing development. This created quite some discussion with many participants believing it should stay. Figure 13 shows a sign in the garden, that says 'De tuin moet blijven!' (The garden should stay!). This shows participants can be quite passionate about their gardens. Fortunately, a new location was found for Tuinindestad (GroningerKrant, 2015; DagbladvanhetNoorden, 2015; KAW, 2016).

Figure 13 - 'De tuin moet blijven!' (the garden must stay!) at Tuinindestad, Groningen.

Figure 14 covers both the ownership of the land and temporary versus permanent in both cities. In Leeuwarden, the only temporary initiatives are realised on lots owned by the municipality, whereas in Groningen there are temporary initiatives on lots owned by the housing associations, the municipalities and various other owners. Spearman's rho was used to find out if there is a correlation between the owner of the lot and whether it is temporary or permanent; however, no correlation was found ($p=0,830$, $\alpha=0,05$)

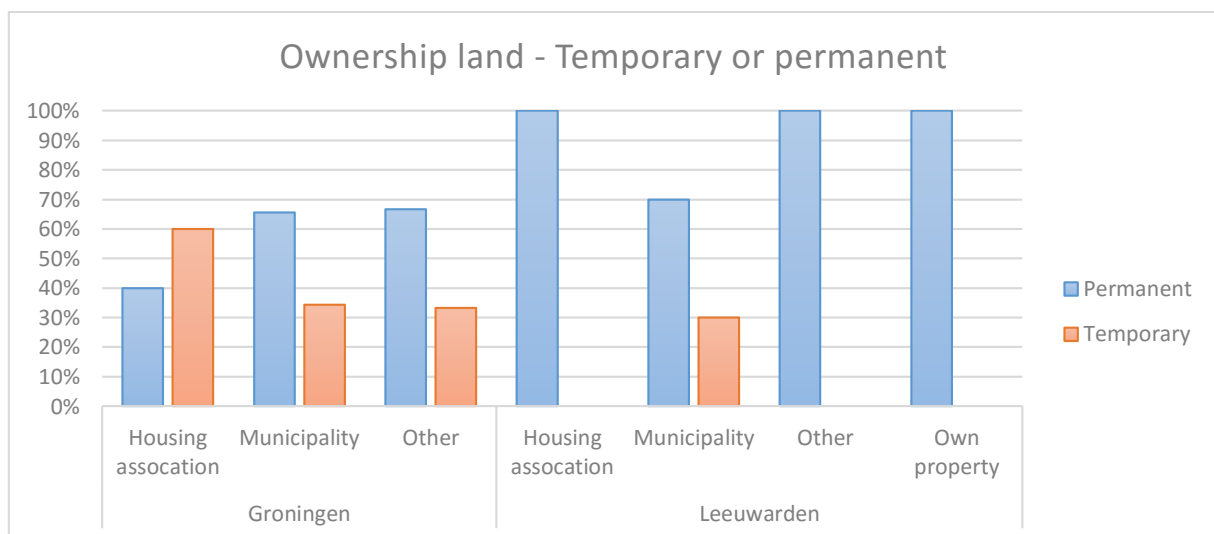

Figure 14 - Ownership land, temporary or permanent.

The size and density of initiatives varies, with the smallest gardens being 20 m² and the largest 20.000 m². Using a one-way ANOVA analysis a significant connection ($p=0,05$, $\alpha=0,05$) was found between size and number of participants. The size and the number of people already participating are not a prediction for whether or not they are looking for new participants. A one-way ANOVA found no significant connection ($p= 0,878$, $\alpha=0,05$) between size and looking for participants. About 60% of the initiatives are not looking for new participants whereas around 40% are looking for new participants. Reasons for looking or not looking for participants vary. Some of the initiatives are 'full' and several of them even have a waiting list. Others have had bad experiences with new people and therefore prefer to keep it small. These are examples of the initiatives working exclusionary (Uitermark, 2015; Forrest & Kearns, 2001), in contrast to what the municipalities want, as they are striving for more social cohesion.

4.6 Discussion

In Chapter 2 a model for success factors in urban agriculture was introduced. Most of these concepts were identified as relevant or important during the mixed-methods research. However, not all of the previously identified concepts were discussed. In Figure 15, the conceptual model is shown, with the concepts that did not emerge during the research in red. These concepts and possible reasons for absence are discussed in this paragraph.

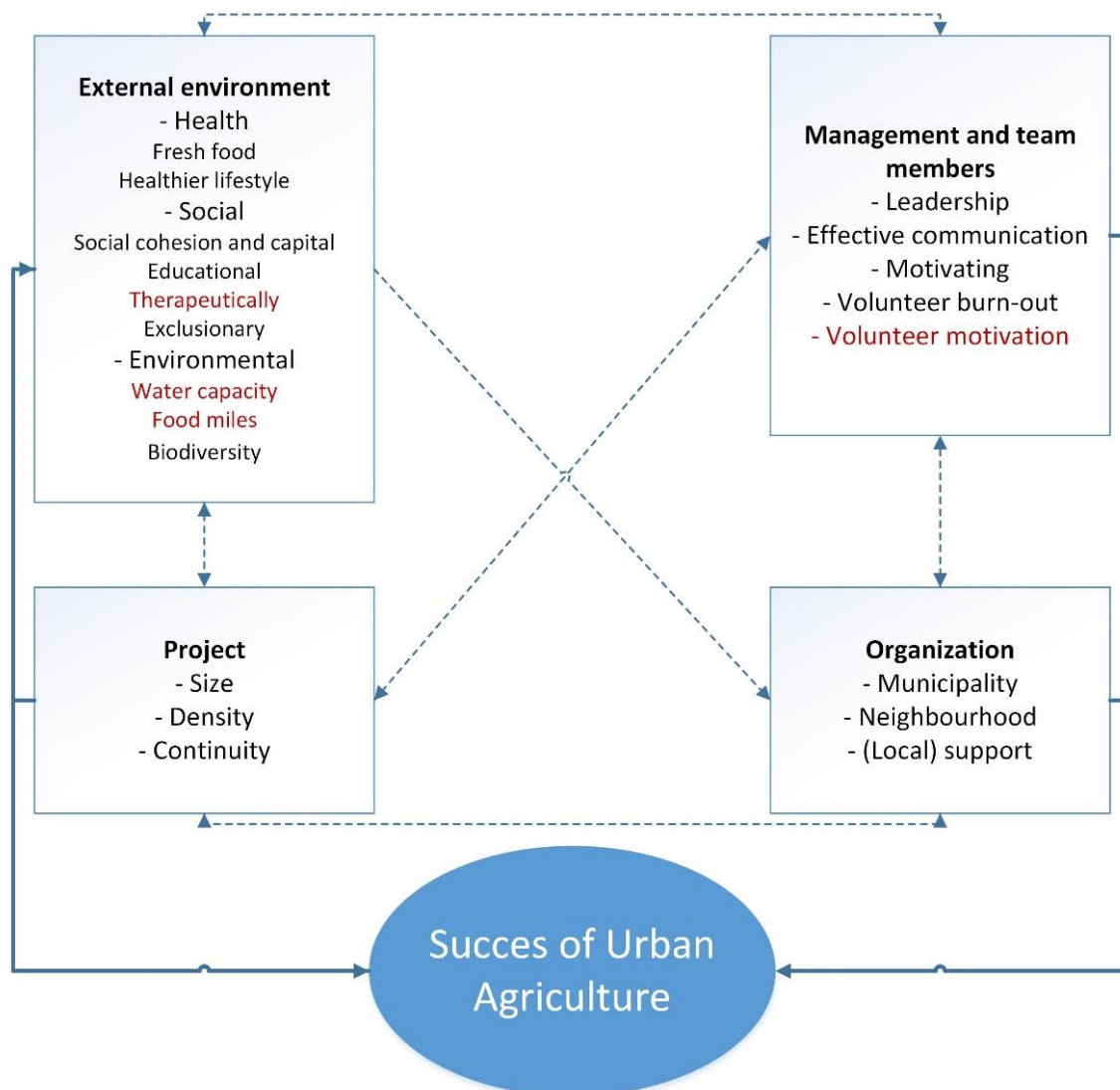

Figure 15 - Conceptual model, concepts that were not discussed in red.

In the group external environment, various terms have not been mentioned. The possible therapeutically function discussed in City of Rotterdam (2012) were not discussed during the interviews or questionnaires. Not all environmental terms discussed in the theoretical framework can be found in the conceptual model. Apart from water capacity, food miles and biodiversity, there was the urban heat island effect, lower CO₂ and the re-use of city waste (Runhaar et al., 2012; Mees & Driessen, 2011; Goldstein et al., 2016; van der Schans, 2010; Mehta, 2006). Of all of these, only biodiversity was mentioned during the interviews and questionnaires. This could imply that the other concepts are not important to the municipality and the initiatives, but it could also mean that these are positive effects they have not considered.

The nature of volunteer motivation, as mentioned by Oostlander et al. (2013) was not discussed during the interviews or questionnaires. Laurens Stiekema and Gjalt Faber put the ability to motivate with the leader, but did not discuss the possible pressure on the volunteer from the initiative or neighbourhood. This was also not touched upon during the questionnaires, as these were filled out by the leaders, not the participants.

From this analysis is concluded that some of the factors presented in the conceptual model were not implicitly mentioned during the research. However, as discussed above, this does not imply that these factors do not contribute to the success of urban agriculture. Given the fact that the results from the mixed-methods research account for almost all of the factors in the conceptual model and that from this analysis the remainder of the factors are beyond reasonable doubt important to the success of urban agriculture, we are confident that the conceptual model is a valid, credible and useful model to categorize and describe the success factors for non-commercial urban agriculture.

5. Conclusion

The goal of this thesis was to identify the factors that determine the success of non-commercial urban agriculture initiatives in Groningen and Leeuwarden. This was done by applying Belassi & Tukul's (1996) framework for success to urban agriculture, using various other sources, which resulted in a conceptual model for identifying factors that determine the success of non-commercial initiatives. Through interviews and questionnaires, the model was applied and the important factors identified.

Urban agriculture can have positive and negative influences on society. These influences can be grouped into (i) environmental aspects, (ii) social aspects and (iii) health aspects. For an initiative to be successful, it should have a positive influence on society and not just exist. Non-existent is not the same as unsuccessful, as many initiatives are realised on temporarily available lots.

The four groups of the conceptual model: (i) management, (ii) external environment, (iii) organization and (iv) project turned out to be strongly connected. It became clear that local support from the municipality and the neighbourhood (the organization) is necessary for any initiative to start. To gain and keep this support, there should be proper communication from the management towards the neighbourhood. A leader or several leaders that have these skills are therefore necessary (Gilley et al., 2009; Meijerink & Stiller, 2013). In a neighbourhood with more social capital, this process is easier (Putnam, 1993, in Forrest & Kearns, 2001)

For an initiative to survive, continuity is a must. However, continuity is difficult to control, as many initiatives are realised on lots that are available temporarily, meaning continuity is mostly out of their control (Belassi & Tukul, 1996; Ralph, 2015; RTV Noord, 2016). The municipalities often try to find a solution and the initiatives can lobby for a solution as well (GroningerKrant, 2015; DagbladvanhetNoorden, 2015; KAW, 2016). Continuity within the initiative is in strong relation with the co-operation within the initiative, as it has to deal with the dangers of volunteer burnout and motivating the participants (Gilley et al., 2009; Allen & Mueller, 2013; Oostlander et al., 2013). This again points out the need of a leader that is able to properly communicate, motivate and co-operate.

The external environment plays a large role. Urban agriculture has many external effects, such as more green, more social cohesion and the possibility for a healthier lifestyle (Runhaar et al., 2012; Mees & Driessen, 2011; City of Rotterdam, 2012; Jansma et al., 2008; Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, 2007; Waterlander et al., 2010, in van der Schans, 2010). These positive aspects in turn influence the opinion of the neighbourhood, making it more favourable towards the initiative. Literature may focus on the environmental- and health aspects, but in practice, at least in Groningen and Leeuwarden, the social aspect is the most important benefit. This social aspect is also crucial to the success of an initiative, as it is the best way to gain the necessary support of the neighbourhood.

All factors identified in the model influence the success of an initiative. However, to start, it needs the support of the neighbourhood and the municipality, and to achieve this, they should be convinced by the management. It can therefore be argued that the success of an initiative starts with its leader(s) and their possibility to communicate, motivate and co-operate.

5.1 Reflection and recommendation

Data was collected in both Leeuwarden and Groningen, but since there are more initiatives in Groningen, the latter is more present in the data. Not enough questionnaires were filled out to look at the cities separately, but it was simply impossible to generate more data. In hindsight, it would have been interesting to ask the respondents what their age, level and education and income is, to see if and how this influences the success of an initiative. Since there were few significant connections or correlations in the data or the data pool was simply not large enough, the part of the questionnaires in the research was smaller than hoped.

As became clear during the research, the municipalities of Groningen and Leeuwarden are already aware of the importance of a leader and the ability to communicate. It would be interesting to look at other cities to see if similar processes are in place there and if they could be improved with the knowledge gathered during this research. To learn more about the connections between the factors, the questionnaire could be adapted and carried out on a larger scale in more cities. It is likely that similar results can be found in can be found in similar cities, that also have mainly non-commercial initiatives, as the information from these two cities was not contradictory.

6. Literature

- Allen, J. A., & Meuller, S. L. (2013). THE REVOLVING DOOR: A CLOSER LOOK AT MAJOR FACTORS IN VOLUNTEERS' INTENTION TO QUIT. *JOURNAL OF COMMUNITY PSYCHOLOGY*, 41(2), 139–155.
- Armar-Klemesu, M. (2000). URBAN AGRICULTURE AND FOOD SECURITY, NUTRITION AND HEALTH. *Growing cities, growing food. Urban agriculture on the policy agenda*, 99-118.
- Belassi, W., & Tukul, O. I. (1996). A new framework for determining critical success/failure factors in projects. *International Journal of Project Management*, 14 (3), 141-151.
- City of Rotterdam. (2012). *Stimulating urban agriculture in and around Rotterdam - Food & the City*. City of Rotterdam.
- Clifford, N., French, S., & Valentine, G. (2010). Getting Started in Geographical Research: how this book can help. In N. Clifford, S. French, & G. Valentine, *Key Methods in Geography* (2nd ed., pp. 3-16). London: SAGE Publications Ltd.
- DagbladvanhetNoorden. (2015). 'Profiteur' Tuin in Stad investeerde 80 mille. Retrieved 9-6-2016 <http://www.dvhn.nl/groningen/%E2%80%98Profiteur-Tuin-in-Stad-investeerde-80-mille-21030415.html>
- Danckaert, S., Cazaux, G., Leen, B., & Van Gijseghe, D. (2010). *Landbouw in een groen en dynamisch stedengewest*. Brussel: Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie.
- Davis, K. (2011). The Urbanization of the Human Population. In R. T. LeGates, & F. Stout, *The City Reader* (5 ed., pp. 20-30). New York: Routledge.
- Deelstra, T., & Girardet, H. (2000). Urban Agriculture and Sustainable Cities. *Growing cities, growing food. Urban agriculture on the policy agenda*, 43-66.
- Despommier, D. (2014). *Vertical Farming*. Retrieved 28-2-2016 from <http://www.eoearth.org/view/article/51cbef257896bb431f69cb45/>
- Eetbaar Leeuwarden. (2016). *Tips & advies om een buurttuin of ander eetbaar groen project in Leeuwarden te starten*. Retrieved 2-21-2016 from <http://eetbaarleeuwarden.nl/tips-advies/>
- Eetbare Stad Groningen. (2016). *Stappenplan*. Retrieved 2-21-2016 from <http://eetbarestadgroningen.nl/stappenplan/>
- Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2125-2143.
- Gilley, A., Gilley, J. W., & McMillan, H. S. (2009). Organizational Change: Motivation, Communication, and Leadership Effectiveness. *Performance Improvement Quarterly*(21(4)), 75-94.
- Goldstein, B., Hauschild, M., Fernández, J., & Birkved, M. (2016). Urban versus conventional agriculture, taxonomy of resource profiles: a review. *Agronomy for Sustainable Development*, 36(9).
- GroningerKrant. (2015). *Tuin in de Stad, de BurgerRaad*. Retrieved 9-6-2016 from <http://www.groningerkrant.nl/2015/11/tuin-in-de-stad-de-tussenstand/>
- Jansma, J. E., Visser, A. J., de Wolf, P., & Stobbelaar, D. J. (2008). Agromere: how to integrate urban agriculture in the development of the Dutch city of Almere? *16th IFOAM Organic World Congress*. Modena, Italy.

- KAW. (2016). *Verhuizing Tuin in de Stad Groningen*. Retrieved 12-6-2016 from <http://www.kaw.nl/project/verhuizing-tuin-stad-groningen/>
- King, N., & Horrocks, C. (2010). *Interviews in Qualitative Research*. London: SAGE.
- Longhurst, R. (2010). Semi-structured Interviews and Focus Groups. In N. Clifford, S. French, & G. Valentine, *Key Methods in Geography* (pp. 103-115). London: SAGE Publications.
- MacDonald, G., & Leary, M. R. (2005). Why Does Social Exclusion Hurt? The Relationship Between Social and Physical Pain. *Psychological Bulletin*, 131(2), 202-223.
- McLafferty, S. L. (2010). Conducting Questionnaire Surveys. In N. Clifford, S. French, & G. Valentine, *Key Methods in Geography* (2nd ed., pp. 77-88). London: SAGE Publications Ltd.
- Mees, H. P., & Driessen, P. P. (2011). Adaptation to climate change in urban areas:. *Climate Law* 2, 2, pp. 251–280.
- Mehta, D. (2006). Foreword. In R. v. Veenhuizen, *Cities farming for the future - Urban Agriculture for Green and Productive Cities* (pp. ix-x). Philippines: RUAF foundations, IDRC and IIRR.
- Meijerink, S., & Stiller, S. (2013). What kind of leadership do we need for climate adaptation? A framework for analyzing leadership objectives, functions, and tasks in climate change adaptation. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 31, 240-256.
- Mougeot, L. J. (2000). Urban agriculture: definition, presence, potentials and risks. *Growing cities, growing food: Urban agriculture on the policy agenda*, 1-42.
- Oostlander, J., Güntert, S. T., van Schie, S., & Wehner, T. (2014). Leadership and Volunteer Motivation: A Study Using Self-Determination Theory. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(5), 869–889.
- Praktijkonderzoek Plant en Omgeving. (2006). *Stad en Landbouw: een vruchtbare combinatie*. Lelystad: Praktijkonderzoek Plant en Omgeving.
- Praktijkonderzoek Plant en Omgeving. (2007). *Urban Agriculture Guide: Urban Agriculture in the Netherlands Under the Magnifying Glass*. Lelystad: Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.
- Ralph, T. (2015). *A Temporary Urban Farm Grows in Brooklyn*. Retrieved 21-5-2016 from <https://munchies.vice.com/en/articles/a-temporary-urban-farm-grows-in-brooklyn>
- RTV Noord. (2016). *Toentje in Groningen verhuist naar een paar straten verderop*. Retrieved 21-5-2016 from <http://www.rtvnoord.nl/nieuws/161503/Toentje-in-Groningen-verhuist-naar-een-paar-straten-verderop>
- Runhaar, H., Mees, H., Wardekker, A., van der Sluijs, J., & Driessen, P. P. (2012). Adaptation to climate change-related risks in Dutch urban areas:. *Regional Environmental Change*, 12(4), 777-790.
- Seidman, I. (2013). *Interviewing as Qualitative Research* (4th ed.). New York: Teachers College Press.
- Uitermark, J. (2015). Longing for Wikitopia: The study and politics of self-organisation. *Urban Studies*, 52(13), 2301-2312.

van der Schans, J. (2010). Urban Agriculture in the Netherlands. *Urban Agriculture magazine*, 24, 40-42.

Appendix

Appendix A: Interview

Interviewguide

Respondent

- Wat is uw naam en uw functie?
- Op welke manier bent u betrokken bij stadslandbouw in Groningen/Leeuwarden?

Stadslandbouw

- Hoe zijn de initiatieven in Groningen/Leeuwarden opgestart?
 - o Had u hier een rol in?
 - o Met welk doel worden de meeste initiatieven opgestart?
 - o Hoeveel initiatieven zijn er (ongeveer)?
 - o Tegen welke problemen lopen de initiatieven bij het opstarten aan?
 - Worden zij ondersteund in het werken met deze problemen? Hoe?
- Zijn er ook initiatieven die niet meer bestaan?
 - o Waarom bestaan deze initiatieven niet meer?
 - o Zijn er pogingen gedaan dit te voorkomen?
- Welke initiatieven worden als bijzonder succesvol gezien?
 - o Waarom zijn deze initiatieven zo succesvol?
 - o Krijgen deze initiatieven extra steun van de gemeente?
 - o Zijn dit ook de initiatieven met de beste voortbestaanskans?
 - o Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet? En welke initiatieven dan wel? En waarom?
 - o Zijn er ook initiatieven die als onsuccesvol gezien worden? En waarom?
- Wat voor advies wordt er gegeven aan nieuwe initiatieven?
 - o Krijgen deze initiatieven extra begeleiding vanuit de gemeente/overkoepelende organisatie? In welke vorm?
- Voor de gemeente: Er bestaat de mogelijkheid om initiatieven af te wijzen. Is dit ooit gebeurd?
 - o Waarom zijn deze initiatieven afgewezen?
 - o Is er advies gegeven om het initiatief te verbeteren?
 - o Hebben deze initiatieven het advies opgevolgd en zijn ze daardoor wel opgestart?
 - o Lopen deze eerst afgewezen initiatieven ook tegen andere problemen aan?
- Is er documentatie om deze informatie te ondersteunen?

Afsluiting

- Wat zijn volgens u de grootste baten van een initiatief voor de stad?
- Wat zijn volgens u de grootste uitdagingen?
- Heeft u verder nog iets toe te voegen?

Codes

Code	Subcode	
Start	Start in general	
	Start for initiatives	
Management	Leadership	Co-operation
	Effective communication	
	Motivation	
	Volunteer burnout	
	Volunteer motivation	
External environment	Environmental	Water capacity Food miles Biodiversity Other
	Social	Social cohesion/capital Educational Therapeutic Exclusionary Other
	Health	Fresh food Healthier lifestyle Other
Organization	Support from municipality	
	Support from neighbourhood	
	Draagvlak	
Project	Size	
	Density	
	Continuity	Landowner
Success	Important for success	
	Successful initiative	
Non-existent	Non-existent initiatives	
	Reasons for non-existence	

Transcript interview Laurens Stiekema

MP: Ja je kunt niet afspraken gaan maken als je niet weet of je door mag gaan.

LS: Nee nee

MP: Dat is ook eh

LS: Ja

MP: Oké hij loopt al.

MP: Eehm. Even voor de zekerheid, ik mag dit gesprek opnemen?

LS: Ja hoor, geen probleem.

MP: En dan wil ik er nog aan toevoegen dat u op elk moment kan zeggen van nou ja ik stop ermee, of ik wil niet dat dit eeh, ergens getranscribeerd wordt.

LS: Ja, ja.

MP: Eeh wat was de volgende. Ja dat het ook eeh, eeh, nog teruggetrokken kan worden zegmaar.

LS: Ja, ja, ja ja. Geen probleem.

MP: Oké, helemaal goed. Ik schrijf ook mee, want dan scheelt het weer werk straks.

LS: Ja, ja. Prima.

MP: Nou ja, naam en functie, die kennen we al. Schrijf ik nog wel even op. Eehm. Op welke manier bent u betrokken bij stadslandbouw in Groningen? Hebben we het natuurlijk al even kort over gehad.

LS: Nou, ja, ik ben eeh, even heel kort, eeh. 2009, februari 2009 ben ik gevraagd om coördinator groenparticipatie te worden. We hebben een zogenaamde beleidsnotitie 'De Groene Papers', hoe gaan we om met eeh, met de groene openbare ruimte.

MP: Hmhm.

LS: Eeh, op een gegeven moment zei de toenmalige wethouder. Ik werk bij stadsbeheer he, dat is de tak die de stad onderhoudt, stadsbeheer onderhoudt de totale openbare ruimte. Grijs, groen, riolering, verkeersborden, speelvoorzieningen, alles.

MP: Ja.

LS: Eehm of ik eeh, nou ja, eeh, bewonersinitiatieven wilde begeleiden.

MP: Hmhm.

LS: En toen was het nog meer het idee van eeh, beheer, eeh, dat bewoners ook eigen groenbeheer gingen doen. Eeh, toen ik begon waren er bij toeval al een of twee projectjes, en eehm, wat bleek al heel, vrij snel daarna kwam de voedselvisie van Wout Veldstra. Van meer betrokkenheid, de de de de, de landbouw naar de stad toe trekken, bewustwording, al dat soort dingen. En, wat blek al heel snel, bewoners willen heel veel, maar dan moet er wel wat eetbaars inzitten. Die willen wel een perkje onderhouden, maar dan moet er ook een appelboom inzitten.

MP: Ja. Moet iets voor zichzelf opleveren zegmaar.

LS: Ja, het moet prikkelen. Kijk dat het in feite heel weinig oplevert, mwah, dat is eeh, kijk en dat vind ik zelf heel leuk, kijk ik kom uit en dat is puur toeval hoor, daar ben ik niet op geselecteerd. Ik kom, ik ben zoon van een groentekweker.

MP: Hmhm.

LS: Dus ik weet, ik kom van het platteland, ik weet daar best wel wat, ik weet er niks van maar ik weet er ook weer heel veel van.

MP: Ja.

LS: Dus, maar, ik bemoei me er nooit inhoudelijk mee. Maar het is wel geweldig om te zien hoe mensen aan het knoeien zijn.

MP: *gelach* Dat zal ja.

LS: Ja want eehm, kijk iedereen wil een tomaat.

MP: Ja.

LS: Maar voordat een tomaat een beetje groen wordt is het oktober, of eeh rood wordt. Daar zeg ik nooit wat van. Want een aarbei, iedereen wil altijd precies hetzelfde. Van dat is ja mooi, dat is interessant. Dat is eehm

MP: Dat is lekker ook natuurlijk.

LS: Ja. Kijk en als je, als je dus. Dat zijn de de de de tientallen moestuintjes die we in Groningen hebben. Maar je hebt natuurlijk ook iets wat feitelijk meer aan landbouw, aan stadsbouw gelinkt is. En dan kom je ook iets meer op de, nou ja, de de de de eeh, de commerciële ideologische omgeving. Kijk is het Toentje nou stadslandbouw of is het een sociaal project, zeg het maar. Ik bedoel daar kun je volgensmij op allerlei manieren invullen.

MP: Ja het hoort overal bij in feite.

LS: Ja. Maar hier, dit is een tuin waar naar verhouding het meeste rendement afkomt.

MP: Ja.

LS: We hebben ook in Hoogkerk, ik weet niet of je de stadsakker kent in de Kijk in t Jatstraat?

MP: Nee.

LS: Maar die hebben een eeh, een tuin in Hoogkerk. Dat is oude sportvelden en die willen ook eeh, ik ik ehh, ik praat wel eens met haar maar ik kom er niet zo vaak omdat ik er verder niks mee heb. Maar die, die eeh, die hebben dus ook tijdelijk een eeh, contract met de gemeente dat ze zolang daar mogen zitten, en daar staan ook kassen op en eeh, daar kun je voedselpakketten kopen.

MP: Ja. Dat is wat groter aangepakt ook.

LS: Ja, ja.

MP: Je hebt meerdere schalen natuurlijk.

LS: Ja, ja wel een beetje zoals hier, op deze. Maar dat is een beetje, nou ja commercieel, kijk je kunt er nooit van leven maar eeh.

MP: Nee, nee. Maar, iets grotere schaal.

LS: Ja.

MP: En de meeste initiatieven in Groningen worden dus opgestart door gewoon burgers in feite, niet door de gemeente.

LS: Nee, neeneeneeneeneene. Kijk eehm, een van de dingen die ik wel zeg, ik doe het nou zes jaar en werk al bijna dertig jaar bij deze gemeente, eehm. eeh. Kijk als je stadgers, die zijn vaak wel goed gebekt, net zoals op de manier als de mensen waar we dan nu wat problemen mee hebben, was ook wel geweldig. Dan zeg ik van, nou in dit geval hoefde ik dat niet te zeggen, maar iemand komt, die komt met een idee. Vaak komt dat via allerlei kanalen bij mij. Of ze benaderen me via internet, of via een college, die eeh, in de gemeentelijke organisatie veel bewonerscontacten heeft. Van kijk nou ga eens met Laurens praten. En ik zeg ook heel vaak, een van mijn vijftig regels, nou of het er vijftig zijn dat weet ik niet hoor maar eeh, zo noem ik dat.

MP: *lacht*

LS: Maar dan zeg ik nou, ik doe helemaal niks, want ik ben ambtenaar. Om even neer te zetten, en natuurlijk doe ik achter de schermen wel gigantisch veel.

MP: Ja.

LS: Maar als jij niks doet, doe ik zeker niks.

MP: Nee. Dus er moet wel zegmaar een sterke persoon opzitten, want anders komt het überhaupt niet van de grond.

LS: Ja, ja. Nee maar dat is ja, dat is dus een, de lastige. Eehm. Eehm. Die vraag is de meest gestelde vraag. Eehm. Landelijk. Eehm. Hoe bewaar je continuïteit? Het eerste jaar, we zetten overal bakken neer. Daar stonden bakken, zijn we net langsgelopen, die komen van de velden, omdat die opgeruimd moesten worden.

MP: Hmhm.

LS: Maar nu hebben ze een geweldig mooie werkdag gehad, kijk maar eens op Facebook, de Velden Oost en Gezonde Velden. Dat ze eehm, dat ze daar dan, dan organiseer ik een beetje het werk maar dan zijn ze de hele dag keihard aan het werk om de bakken te plaatsen, de bakken met grond te vullen, en en en dat is allemaal perfect, maar dat onderhoud dat zie je dan heel snel afglijden, want ze weten het soms ook helemaal niet.

MP: Ja.

LS: Maar daar en nog op meer plekken, daar heb je eehm, daar heb je eeh, daar waar de de de de duvelstoelers zitten, waar echt mensen zitten die eeh, die kunnen organiseren, die kunnen, je hoeft geen verstand van landbouw te hebben, maar mensen kunnen motiveren en altijd bezig zijn. Ja, daar loopt het het best.

MP: Ja.

LS: En daar gaat het het langste door.

MP: Ja.

LS: En dat heb je op verschillende niveaus. Maar ik noem steeds de Velden omdat we daar dichtbij zijn en daar natuurlijk de afgelopen dagen veel energie in moeten hebben steken, maar eeh, ik noem dat ook wel de HBO-projecten.

MP: Hmhm.

LS: Dit was ook een HBO-project. Dus niet de tuin, maar de strook ervoor. Zat ook een moestuin in, dat was ook een HBO-project. Bijzonder want dat zijn mensen allemaal goed opgeleid, die zeggen van, ik zeg vaak van jongens begin nu een facebookpagina, besloten, dan kun je met elkaar communiceren.

MP: Ja.

LS: En daar ben ik dan ook vaak lid van. Want dan kan ik ook een beetje zien wat er gebeurt.

MP: Ja, alle roddels uit de wijk.

LS: *lacht* Ja ja ja ja, zo iets ja. Maar hier ging het dus heel slecht. Want het waren allemaal haantjes. Maar ik ben er niet voor om alle haantjes in het hok te jagen.

MP: Nee.

LS: Daar ben ik niet voor. Ja, ik ik, het gaat dan supermoeizaam, want hier heeft Jos ook, nou problemen mee gehad, maar, terwijl daar ging het dus met die beide kanten supergoed.

MP: Ja.

LS: Want dat was wel grappig, ik bedoel, dan komen we op het andere belangrijke van stadslandbouw en groenparticipatie. Je hebt daar een lange vijver en daar heeft vroeger een stadion gestaan he. Van FC Groningen. Ja dat weet jij natuurlijk niet, maar dat vertel ik even.

MP: *lacht* Ja.

LS: En daarom heet het ook de velden. En je hebt hier een lange vijver die dus nieuw is gemaakt. Hier staan woningen, hier staan woningen [wijst aan op tafel] en hier staat een verzorgingstehuis.

MP: Ja.

LS: Maar deze mensen waren heel actief en daar ben ik een hele winter mee bezig geweest, vijf zes keer mee in gesprek geweest want ja, je krijgt, je je je, je geeft een ding aan je krijgt tien vragen terug.

MP: Ja.

LS: Omdat ze het niet weten. Maar die mensen zijn zo pienter, die hebben zo een facebookpagina, die maken perfecte bewonersbrieven, helemaal geen probleem.

MP: Hmhm.

LS: En die hebben bijvoorbeeld de bakken die gemaakt zijn, die zijn gemaakt in het van Mesdagkliniek, TBS-kliniek.

MP: Ja.

LS: Maar toen die op driekwart van het traject waren dachten die van goh, dat willen wij ook heel graag [bewoners aan de andere kant van de vijver]. Maar, dus nu zijn er twee best wel eeh, nou eeh, dat moet ik er nog even bijvertellen, hier staan vier rijen woningen zo. En dit is de vijver. En dit zijn huizen van vier ton, drie ton, twee ton en een ton of huurwoningen.

MP: Ja.

LS: Dus dat moet heel gemixt zijn. Maar die mensen uit de sociale huurwoningen, die doen dus niet mee.

MP: Nee.

LS: Terwijl die wel uitgenodigd worden, wel bij betrokken, maar dat dat dat lukt dus niet.

MP: Nee.

LS: Maar toen wilden die [andere kant van de vijver] ook in een keer op het laatste moment. Nou ja dat hebben we toen dus ook met elkaar geregeld, dat ziet er een beetje hetzelfde uit. Maar, die twee tuinen hebben dus, ik heb bijvoorbeeld ik werd vorig jaar door eeh, eeh, gevraagd of ik met de burgemeester een rondje wilde maken langs dit soort projecten.

MP: Hmhm.

LS: Dus ik heb die mensen gebeld van goh, dan en dan kom ik langs met de burgemeester, kunnen jullie er even zijn om jullie verhaal toe te lichten?

MP: Ja.

LS: En de burgemeester die werd wat hyper van het feit dat voor, nou ja halfjaar ervoor, ze elkaar niet kenden en dat ze vorig jaar hier een groot feest hebben gehad met de wijk.

MP: Dat is wel bijzonder!

LS: Ja.

MP: Ja. Dat is wel..

LS: Dus ook dat hoort erbij.

MP: Dus ook met de buurt echt wat doen, dat soort dingen.

LS: Ja, ja.

MP: Sociale contacten

LS: Ja. Ja ik noem het wel zo, ook een van die vijftig regels. We hebben een dertig, veertig, vijftig jaar een verzorgingsstaat opgebouwd, en eigenlijk wil de overheid in drie, vier, vijf jaar weer terug.

MP: Ja.

LS: Ja. Ik bedoel, jij krijgt straks je ouders in huis, dat weet je nou al.

MP: Die kans zit er wel in ja.

LS: Kunnen altijd rustig in het hoekje gaan zitten natuurlijk. Nee maar dat heeft er mee te maken hé.

MP: Ja. Ja mensen moeten ook iets meer voor zichzelf kunnen doen.

LS: Ja.

MP: Eehm. Ik heb ook gebeld met een vrouw van.. Het is Eetbare Stad Groningen toch?

LS: Ja, ja.

MP: Ja ik doe ook in Leeuwarden, daar is het Eetbaar Leeuwarden dan.

LS: Ja, Wout Veldstra zit daar ook achter he.

MP: Ja. Nou ik heb daar dus gebeld met een mevrouw en die zei dat zij langs een soort buurthuizen zijn geweest om een beetje hun verhaal te doen van dit is stadslandbouw en krijgen we jullie hier enthousiast voor.

LS: Ja, ja.

MP: Heeft u daar ook een rol in gehad?

LS: Nee, nee. En hier in Groningen hebben we dat niet op die manier gedaan, hoefde ook niet.

MP: Oké.

LS: We hebben wel het NME, Natuur en Milieu Federatie. En daar kun je eventueel nog met Silla Schouwstra nog wel eens even wat informatie. Die worden door ons voor een aantal uren betaald om PR te doen.

MP: Ja.

LS: En eigenlijk is dat, is daar, relatief weinig uitgekomen. En dat bedoel ik positief, dat was niet nodig.

MP: Ja. Het startte gewoon al vanzelf op zegmaar.

LS: Ja. Ja het zingt zich wat rond, eeh, het is toch een buurt en dat is heel positief. We hebben eeh, nou ja ze hebben eeh, fietsdagen georganiseerd om met een groep langs een aantal projecten te fietsen, ieder jaar doen ze dat.

MP: Hmhm.

LS: En je hebt de dag van de stadslandbouw sowieso waar ze dingen voor organiseren, dus eeh.

MP: Ja. Het gaat eigenlijk een beetje vanzelf hier.

LS: Ja, ja.

MP: Toen het eenmaal op gang gekomen was.

LS: Ja, ja voor mij persoonlijk ben ik blij dat er geen reclame voor gemaakt wordt.

MP: *gelach* Ja, dan is he thelemaal druk natuurlijk.

LS: Nee maar, ja, het is superleuk natuurlijk, ik bedoel ik ga alle dagen zingend naar mn werk, alleen het enige wat ik denk is hoe krijg ik het vandaag weer rond.

MP: Ja.

LS: Maar eehm, mensen zijn altijd enthousiast he. We zijn altijd met iets positiefs bezig he.

MP: Ja.

LS: Alleen op moment dat ze beginnen, dan eeh, iedere keer dan komen ze weer met tien vragen terug, want dan gaan ze ineens nadenken. Dan zijn ze weer zelf een stapje verder gekomen.

MP: Ja.

LS: En ik kan het wel tien keer uitleggen, ik bedoel dat doe ik met plezier, maar ik ben sowieso, het is altijd praktisch he, altijd praktisch.

MP: Ja.

LS: Kijk wat we ook wel meegemaakt hebben, ook wel meerdere keren, nou we hadden de Eindhovenlaan, dat is in de Corpus den Hoorn, eehm, dat is geherstructureerd, die huizen zijn vijf, zes jaar oud. Best wel een lange straat met een groenstrook eraan. Er is een mevrouw die zegt van goh, Laurens, ik wil met jou praten. Ik zou de Eindhovenlaan wel natuurvriendelijker willen hebben, met een paar fruitbomen of een moestuinbak ofzo, weet ik veel. Dus ik zeg prima. Zo doen we het iedere keer he.

MP: Ja.

LS: Dan zeg ik van dat is prima, maak maar een flyer, informeer bewoners maar en kijk maar of je ze enthousiast kunt krijgen. Nou, wat gebeurde er, en dat is al veel vaker gebeurt hoor, meer regel dan uitzondering ondertussen, dan wil ik graag even die flyer zien. Nou dat is ook een mevrouw die goed opgeleid was, ik heb het zelfs meegemaakt met, het zijn trouwens vaak dames he, eeh, dat ehm, dat een lerares die op de Hanzehogeschool communicatie geeft zo'n soort flyer maakt en nog de hele straat in opstand was.

MP: Ja.

LS: Want mensen willen, lezen niet he. Die zien moestuintjes, fruit, bijen, dat wil ik niet.

MP: Nee dat gaat heel snel inderdaad.

LS: Dat gaat heel snel.

MP: Ja.

LS: Dus nou ja, dus, die flyer was keurig, dus die laat ze dan even aan mij zien dus ik denk keurig, want in feite is het nooit goed, ik zit nooit op punten en komma's.

MP: *gelach*

LS: Want ik zeg ook wel, het is ook wel gebeurt, dat ik, dat ik, dat een groep bewoners die eeh, echt lager opgeleid waren, dan zeg ik van, ik let niet op taalfouten.

MP: Nee.

LS: Nee of op zinsbouw, ik bedoel daar ben ik trouwens wel slecht in, wie moet ik zijn om daar wat van te zeggen. Maar dat het uitstraalt dat het echt van jullie zelf is, dat het geen gemeentebrief is. Of met zware taal en moeilijke woorden en weet ik veel wat.

MP: Ja.

LS: Als je in een achterstandswijk en je noemt het woord groenparticipatie.

MP: Ja hou maar op, dan kun je weer naar huis.

LS: Ja toch.

MP: Ja.

LS: Maar ook dat is zo bizar hoe mensen dan kunnen reageren joh, dan is het oorlog. Dan is het direct oorlog. Dus daar leer je ook heel veel van, om daar mee om te gaan. Want, een moestuin, heeft een heel groot nadeel he. Die ziet er gewoon een halfjaar lang niet bijzonder mooi uit.

MP: Nee, ja.

LS: Je kunt niet zeggen, nou ja ik vond hier, hier zijn die jongens altijd wat aan het pielen hoor, maar hier doen ze dan wat extra's. Maar ik weet dat van me thuis ook wel, eeh, ja na 1 november tot tot tot 1 april ziet het er niet uit.

MP: Nee, dan is het gewoon winter, groeit niks.

LS: Nee, ja. En heel veel ooh er is niks

MP: Nee. En in de zomer is het hartstikke mooi maar ja.

LS: Ja. Maar in de Eindhovenlaan ook, was ook een man die eehm, die bleek in het verhaal, die was makelaar. Die had in feite al die huizen verkocht maar hij was er zelf ook gaan wonen.

MP: Hmhm.

LS: Nou die zag het als zijn groen, dus al die, heb je wel te maken emt een verstandige slimme man van gokje, 35, 40 jaar. Dan denk ik van ja.

MP: Ja, doe normaal.

LS: Ja, eigenlijk wel. Maar kijk, we doen nooit eerder iets dan dat er echt een consensus is.

MP: Ja.

LS: Het zou nooit zo zijn dat er dus, nou wat is er hier van de week dus fout gegaan, eehm. Hier komen bouwwerken op en dit is ook altijd wel een politiek gesteund project en daar moeten dus bouwvergunningen voor komen. Maar we willen wel zo snel mogelijk die bouwvergunningen worden afgegeven dan kunnen ze hier die containers plaatsen op ongeveer 1 juni, maar dat wordt ons te laat. Maar we zijn wel eehm, we mogen wel gewoon drainage doen.

MP: Ja.

LS: Ja het is gewoon een gazon die we gaan draineren, niks meer en niks minder.

MP: Nee. Profiteert eigenlijk iedereen van.

LS: Maar, we hebben, we hebben hier begin januari een bewonersbijeenkomst gehad, dus dat was een redelijke opkomst, gewoon inloopmiddag, kom even langs, ga even kijken en is er wat. Zaten deze mensen ook bij, waar ik mee heb gesproken.

MP: Ja.

LS: In de, wij hadden eigenlijk vorige week nog even een brief moeten doen, van nou naar aanleiding van.. Dat vertel ik mensen ook heel vaak hoor, van nou, we hebben een heel traject gehad, we hebben u een keer geïnformeerd, maar nu is het zover, we gaan nu aan de slag. Dat hadden we eigenlijk even moeten doen.

MP: Ja.

LS: Want zo overval je wat natuurlijk he.

MP: Ja. Nu is het inderdaad van wat gaat er gebeuren.

LS: Ja, ja. Terwijl ze het wel weten.

MP: Ja, en eigenlijk kis het allang bekend. Ja. En opeens worden ze wakker.

LS: Ja en waarom is het hier dan fout, nou ja fout, gegaan, maar hier zitten vrij veel partijen, ook omdat het politiek gevoelig ligt eehm, zitten er verschillende wethouders, er zit een projectleider op, en, we hebben dat niet op automatisme af kunnen stemmen.

MP: Ja. Iedereen wil wat anders waarschijnlijk ook, ja.

LS: Ja.

MP: Ehm. Met welk doel worden de meeste initiatieven opgestart in Groningen? Is dat echt om groente te produceren of gewoon om meer groen in de wijk te krijgen of met de buurt wat te doen?

LS: Ik zou bijna zegegn om met de buurt wat te doen. Maar, of dat echt zo is. Kijk het begint wel van, we zijn ook heel vaak, ja hoe moet ik dat zeggen. Ja eigenlijk, het het verval op het gegeven moment wel wat. En iemand die komt, de idealist die komt met het verhaal, ik wil eigen groentes verbouwen.

MP: Ja.

LS: Maar heeft de straat nodig. En dan komen er ook mensen met jonge gezinnen bij van goh, wat leuk voor de kinderen.

MP: Ja.

LS: Dus, je kunt niet 100% zeggen of, of. Maar andersom gebeurt ook.

MP: Ja. Dus het ligt meer aan wat de buurt wil in feite een beetje. En je moet mensen meekrijgen en dan pas je het verhaal aan op hen in feite.

MP: Ja. Eehm. Ja. Hoeveel initiatieven zijn er ongeveer in Groningen?

LS: Ja, nou, ehm. Als je dus op groen hebt, dus dat kan beheer zijn, dat kan moestuinen zijn, dat kan een combi zijn, al met al zitten we op een stuk of 80.

MP: Oké. Dus wel flink wat eigenlijk.

LS: Ja. Dus ehm, ik heb daar altijd zo'n lijst van, maar daar gaan altijd, pff, ik weet t zo niet meer maar eeh, maar ik den kwel dat ik met ruim 120 groepen om tafel heb gezeten. Oh wacht even, over de 200. 80 plus dat, het kunnen er wel 120 zijn waar niks mee gebeurt is. Om allerlei redenen.

MP: Maar dat zijn redenen dan vooral dat de buurt niet mee wil werken of dat ze het niet rond kunnen krijgen?

LS: Onder andere. Of het verhaal van ik doe niet eerder weer wat dan dat jullie actief worden. En er zijn wel mensen die zijn dan wel heel enthousiast, maar die hebben zelf dan niet de kwaliteit om het op te pakken.

MP: Ja.

LS: En ik probeer hun daar in het begin wel mee te helpen, van goh kun je dat niet, is er geen optie daar, is er geen buurvrouw, buurman,

MP: Ja, die het wel voor elkaar krijgt.

LS: Ja.

MP: Maar komt het bijvoorbeeld ook voor dat ze de grond niet krijgen? Dat Nijestee of de gemeente zegt van nou ja, nee, deze grond willen we..

LS: Nou, het is altijd ja, tenzij.

MP: Oke.

LS: Dat is geen antwoord op je vraag. Het is wel eens gebeurt, omdat het gewoon helemaal niet kon.

MP: Ja.

LS: Maar in principe wel.

MP: In principe zeggen de gemeente en de woningbouwcorporaties altijd van nou ja, doe maar.

LS: Ja. Kijk nu komen de woningbouw, bij de woningbouwcorporaties houdt het nu op omdat ze bijna al hun locaties kwijt zijn. En als ze die al hebben wordt er nu ook al gebouwd.

MP: Ja.

LS: Maar ook de woningbouwcorporatie, met name Nijestee, dat is een vrij sociale woningbouwcorporatie, of bijvoorbeeld Barthemoleum, die heeft er helemaal niks mee, die vind het ook belangrijk dat mensen sociaal gedrag gaan vertonen, met elkaar weer dingen gaan doen. Die hebben nu nog hele kleine acties, met planten buiten. Ik werk vaak met Nijestee samen, want, die burger kijkt naar buiten en die ziet openbare ruimte. Die ziet niet van wie die grond is.

MP: Nee. Die heeft iets van ik wil hier wat mee doen, en dan moeten ze maar vinden van wie het is ook.

LS: Ja. Ja, ik bedoel hoe kan een meneer Jansen nou weten of dat perkje voor zijn deur van de gemeente of van de woningbouw is. Want die kan ook van de woningbouw zijn.

MP: Ja, precies.

LS: Ik heb best wel een heel groot netwerk, ook binnen de woningbouwcorporaties, en dan bellen ze mij en dan kan ik zo opzoeken wie het is, of dat weet ik van tevoren al. Ik heb voor mezelf het geluk, ik werk hier 30 jaar, ik ben vrij nieuwsgierig, ik heb al heel veel takken van sport gedaan. Dus als iemand me belt uit een bepaalde straat, dan weet ik al redelijkerwijs wat er mogelijk is. Alleen aan de telefoon al wel.

MP: Dat is dan toch wel handig, dat er zo iemand in zo'n functie zit.

LS: Ja, ja. Vooral vooral dom lullen. Met dames om tafel, altijd goed, koekje erbij.

MP: Kopje thee, helemaal mooi. Ehm maar, problemen van initiatieven zijn dus eigenlijk dat de buurt niet mee wil of dat het niet van de grond komt? De gemeente kan moeilijk doen..

LS: Niet zozeer. Kijk de intentie is, de insteek is en daar hebben veel collegas wel moeite mee hoor, maar ik dus absoluut niet. Dat ehm, ehm, de insteek, nou ja, t is ja tenzij, niet nee tenzij.

MP: Ja. Dus het is eerst positief en ja.

LS: Want ja oke, we willen stadslandbouw uitdragen, maar het belangrijkste is natuurlijk die sociale cohesie.

MP: Ja.

LS: In de Hortus buurt hebben we ook een hele mooie tuin. Jij woont in Vinkhuizen he?

MP: Ja.

LS: Kijk dat, kijk sommige projectjes gaan, als je, mag ik vragen welke straat?

MP: *weggelaten*

LS: Maar als je helemaal richting de Held gaat, dan heb je ook een fietspad van Vinkhuizen naar Gravenburg, daar heb je dus ook een moestuin. En dat ziet er zo rommelig uit, die mensen weten gewoon niet hoe ze iets moeten onderhouden.

MP: Ja. En dan is Vinkhuizen ook weer een andere wijk natuurlijk.

LS: Ja. En daar zitten dan weer mensen van de Held in, en er zit een mevrouw bij die is super hyper, die heeft de ADHD uitgevonden, ah dat is ook wel weer geweldig. Ik heb altijd discussies met collegas, dat gaat dan over beheer en onderhoud, hoe dat eruit ziet. En ik zeg dan maar jongens, wie bepaald dat?

MP: Ja.

LS: Als ik in de krant lees bijvoorbeeld, klein zijstraatje, gemeente huppeldepup gaat groen uitbesteden aan bewoners om te bezuinigen. Ja fuck off, dat kan helemaal niet, dat is helemaal niet zo. Het wordt er eerder duurder van.

MP: Ja.

LS: Want als het in het reguliere onderhoud zit dan, nou, dat was dan dat tuintje waarvan je opmerkt van nou het ziet er niet uit Laurens. En dan zeg ik, en onze eigen chaos dan? Waarom wil je wel iets van bewoners vinden? Iedereen heeft z'n eigen tuintje toch ook verschillend?

MP: Ja precies, ja.

LS: Kijk maar nou ja, wat ik in participatiegebied Vinkhuizen wel gedaan heb is bijvoorbeeld bij de *straat* een aantal speelplekken ingericht, maar dan praten mensen mee, dan is het vaak een opbouwwerker die vraagt van goh Laurens, eeh, we willen die buurt, daar is wat trammelant in die hoek, wil je samen met die buurt een speelplek inrichten om die binding te krijgen?

MP: Ja. Dat ze iets meer gehecht zijn ook aan die buurt.

LS: Ja. En dan kom je een keer op een kamer in zo'n kamer en dan zitten er vijf van zulke dikke negerinnen, van oh my god.

wordt gebeld, dus geen informatie (begin minuut 23)

Korte uitleg over dat er vaak gebeld wordt

LS: Ik begin 's ochtends dus nooit met een lege mailbox.

MP: Nee dat zal.

LS: Is voor mij ook de sport, om mails ook gewoon snel te beantwoorden.

MP: Is ook wel goed voor wat bewoners dan vinden.

LS: Ja. Of wat ik wel eens gezegd heb, ik wil een ander net zo behandelen als ik zelf ook behandeld wil worden. Het hoeft niet de volgende dag, maar klaar is klaar.

MP: Ja, dan is het weg inderdaad. Ehm, is het ook een groot probleem voor veel initiatieven dat de grond na een tijdje weer weg kan zijn, dat dat eerder kan gebeuren dan verwacht?

LS: Ja, ja. Nee dat is niet leuk. Maar dat is nu toevallig dit voorjaar op Toentje, de Velden, Grote Beerstraat, aan de Molukkerstraat, daar ben ik iets minder bij betrokken. Lefier heb ik iets minder contacten mee, maar dat duurt ook niet zo lang meer.

LS: Kijk eigenlijk ehm, het gaat economisch weer wat beter en dan is eeh, dat is al heel mooi. Maar ehm, we hebben aan de Gelderse Roostraat ook een hele mooie, de Gelderse Es, en dat is ook een van de eerste toevallig, maar daar zitten dus heel veel allochtonen. Kijk als ik de experts mag geloven, de mensen die nu naast de boot zijn gevallen in deze periode, die blijven naast de boot. Die redden het niet meer. Kijk dat kan op allerlei niveaus zijn, dan hoef je niet uit een achterstandswijk te komen, zelfs iemand met een HBO-opleiding, als ie pech heeft, komt ie nooit meer serieus aan de bak.

MP: Ja precies.

LS: Want jij bent alweer de volgende jonge generatie die ze liever hebben dan iemand van 26, 27, 28 jaar. Nee maar dat kan he.

MP: Ja die inderdaad vijf jaar niet gewerkt hebben, ja.

LS: Ja. En dan eeh, in dat opzicht is het natuurlijk wel belangrijk dat dit soort initiatieven blijven.

MP: Ja.

LS: En eeh, mensen, onder de mensen blijven.

MP: Eehm. Tegen wat voor problemen lopen initiatieven nog meer aan?

LS: Ik denk altijd in uitdagingen he. Dus bewoners, twee kampen, en op het moemnt dat het initiatief, en dat is niet overal zo, maar als je niet een sterke leider hebt. Leiding geven is het moeilijkste wat er is he, een beetje aansturen. Maar ook in die tuinen zijn wel eeh, is wel eeh, wel eens trammelant. Kijk dan gaan we weer eens een keertje in gesprek. Maar ook de continuïteit. Eeh. We hebben buurtboomgaard Hoornsemeer en dat ziet er geweldig uit. Maar al een paar keer, de initiatiefnemers zijn verhuisd, we zijn nu al bij de derde generatie die de kar daar trekt.

MP: Ja.

LS: Ja goh, een keer een voorjaarsschoonmaak, een keer snoeien, al dat soort dingen. Dus vier, vijf keer in het jaar doen die wat. Maar we hebben ook een projectje in Beijum, een heerd is dat, waar bewoners al zes, zeven jaar het eigen groen onderhouden. En dat ziet er perfect uit.

MP: Ook best wel netjes dat ze dat volhouden, dat is best wel een lange periode.

LS: Ja, dat is echt heel lang.

MP: Maar komt het ook voor dat mensen na twee jaar iets hebben van goh het is helemaal niet zo leuk als ik dacht, ik stop ermee?

LS: Ja precies. Ja, want dan moeten ze weer een flyertje rondzoeken van goh wie wil er zaterdag of zaterdag over twee weken weer meewerken. Nou dan krijg je alleen maar lange gezichten en dan sta je daar alleen en eeh.

MP: Ja, dan is het ook een keer klaar.

LS: Ja.

MP: Zijn er ook initiatieven die nu dus zegmaar niet meer bestaan om dat soort redenen?

LS: Oh, ik had de lijst even mee moeten nemen, dan had ik zo even kunnen kijken. Ja, eigenlijk wel. We hebben in eeh, daar moet ik nog actie ondernemen, sommige dingen die blijven er gewoon bij. Maar we hebben eeh, in de AP Fokkerstraat, dat was in het begin, nou ja in het begin was het natuurlijk vanuit mij een beetje pushen want ja, we moeten een lijstje hebben. Dat was vooral goed voor de wethouder en voor iedereen is dat goed. En toen was er een mevrouw die zei van nou ehm, de straat was heringericht en er waren naar verhouding hele grote boomspiegels. Boomspiegels is het zwart rond de bomen, waar de modder in zit.

MP: Ja.

LS: En daar hadden wij beplanting ingedaan maar die deden het niet. Dus toen zei ze van nou kunnen we daar niet vaste planten indoen, lekker kleurig fleurig en vooral ook voor bijen, bijvriendelijk. Dus dat hebben we op de rit gezet en nog vrij vantevoren had ik iets van nou, weet ik niet. Kom ik daar op een zaterdagmorgen, en dat doe ik niet altijd hoor, maar zo nu en dan ga ik dan op een zaterdagmorgen heen en dan instrueer ik even of dan help ik even, maar ik blijf nooit de hele dag, het is hun ding. En eeh, dat was een van de eerste keren us ik dacht, daar moet ik toch maar even heen. Maar we hadden bedacht van nou, we nemen een 1000 planten want die kon je daar makkelijk kwijt en bewoners kunnen dan zelf wat uitzoeken en die kunnen dan zelf hun boomspiegel aanplanten.

MP: Ja.

LS: En ik had gezegd van als we nu een partytent neerzetten, dan weten mensen dat er wat aan de hand is. En ik kom er om vijf voor tien, geen hond. Ik denk oh god, heb ik weer.

MP: Ja.

LS: Om vijf over tien waren er vijftien mensen, helemaal top. En in de AP Fokkerstraat, daar woont echt van alles he. Best wel veel studenten, ook gewone mensen maar ook mensen met een problematiek.

MP: Ja.

LS: En dat was echt een mix van eeh, en volgensmij was er toen ook iemand bij die Sociale Geografie studeerde, die vond dat super interessant.

MP: Ja, dat zal.

LS: Maar daar is het dus bij gebleven, ze hebben nooit weer wat aan die hele boomspiegel gedaan. Dus, dat onkruid overwoekert nou die vaste planten.

MP: Ja, moet ook onderhouden worden.

LS: Het bizarre is wel, en dat vind ik dan wel weer grappig, wij zeggen als gemeente van we willen een bepaald onderhoudsniveau in de stad hebben en daar is heel vors op bezuinigd. En dan zegt een collega van nou het ziet er niet uit, maar er komt geen klacht uit die straat, er is niemand die zich daar druk om maakt.

MP: Ja, wat zou je er dan ook aan doen.

LS: Nou, nee maar, dat vind ik dan zelf altijd wel aardig om discussies te voeren met collegas, van waar maak jij je druk om?

MP: Ja.

LS: Ik zeg, als wij dat opruimen en we zetten er nieuwe beplanting neer, kost geld en we hebben er werk van, en nu hebben we niks.

MP: Ja, en over twee jaar is het toch weer dezelfde situatie.

L:S Nou ja dat denk ik niet, maar om andere redenen. Dat zou kunnen ja. Dus dat is dan ook wel weer grappig. Sommige dingen blijven er een beetje bij mij, maar daar moeten we eigenlijk nog een actie in maken, een brief rondzoeken, wat willen jullie, willen jullie daar nog mee, anders ruimen we het op en vullen we het zelf in.

MP: Ja. Het gaat zegmaar vaak fout omdat het een beetje doodbloedt zegmaar?

LS: Ja, dat kan. Kijk en en en, de mevrouw die de kar trok daar, die is iets te introvert. En die moet wel die hele straat doen.

MP: Ja. En vooral als het ook zo'n gevarieerde straat is, dan wordt het ook moeilijk.

LS: Ja. Dus en ook in dat geval hadden wij gezegd van wij gaan als gemeente en als bewoners een brief rondsturen en ook een beetje als morele steun.

MP: Ja. Dus de gemeente ondersteund dat soort dingen wel dan, als jullie al aan zien komen dat het misschien niet goed gaat, dan eeh.

LS: Het gebeurt wel ook dat als eeh, als bewoners een flyer maken voor de straat, dat ik, dat ik er in zet, zet er even in dat het in samenwerking met de gemeente, of in het verleden vaak Nijestee, gaat gebeuren en niet alleen één mevrouw erachter zit.

MP: Ja. Dus jullie staan er wel achter, beetje steuntje in de rug.

LS: Jajaja. Mensen komen heel vaak van goh, ik krijg zo vaak een mailtje van goh Laurens probleempje dit, hoe gaan we hier mee om, hoe gaan we daar mee om.

MP: Ja, gewoon een beetje een stok achter de deur in feite.

LS: Ja of dat ze zeggen van goh Laurens we willen eeh, een kar vol houtsnippers of een vracht compost. Kijk we hebben in Groningen altijd wel compost acties en dan roepen collega's wel eens van ja maar kunnen we ze dan ook compost doen? En dan zeg ik ja twee fietstassen rond? Kijk bij de Gelderse Roostraat brengen we al jaren, ieder jaar een vracht compost, ik heb er een budgetje voor en dan regel ik dat gewoon. Toen ze daar begonnen zaten daar 15 nationaliteiten.

MP: Dat is flink wat.

LS: Ja. Dus het is gewoon, dat is gewoon wel een pareltje. Ik ben daar met mensen uit Den Lande (?) geweest en die worden gewoon helemaal hyper.

MP: Ja.

LS: Ziet er niet uit, maar ze worden wel hyper.

MP: En daar gaat het ook om natuurlijk.

LS: En en en, dat is wel jammer, er woonde een mevrouw die is twee jaar geleden vertrokken, volgens mij naar Almere, maar die ehm, die was echt in staat om daar vanuit haar hoekje van 10 vierkante meter echt veel groentes te halen.

MP: Ja. Ja als je dat eenmaal kunt natuurlijk.

LS: Ja ja ja. En kij kveel allochtonen kunnen dat goed, die hebben dat meegekregen. Maar die krijgen weer, maar voordat je ze er hebt, dat is wel heel lastig.

MP: Ja. Je moet die mensen eerst enthousiast hebben natuurlijk, om mee te willen doen en tijd erin te willen steken.

LS: Ja.

MP: Oké. Ehm. Welke initiatieven worden dan als bijzonder succesvol gezien? Die waar we het net over hadden neem ik aan dan.

LS: Ja ik vind dan, dan mag je deze er ook bij rekenen, eeeh, de Gelderse Es, Buurtboomgaard Hoorsemeer, goh eigenlijk zou ik je dat lijstje even moeten mailen.

MP: Mag ook.

LS: Nee maar dat is een redelijke lijst, en er staan ook of nou ja, privegegevens op, maar eeh. Kijk wat ik ook vaak doe, dat ik adviseer om een aparte gmailaccount aan te maken. Dat hebben we in het begin meegemaakt, dan worden bewoners benadert van ja maar ik wil dat niet en wat denk je wel niet en eeh.

MP: Ja.

opnieuw telefoongesprek

LS: Kijk wat we er ook nog bij doen in het kader van een groene stad is geveltuintjes.

MP: Hmhm. Dus dat is gewoon wat kleiner en wat minder buurtparticipatie toch?

LS: Ja. Ja maar dat is goh, op een gegeven moment, de wethouder wil dan graag de stad wat groener hebben. Kijk die geveltuintjes zijn al zo oud als de weg naar Rome ondertussen, in de jaren 60 werden ze ook wel door de bewoners zelf tegeltje eruit plantje erin.

MP: Ja.

LS: Soort guerilla gardening. Maar nu leggen we ze aan voor de bewoners als die dat willen.

MP: Oké.

LS: *weggelaten ivm privacy*

MP: Nou we hebben dus deze initiatieven hier die dan als extreem succesvol gezien kunnen worden, maar, ja, waarom die?

LS: Ja kijk, er zijn er wel een paar meer. Als je die lijst ziet, daar zitten rode vakjes bij. Dat zijn de meest leuke, interessante, boeiende eeh, initiatieven. En er zijn er ook een paar geweest, ik krijg die vraag regelmatig ook vanuit de wijk van Goh Laurens kun je even een update geven. Dat probeer ik dan twee of drie keer per jaar. En er zijn ook projecten, daar zou je eeh, projecten donker of lichtgroen kunnen maken, van lichtgroen dan van het project loopt nog, maar de vraag is dan of.

MP: Ja.

LS: Dat blijft altijd zo. Kijk ik leg nergens iets aan voor, voor 25 jaar.

MP: Nee, dat is allemaal tijdelijk.

LS: Nee, mensen verhuizen, eeh

MP: Ze worden oud.

LS: Ze worden ouder, krijgen ruzie, bedenk het maar.

MP: Druk met andere dingen. Ja, dus het is eigenlijk allemaal een beetje tijdelijk.

LS: Ja.

MP: Maar er zijn wel betere en slechtere initiatieven dan.

LS: Ja.

MP: En die betere zijn dan beter omdat ...

LS: Nou ook omdat, er zit continuïteit in. Er zit, er zit echt iemand, je merkt dat ze regelmatig iets organiseren met elkaar. Het is niet beter omdat het er beter uitziet.

MP: Nee.

LS: Dat is geen norm, voor mij niet.

MP: Ze zijn gewoon actiever, zegmaar.

LS: Ja.

MP: Ehm, zijn er dan ook initiatieven die dan als onsuccesvol gezien worden? Dat zijn dan de onsuccesvolle neem ik aan.

LS: Nee, nee. Nou ja, dat zijn zegmaar de die van lichtgroen naar wit zijn gegaan.

MP: Ja, dus die gewoon niet meer bestaan.

LS: Nee.

MP: Oké. En dat komt dan mede doordat ze minder actief zijn of?

LS: Onder andere. Er was onvoldoende draagvlak, maar ook niet echt iemand die echt de kar trok.

MP: Ja, oké. Ehm. Ik had op die website gekeken van Eetbaar Groningen en daar stond ook zegmaar een soort lijst op met wat voor advies er wordt gegeven enzo.

LS: Oh, ja ja. Sterk verouderd.

MP: Oké. Maar wat voor advies geven jullie bijvoorbeeld aan nieuwe initiatieven? Als er iemand komt van ik wil iets opstarten, dan is het dus eerst van krijg de buurt mee.

LS: Ja, krijg de buurt mee. In veel gevallen kan er iets van een facebookpagina, maak een aparte gmailaccount aan, om jezelf een beetje in de luwte te doen. Ja goh, dat is eigenlijk wel belangrijk, het belangrijkste. Want vaak hebben ze zelf al ideeën en die ideeën stuur ik dan een beetje naar de situatie.

MP: Ja.

LS: Want iedere situatie is niet gelijk he.

MP: Nee, precies.

LS: Want eeh nou, bijvoorbeeld, ik doe klik-melding onderzoek voor hun, kabels en leiding onderzoek. Eehm. als je meer in de binnenstad zit, eeh eeh, kijk sommige groepen denken dat alles in de moestuinbakken moet, nou moet niet in moestuinbakken hoor. Maar we hebben locaties waarvan wij weten, of waarvan ik denk of waarvan wij weten dat de grond niet helemaal 100% is.

MP: Nee. Dan wordt een moestuinbak zegmaar handig.

LS: Ja, dan adviseer ik dat. Van goh jongens, neem niet het risico, eehm. Maar van de andere kant is het zo, kijk we zijn hier in een stad en wat komt hier voor shit uit de lucht.

MP: Ja.

LS: Je moest hier eigenlijk helemaal niks doen.

MP: Je moet hier niks willen eten, haha.

LS: Nee maar snap je?

MP: Ja, ja.

LS: Maar ja soms dan he, dan wordt dat een beetje een blinde vlek voor mij he. Want je doet het zo vaak en dan eh,

MP: Ja.

LS: Maar dat zijn toch wel de allerbelangrijkste, en eeh, kijk. Ik probeer altijd zo lang mogelijk rustig achterover te zitten.

MP: Ja.

LS: Om de bal bij de bewoners te laten.

MP: Ja, want zij moeten het opstarten en dan doen jullie meer een beetje het technische deel zegmaar.

LS: Ja, ja. Van goh je zou dus, of je zegt van nou we willen dit. Nou voorbeeld, iemand, heel bekend voorbeeld, iemand wil een pruimenboom. Dan zeg ik heel vaak van nou dat is prima, maar realiseer je je wel, dat als je een pruimenboom neemt dat de kans groot is dat je bijen of wespen krijgt.

MP: Ja.

LS: Of eeh, gebeurt zo vaak, zeg niet dat ze niet moeten doen, maar ik zeg van als je dit doet, dat heeft consequenties, wil je dat?

MP: ja, denk er iets meer over na.

LS: Ja, of eeh, kijk ik heb gesprekken in de Mondelier??straat willen ze de straat wat groener hebben, is een kopgevel en daar willen ze wel een paar, wat leifruit in hebben. Dus leibomen, leiappel, leipeer, nou van mijn kant zou dat prima kunnen. Strookje is zo breed, is van de gemeente, dus zou

prima kunnen. Maar die eigenaar van die woning die wordt helemaal hyper, van oh wortels onder de fundering door, nou van die fruitbomen daar komt helemaal niks aan dat is eeh, of ja dan hopelijk wel fruit maar niks aan wortels.

MP: Nee precies, die zijn niet heel lang.

LS: Nee maar, dat is een hele lastige discussie natuurlijk. Want ik kan niet zeggen van ja dat moet wel.

MP: Ja. En je kunt ook zoiets niet overtuigen van goh ze komen daar niet, want als hij ervan overtuigd is dat ze daar wel komen.

LS: Ja, ja ik verlies m altijd.

MP: Ja, beetje nutteloze discussie eigenlijk.

LS: Ja, en dat heb je heel vaak. En soms eeh, nou ja, je speelt een beetje op mensen in in de hoop dat het wel lukt. Kijk persoonlijk van mij hoeft niks, ik heb er alleen maar werk van.

MP: Wel mooi als het lukt natuurlijk.

LS: Ja tuurlijk, dat is mijn uitdaging. En je zit altijd met mensen om tafel en het gaat altijd positief en dat wil je ook zo houden.

MP: Ja.

LS: Dus ik bedoel, hoe vaak ik wel niet om tafel heb gezeten met twee kanten, van nou jongens vertel het maar, wat is er aan de hand.

MP: Ja. Dan is de gemeente eigenlijk een beetje de neutrale speler ertussenin.

LS: Ja. Coördinator.

MP: Ja.

LS: Dat ben ik.

MP: Klinkt wel als een hele interessante functie.

LS: Nou het is op het moment wel wat hyper, want ik begin, ik doe ook veel met speelplekken, ik blijf een man van de praktijk. Ik sta het liefst met de voeten in de klei, waar dan ook, en ja dan neem ik wel eens wat teveel hooi op m'n vork. Ik begin al weken s morgens om 7 uur zegmaar.

telefoongesprek

MP: Eehm, zijn er ook initiatieven die bij jullie kwamen met ideeën waar jullie dan van zeiden van nou dit wordt gewoon helemaal niks?

LS: Altijd, nee, maar zo gaan we dat niet bekijken.

MP: Oke. Altijd wel iets van een kans zegmaar.

LS: Jup. Nog even een zijstraatje, een paar weken geleden werd ik gebeld door een collega uit Hoorn, en daar word ik wel eens vaker door benaderd, door ambtenaren uit andere gebieden. Kijk wij hebben hier de politieke basis he, de politiek vind het belangrijk, vanaf het moment dat we

begonnen. Ik ben ook wel in dorpjes geweest, in Zuidhoorn, daar was het een bewoner die wilde iets, had alles voor elkaar, maar dan zie je de gemeentelijke organisatie eromheen, hooow, dat is lastig.

MP: Ja, niemand die de verantwoordelijkheid pakt.

LS: Maar dat is helemaal niet lastig. En in Hoorn was het, stel, het is belangrijk, hoe staat de politiek er tegenover? Vind die het belangrijk of vind ie dat niet belangrijk? Want dat geeft ze heel veel ruimte natuurlijk.

MP: Ja, en daardoor is er in Groningen ook heel veel ruimte om iets van de grond te krijgen.

LS: Ja, ja. Ja we hebben sinds anderhalfjaar, twee jaar ondertussen alweer, hebben we de wethouder participatie. Nou is dat wel wat breder, maar het is echt een onderdeel van de wethouders geworden.

telefoongesprek en verschillende mensen die binnen komen

LS: De kern van het verhaal is natuurlijk, waarom is het ook voor studenten populair en zijn wij populair om gevraagd te worden is natuurlijk die hele participatiegedachte, dat is de kern van het verhaal.

MP: Ja.

LS: En dat wordt verpakt in samen een speelplek ontwikkelen, samen een moestuin ontwikkelen.

MP: Ja, gewoon echt samen wat doen in feite.

LS: Ja, zo kijk ik er tegenaan.

Toentje: Ja, dat is bij ons ook zo hoor.

LS: Bedoel, anderhalfjaar geleden, toen heb ik dat met m overlegd en toen zei ik doe maar, maar in de troonrede had Willem Alexander het over de participatiemaatschappij he.

LS: Nee maar dat is wel de clu he, dat is de kern.

MP: Ja. Maar hier bijvoorbeeld, is het niet echt de buurt die meedoet maar mensen uit de wijdere omtrek, komt dat op meer plaatsen voor?

LS: Nee. Of ja, bij dinges, ik vergeet steeds de naam, eeh, bij Merlijn, Hoogkerk. Die heeft ook vrijwilligers enzo. Maar dat zei ik net ook al, zogenaamde commerciële instelling, maar, Merlijn is gewoon een geweldige leuke mevrouw, helemaal niks mis mee. Maar kijk hier is het.

TO: Meer sociaal belang dan eigen belang.

MP: Ja, je doet hier echt meer wat voor andere mensen als je meewerkt.

TO: Ja het toverwoord bij ons is de voedselbank, en dat maakt het ook dat wij meer kunnen maken hoor. Dat maakt het misschien dat wij toch net even een wat breder draagvlak hebben dan een normale moestuin.

LS: En die vragen er meestal niet om, die vinden het allang. Kijk ik word heel vaak gevraagd of door studenten van goh, met welke initiatiefnemers kan ik praten. Nou dan zoek ik ook bewust even wat

gevarieerde mensen op die het leuk vinden om dat uit te dragen voor hunzelf, want sommige mensen willen dat absoluut niet, die hebben iets van laat mij maar mooi pielen en thats it.

MP: Ja. Ja die willen natuurlijk gewoon hun eigen ding doen, en opeens krijgen ze allemaal aandacht erbij.

LS: Ja, ja. En van nou ja, de politiek enzo die vinden dat allemaal wel interessant hoe dat uitgedragen wordt natuurlijk.

MP: Ehm, wat zijn de grootste baten van een initiatief voor de stad?

LS: Ja dat is iets waar we eeh, het is de sociale samenhang. Alleen dat is iets wat niet echt te meten is. Ik denk de Velden was daarin wel een heel leuk voorbeeld, wat ik je vertelde dat twee eeh keurige wijkjes, nieuwe wijkjes met een vijver ertussen, was letterlijk en figuurlijk een enorme drempel, door die tuintjes bij elkaar zijn gekomen en ook een soort buurtcomité zijn geworden.

MP: Ja. Opnieuw de sociale samenhang.

TO: Ja, sociaal kapitaal, dat is niet in geld uit te drukken.

LS: Ja.

MP: En eehm, het grootste dilemma, zegmaar die het oplevert?

TO: Communicatie.

gelach

LS: Hebben we het al uitgebreid over gehad, hoor je het ook eens van een ander.

TO: Ja, dat is overal zo.

LS: Nou ja maar je kunt ook zeggen van, je gaat tegen iemand die niks van die materie afweet, een moestuintje, die denkt direct als het goed is aan een ploeg of bakken of weet ik wat, van daar ga ik een slaplantje in maken. Het belangrijkste zit aan de voorkant, die communicatie.

MP: Ja.

LS: En dat maak ik zovaak mee. En dat is dan natuurlijk geen dilemma, dat is iets dat je gewoon moet doen, goed moet regelen.

MP: Ja, gewoon een drempel waar je overheen moet in feite.

LS: Nou ja en dan krijg je de toestand dat mensen dingen verkeerd lezen. Ik bedoel wij hadden, ik had het er net nog met Jos over, wat hier minder goed ging, ja we hebben eigenlijk gewoon met elkaar afgesproken van we gaan draineren omdat dat nog niet de aanleg van de moestuin is, maar achteraf kunnen we zeggen van ja had toch wel een briefje rondgemoeten, want mensen interpreteren dat anders, van we gaan al echt aan de slag.

MP: Ja.

LS: Wij zagen dat anders. Vergelijkbaars in Beijum, daar waren twee dames, een was tekstschrijfster en de ander gaf communicatie op de Hanzehogeschool. Die sturen een briefje rond en daarna was het oorlog. Dus ik heb een zware onvoldoende gegeven.

gelach

LS: Nee maar snap je? Met dat briefje was helemaal niks mis, alleen mensen gingen andere dingen lezen dan dat erop stond.

MP: Ja, gewoon communicatie die problemen oplevert dus.

LS: Maar ja bijvoorbeeld als je mevrouw Jansen van de ..laan hebt en je weet wel wat voor mensen daar wonen, dus daar kun je je voorstellen als die een briefje rond doet dat dat niet goed is gegaan.

MP: Nee precies.

LS: Terwijl hier zou het moeten kunnen.

MP: Ja, oke. Heeft u verder nog iets toe te voegen?

LS: Nee joh, ik ben er helemaal zat van.

gelach

Transcript interview Gjalt Faber

GF: Jij vraagt, ik probeer te antwoorden.

MP: Ja, hij loopt nu. Ehm, even voor de zekerheid, ik mag dit dus opnemen? Als u iets terug wilt trekken mag dat altijd, als u wilt stoppen mag dat ook, als u wilt zeggen van nou ik wil dit best wel vertellen maar het mag niet op papier komen mag dat ook.

GF: Ik heb niet zoveel geheimen.

MP: Ja je weet het niet he, het zou zomaar kunnen.

MP: Om te beginnen, op welke manier bent u betrokken bij stadslandbouw in Leeuwarden?

GF: Beetje anders als bij andere gemeenten denk ik, ehm, ik merkte wel zo nu en dan eeh, dat er mensen waren die iets met stadslandbouw wilden en op een gegeven moment was ik op en op internet las ik er dingen van en eeh toen kwam de gemeenteraad met het voorstel dat Leeuwarden een bijenstad moest worden. Heel vreemde insteek, maar heb ik toen gezegd, als Leeuwarden een bijenstad moet worden, dan moet er in eerste instantie ook de biodiversiteit op orde hebben en dan moeten we ook gaan zorgen voor voldoende groen in en om de stad. en eeh, toen heb ik gezegd van eeh, dan moeten we het eigenlijk ook breder gaan trekken, want eeh, we moeten ook nadenken over de ecologie in de stad, want de ecologie is ook de drager van het groen en de biodiversiteit in de stad. We hadden toen geen ecooloog, en wat er toen ook al heel veel gebeurde, dat eeh, dat er steeds meer burgerparticipatie plaatsvond op allerlei manieren. En wat is er nou mooier dan met groen en stadslandbouw iets te doen met burgerparticipatie? En omdat ik daar al heel veel signalen had en ik kende ook al mensen die al dingen begonnen waren eeh toen heb ik ook voorgesteld aan de raad om een project op te starten wat zowel ging over ecologie, biodiversiteit en onder biodiversiteit daar vallen dan weer de bijen de vlinders de libellen uiteindelijk allerlei kruiden en gewassen die allemaal bijdragen aan de biodiversiteit en aan de dieren. Dus dat is heel breed uiteraard.

MP: Ja.

GF: en eehm, even kijken. Biodiversiteit, groen, ecologie, nou ja en dan eeh uiteraard de stadslandbouw, dat we dat ook mee wilden nemen en ook mede in kader van de burgerparticipatie. En dat is toen eehm voorgesteld, eerst hier intern, ik heb het ook met mijn leidinggevende besproken. En toen is het via, en dat gaat dan bij ons hier via een digitaal programma gaat dat eeh, als een soort eeh, beleidsaanbod gaat het dan eeh door de organisatie, dus dan moet iedereen dat project tekenen. Nou de wethouder Isabelle Diks die was gelijk enthousiast, want die was ook bezig met Eetbare Stad.

MP: Ja.

GF: En kijk de Eetbare Stad, dat was ja, ze noemde dat een beetje een hobby van haar want het stond niet in het collegeprogramma. En steeds als zij het woord Eetbare Stad noemde dan waren er anderen in de raad en andere wethouders en raadsleden, die zeiden Isabelle waar heb je het over, Eetbare Stad is helemaal geen item in deze stad want het staat niet in het collegeprogramma. En de raad heeft er ook niet voor gekozen. Maar toen ik het uiteindelijk in de brief voorlegde en toen werd Isabelle daar enthousiast over dus zeiden we ja, als de raad dit gaat goedkeuren, dan is mijn Eetbare Stad ook verankert in het beleid.

MP: Ja.

GF: Dus dat vond ze eigenlijk ook wel heel erg mooi. Dus de directie heeft het goedgekeurd en sorry, ik moet even hoesten.

gehoest en recorder uit

GF: Maar in elk geval, het is in de raad geweest en ik geloof dat alle partijen, ja misschien de VVD die had nog wel wat bedenkingen, maar verder waren alle partijen super enthousiast hierover, want ze zeiden ja, in het initiatiefvoorstel wordt eigenlijk één ding gevraagd, dat is meer bijen in de stad, en we krijgen er tien dingen voor terug.

MP: Ja.

GF: Ën de Leeuwarder Courant die vond het ook wel heel eigenaardig, die zei goh ambtenaren die pellen altijd iets af van het voorstel van de raad, maar deze keer krijgen ze er extra cadeautjes bij.

MP: Ja.

GF: Ja, dat gebeurt niet zo vaak.

MP: Ja, dat is wel mooi. En hoe zijn die initiatieven bijvoorbeeld opgestart?

GF: Nou kijk, er waren uiteraard he, er waren al een aantal mensen die waren al een tijdje bezig en met name was dat eigenlijk wati n de dorpen in de rand, direct om de stad.

MP: Ja.

GF: Wij hebben hier Snakkerburen. En eeh ja, dat wist ik al in 2001, want in die tijd had ik nog een andere functie, toen was ik rayonbeheerder en later ben ik nog een tijdje wijkmanager geweest. En de toenmalige voorzitter van dorpsbelang, Snakkerburen, ja die nam mij toen een keer mee naar een tuin en dat was ja, een oude gemeentetuin maar die werd door de gemeente niet meer gebruikt. Dat was een gemeentekwekerij, daar werden allemaal planten van hé, particulieren gekweekt dus dat was veel goedkoper. En toen lag dat stuk grond daar een beetje te verwaarlozen en toen had eeh, Theo van der Molen, uit Lekkum (?) nou die had een idee bij van, dat ligt vlak tegen Snakkerburen aan, zijn meer van die kleine dorpjes. Nou die had een idee om daar een dorps tuin van te maken. Nou met horten en stoten is dat van de grond gekomen. Eehm, eerst een paar deelnemers en het was de bedoeling dat een paar mensen er ook echt werk in zouden vinden. En eeh, maar uiteindelijk is dat doorgegroeid tot zo'n 50, 60 vrijwilligers uit het dorp en inmiddels heeft het toch wel een heel ander karakter gekregen, want de helft die er nu nog werken dat zijn mensen uit het dorp en de andere helft zijn vooral mensen die werkervaring op moeten doen, hé, uit de bak van welzijn zullen we maar zeggen en die zo weer integratie en door middel van arbeidsintegratie eehm, weer aan de bak proberen te komen. Nou dat was één project. In een ander dorpje, Hempters (?), waren ze ook al, ja ik weet niet wanneer ze dat precies bedacht hebben, 2009 ofzo, zijn ze daar begonnen ook begonnen met het aanleggen van een eigen dorpsgaard vanuit het dorp.

MP: Hmhm.

GF: En daar hebben ze ook wel wat andere dingen gedaan. Ik was toen ook bezig met vogelbeleid, nu nog trouwens. Maar daar hebben ze bijvoorbeeld ook een zwaluwwand aangelegd, ze hebben een vleermuiskelder aangelegd, ze maken eeh, van die paadjes door de weilanden, heel veel dingen. Ze hebben nou de Torvaard (?) weer uitgegraven, dus er lagen bij die dorpen heel veel initiatieven.

MP: Ja.

GF: En het lukte hun ook steeds, want iedereen heeft hier wijks- en dorpsbudgetten, en eehm, en daar heb je dan niet voldoende aan, maar overal is de gemeenschap, meenskip (?) [noaberschap]

zeggen we dan in het Fries, om als geld aan te boren, dan sta je vaak heel sterk als je zelf ook veel dingen kunt doen.

MP: Ja.

GF: Ja ze hadden daar ook een loonbedrijf en dat loonbedrijf deed heel veel dingen voor niks.

MP: Ja.

GF: Ja ja en iedereen helpt mee in zo'n klein dorpje, ze kregen daar ook alles voor elkaar.

MP: Ja.

GF: En die energie die je daar in zo'n klein dorpje zag, ja, die zie je niet in de gemiddelde stadswijk.

MP: Nee.

GF: Dus dat zijn eigenlijk de dingen waar het mee begon. En eehm, ja, op een gegeven moment heb ik gezegd, toen de raad eeh, mijn aanbodbrief had teruggekregen van nou dan gaan we aan de slag en dan maken we er een project van en we hadden bedacht van dat project heet 'Groen gezond voor mens en dier'. En eeh, nou toen had ik een stagiaire, Sanne Nauta, en ik zei tegen Sanne van nou eeh, ja ze kwam hier van Van Hall Larestein, ik zei jij bent mijn bijenmeisje, ik wil dat je van alles gaat doen met bijen. Dus ze is een bijenfolder gaan maken, ze heeft allerhande informatie van websites heeft ze bij elkaar gezocht, helaas is die website nu weer uit de lucht, we hebben een nieuwe site die we nu weer opnieuw gaan vullen.

MP: Ja.

GF: Beetje jammer maar ja. Nou ze heeft er voor gezorgd dat wethouder Isabelle Diks het bijenconvenant heeft ondertekent. En dat betekent dus dat we ook milieuvriendelijk werken en dat we geen gif gebruiken.

MP: Ja.

GF: Maar gemeente Leeuwarden was altijd al heel progressief in dat soort dingen, want we hebben sinds 1991 al geen gif gebruikt, nergens, in de hele gemeente.

MP: Oké.

GF: Dus dat is wel vrij uniek.

MP: Ja.

GF: Maar er waren niet veel gemeente die toen al het gif in de ban deden. Want de laatste gemeenten moeten dat nu doen, omdat de round-up nu per 1 april is geloof ik verboden is. Maar we hebben daar al heel veel ervaring mee en de stad ziet er nu ook schoner uit zonder gif, dus het kan wel.

MP: Ja, ik vond het ook een hele mooie binnenstad, ik was er nog niet eerder geweest maar ja, ik vond het een mooie stad.

GF: Oké, ja. Nou ja, misschien nog eens een keer terugkomen hé.

MP: Ja, is wel het plan. Maar het was dus eerst zegmaar een beetje afkijken bij de dorpen en vervolgens gingen ze dat in de stad Leeuwarden proberen.

GF: Ja, ja. Ja je merkt ook dat we zijn ons toch wel een beetje gaan richten het eerste halfjaar op bijen, hebben we van alles mee gedaan en ook vlinders en libellen. We hadden trouwens al een

vlinderberm en die was al vrij oud. Ik heb op een gegeven moment nog het twintigjarig bestaan meegevierd, en die ligt voor de helft in de gemeente Leeuwarden en voor de helft in de gemeente [aanliggende gemeente]. En toen eeh heb ik, samen met de wethouder van [andere gemeente] een rapport van de vlinderstichting in ontvangst mogen nemen. Toen dacht iedereen dat ik wethouder van Leeuwarden was, want onze wethouder was met vakantie dus die moet ik ook wel eens een keer vervangen. Dus, dat was wel grappig. He maar ehm, dat had een voorganger van mij ooit al een keer geregeld en die had toen al van wij moeten anders omgaan met het maaibeleid, wij moeten de bermen verschalen en het maaisel moeten we gaan afvoeren, want als we het maaisel afvoeren dan krijg je schalere bermen en krijg je meer bermen. En laat je het gras liggen, de meeste gemeenten die eeh, die klepelen dat, dat is een vorm van gras vermalen, eigenlijk hetzelfde wat een gazonmaaier ook doet, dan blijft het gras ook liggen want dat is dan gelijk weer voeding voor de bodem. Maar dan krijg je ook alleen maar gras terug, en wij willen graag ook bloemen. Begint nu ook alweer te komen, je ziet al op verschillende plekken, ook in de berm dat de bloemen weer beginnen te komen. Ja het maaibeleid is wel drastisch gewijzigd in die zin, dus ja.

MP: Hmhm.

GF: Ja, Sanne Nauta heeft ook een rapport gemaakt voor Groen gezond voor mens en dier, heeft ze van alles beschreven over biodiversiteit en over bijen en vlinders en wat goed was en in welke mate we dat allemaal zouden kunnen nemen. Toen heb ik daar op een gegeven moment een plan van aanpak van gemaakt en toen hebben we daar op een gegeven moment een communicatieplan van gemaakt en toen zei een collega van mij een keer van Gjalt jonge, je moet een stadsbijeenkomst organiseren. Oh ik zei, dan doe ik dat. Dus Sanne en ik hadden samen een stadsbijeenkomst georganiseerd in de Raadszaal, we hadden ook de hele raad ook uitgenodigd. Maar ja het is dan overdag en de meeste raadsleden werken dan wel.

MP: Ja.

GF: Maar er waren er toch wel een stuk of acht raadsleden aanwezig. En de wethouder kon niet, die had ik maar niet gevraagd want die kon toch niet, want de agenda was vol. Maar toen ze later hoorde dat we daar een conferentie hadden zei ze Gjalt ik heb altijd tijd, dat weet je ook, als er iets is, iets belangrijks is, dan kom ik wel. Dus ze vond het wel belangrijk om er bij te zijn, want ze heeft al haar andere afspraken van die hele middag geannuleerd. Dus we hadden er een aantal folders liggen en de eerste rapporten hadden we er al liggen en andere documentatie erbij over vlinders en stadslandbouw enzo. En eeh, nou ja, dat is ook ja, we hebben vier verschillende onderdelen gepresenteerd. Sanne heeft het bijendeel gedaan en ik eeh, ja, over ecologie en biodiversiteit en zij heeft nog eeh, en later heb ik nog even wat over stadslandbouw verteld. Nou toen kwam wel een hele discussie los. We hadden mensen uitgenodigd van bijvoorbeeld groenzaken, mensen van ruimtelijke indeling en eeh, civiele techniek en eeh, verkeer. Nou ja verkeer zat er denk ik wat minder bij. Maar wel alle invalshoeken uit de organisatie hé, wijkmanagers en mensen van beheer en heel veel mensen van de uitvoering. Maar ook mensen van het waterschap, mensen van Van Hall Larestein, eeh, Friese Milieufederatie, ja elk, het netwerk wat er toen was hebben we eigenlijk ook uitgenodigd.

MP: Ja.

GF: Dus dat gaf ook bst wel heel veel discussie maar ja dat heeft ook heel veel energie opgeleverd. Mensen konden toen ook intekenen voor eeh, ja eeh, voor werkgroepen, om tot een concreet voorstel te komen. Nou daar kwamen eigenlijk een stuk of vier werkgroepen uit voort en toen hebben we eerst nog een paar maanden gebrainstormd, daar kwam een rapportage uit voort. En ja

toen werd eigenlijk iedereen wel enthousiast, en met name de jongens van de buitendienst zeiden ja, we willen hier niet langer vergaderen, we willen aan de slag.

MP: Ja.

GF: Dus wij gaan het voortaan anders doen. En op een gegeven moment hadden ze ook bedacht we gaan een nieuwe machine bouwen om eeh, met name eeh, de bermen een te kunnen maaien, bij fietspaden. Want eerst hadden ze alleen maar heel grote maai-zuigcombinaties en toen wilden ze ook een kleine hebben, die ook op fietspaden kon zijn.

MP: Ja.

GF: Nou op een gegeven moment zijn ze gaan experimenteren met allerlei maaivormen, eeh, ik geloof dat wij inmiddels wel een stuk tien maaimethodes hebben. Eeh 1x per jaar, 2x per jaar, 3x, 4x, 5x, 6x, dan heb je nog 30x, nou ja ongeveer 30x, dat is het normale gazonmaaieren he.

MP: Ja.

GF: Gazonmaaieren draagt niet zoveel bij aan de biodiversiteit. En als je een of twee keer maait dan is het heel vaak ook een vorm van hooilandbeheer, dus eigenlijk ecologische beheer, en daar zit ook nog heel veel handwerk in, dus dat is eigenlijk best wel heel erg duur. Maar we hebben hier ook veel heemtuinen, nou dat zijn echt de groene pareltjes waar ook echt heel veel biodiversiteit is, bijen en vogels noem maar op. Eehm, ja het gaat jou meer om de stadslandbouw. Nou het eerste idee was goh, waar zouden we nou stadslandbouw kunnen toepassen en hoe passen we dat aan. Er kwamen zo nu en dan al aanvragen binnen en eeh, in eerste instantie eeh, haddenw e bedacht dat moet zoveel mogelijk maar op braakliggende terreinen en we dachten nou hier ligt wel heel veel braak he. Maar wij met grondzaken overleggen en dat viel eigenlijk best wel tegen, want op een gegeven moment kwamen we wel op 15 percelen, maar al heel snel vielen er ook 5 af. Toen hebben twee studenten van Van Hall Larestein die hebben een rapport opgesteld, en eeh, dat was een soort onderzoek van eeh, naar de mogelijkheden van stadslandbouw. En ik was ook met tijdelijke natuur bezig, dat hadden ze er ook in meegenomen, dus stadslandbouw en tijdelijke natuur in Leeuwarden.

MP: Oké.

GF: Nou voor tijdelijke natuur is er eigenlijk één terrein uitgekomen wat overeind gebleven is, dat is een terrein van vijf hectare, is bijna ook niet bereikbaar, ligt wel midden in de stad. Maar er broeden ook nog heel veel vogels trouwens.

MP: Ja. Dan moet je er ook gewoon niet komen eigenlijk.

GF: Nou precies. Dat is ook eht beste. En eeh, ja, er waren best wel heel veel terreinen voor stadslandbouw op dat moment in beeld, maar, je zag ook dat op een gegeven moment begon de economie weer aan te trekken, op die tijdelijke terreinen, en het ene na het andere terrein dat viel weer af. En er zijn wel op verschillende terreinen zijn ook tijdelijke initiatieven geweest. Maar eeh afgelopen winter waren er al drie plekken eeh, die eeh, nu weer ontruimd moesten worden.

MP: Ja.

GF: En voor een plek hebben we geen alternatief gevonden, dat was in de Tjerk Hiddus (?). En er was ook een, een buurttuin in Olde Gallilen (?), nou daar hebebn we nu een, ik ga ook over hondenbeleid want ik doe alle dieren, en toen dacht ik nou dat hondenlosloopterrein dan moet dat maar een tuin worden voor de buurt want die mensen hebben zo erg hun best gedaan en die vonden het eigenlijk zo jammer dat alles weg was. Nou en toen hebben we op een andere plek weer een omheind hondenlosloopterrein gemaakt.

MP: Ja.

GF: Dus we hebben dat weer met elkaar kunnen regelen, dus daar zijn ze nu ook weer bezig om die tuin opnieuw in te richten.

MP :Oké.

GF: Nou en even kijken, we hebben nog in Heechterp eeh, dat zijn eigenlijk ktwee tuinen naast elkaar, daar is van het winter ook bekend geworden dat daar weer gebouwd gaat worden en ik meende dat dat al verlegd was en toen hoorde ik dat dat pas dit najaar gaat gebeuren. Dus dit jaar kunnen ze daar nog hun vruchten en plantsoen en ja groenten verbouwen. En na het herfst als alle producten er uit zijn dan wordt het verplaatst naar een ander gebied.

MP: Ja.

GF: Daar vlak in de buurt.

MP: En hoeveel initiatieven van stadslandbouw zijn er ongeveer in Leeuwarden?

GF: Eeeh, dat is wel even wat lastig tellen en ik weet de laatste stand ook niet, want Gert Kempker, dat is een collega van mij, die was eigenlijk boventallig en die houdt het dit jaar bij.

MP: Oké.

GF: Dus ik weet even niet helemaal de laatste stand van zaken. Maar ik denk dat ik de tweede helft van dit jaar dan eeh, dan probeer ik weer een eeh, nieuw boekwerk te maken waar alles wat dan actueel is zoveel mogelijk in laat zetten.

MP: Hmhm.

GF: Ik heb nog wel een rapport eehm, even kijken dat was van januari dit jaar en daar stond zoveel mogelijk alles in wat tot nog toe gebeurt was maar ik zag later ook wel weer dat er toch nog een aantal dingen in misten, maar wij nemen zowel groen als eetbaar allemaal mee in hetzelfde rapport.

MP: Ja.

GF: Groen, eetbaar, biodiversiteit, wij maken daar op zich niet zo heel veel verschil in. En we hadden op een gegeven moment ook wel dat rapport opgesplitst van eerst een deel eetbaar en dan een deel groen, maar je ziet dat heel veel initiatiefnemers die komen met een voorstel van goh we willen een tuintje en dan moeten er ook wat vlinderstruiken bij, ik wil een bijenhoekje enzo, ik wil een barbecueplek en een speeltuin voor de kinderen en soms nog iets met honden erbij. Dat zijn vaak hele combinaties, het zijn vaak ook complete buurttuinen en belevingstuinen voor kinderen. Ja, je maakt van alles mee. Dus eeh, situaties staan er in feite in.

MP: Ja, ook heel veel overlap in feite wel.

GF: En ook in de eeh bestaande volkstuinten, is ook wel even discussie geweest van, ja in het begin namen we ze wel mee en toen een keer weer niet en ja moet het nou wel of niet. Maar ja ook die tuinen zijn zich gaan specialiseren op speciale vraag vanuit eeh mensen, bijvoorbeeld, etnische minderenheden, dat die daar ook samen hun speciale tuin hebben ofzo. En ja, die doen ook speciale dingen weer. En anderen doen weer iets met schoolkinderen en anderen doen bijvoorbeeld iets met gehandicapten. We hebben hier nu bijvoorbeeld ook Ter Land, dat is een gehandicaptenorganisatie die hebben bijvoorbeeld ook ergens een tuin en eeh. We hebben ook eeh, nou ja meer van dat soort dingen. Lefier die heeft ook tuinen en die is ook weer aan het uitbreiden, dat is trouwens ook een

andere collega bij betrokken. In wezen, ja ik ben er mee begonnen, maar inmiddels is de hele organisatie er mee bezig.

MP: Ja is heel groot geworden.

GF: We hebben eigenlijk ook een aparte projectleider Eetbare Stad, dat is Seine Löwik, maar die moet meer eehm, de professionele vorm van stadslandbouw gaan realiseren. Dat lukt nog niet echt heel goed, ook omdat wij ook steeds geen goede grond beschikbaar hebben.

MP: Ja want je moet een groot oppervlakte hebben natuurlijk.

GF: Jaa, daar zijn zo nu en dan wel plannen van tien of twintig hectare, maar dat wordt ook steeds weer afgeschoten.

MP: Ja.

GF: Want dan is er toch wel weer de druk van oh ja er moeten weer huizen komen en als je die grond apart moet aankomen voor ik weet niet wat, vijftienduizend euro, ja dat gaat nooit lukken.

MP: Ja, nee, precies, is zoveel duurder in de stad.

GF: Maar wat nu wel heel erg mooi is, dat in, we hebben nu net het nieuwe groenbeleid gemaakt, samen met Irene Reitsma, die heeft het eigenlijk gemaakt. Die zit bij de afdeling Ruimtelijke Orde en Inrichting. Daar heeft trouwens Wout Veldstra ook nog een bijdrage aan gegeven, maar ook andere collega's van haar. Dat is zegmaar wij zijn Wijkzaken en hebben het contact met de burgers en de wijkorganisaties. Dus het is eigenlijk ook wel een beetje logisch dat, dat wij ook met de burgers praten, ook over burgerinitiatieven als die in de openbare ruimte liggen. Maar we hebben hier ook een groencafé. Dat is eigenlijk ontstaan, nou ja, ik heb je al verteld dat we eerst een startconferentie hadden en op een gegeven moment hadden we heel veel dingen gedaan nou en toen op een gegeven moment nou toen eehm, ja, het was eigenlijk wel heel erg leuk die startconferentie want er kwamen heel veel politieke vragen over, dat de raadsleden gingen vragen waarom zitten er zoveel ambtenaren en waarom zaten er zoveel raadsleden een hele middag in de raadszaal, waar was dat nou voor nodig? En die gingen uitrekenen hoeveel dat allemaal wel niet kostte.

MP: Ja.

GF: Ja en ik moet dan normaal gesproken die vragen beantwoorden, ik had de antwoorden ook al klaar. Maar Isabelle Diks zei dit vind ik zo leuk, dit wil ik zelf beantwoorden.

gelach

GF: Maar ja daar kwam ze niet aan toe dus dan op een zondagavond bijvoorbeeld moet ze dat dan weer snel antwoorden, terwijl het al maandag ingeleverd moest worden, dus uiteindelijk moesten we dat toch weer samen doen. Maar was wel echt heel erg leuk, want ze zei ook, steeds als er weer een vraag komt komt het ook weer in de krant en iedereen die praat erover en iedereen heeft het weer over eetbare stad en stadslandbouw.

MP: Ja, is allemaal aandacht.

GF: Ja het wordt allemaal positieve aandacht. En ze zei ja die vragen, die eigenlijk steeds van één persoon uit de VVD kwamen, die buig ik allemaal om naar positieve aandacht.

MP: Ja.

GF: En dat heeft ook wel gewerkt. En op een gegeven moment, ook in de directie werd erover gepraat, ook mijn sectorhoofd en het sectorhoofd van bouwen en wonen, die is ook heel erg met

duurzaamheid bezig. Officieel moet ik ook zeggen, stadslandbouw valt officieel onder de sectormanager van Bouwen Wonen en Milieu.

MP: Oké.

GF: Volgens ons gemeentelijke programma. Maar dat is niet echt handig, dus wij doen hier bij wijkzaken heel veel dingen eeh, die eigenlijk bij hun in de begroting zitten, want dat is gewoon handiger. Dus ehm, in elk geval, die vond het ook heel erg mooi, dus ja eigenlijk alle sectormanagers die zeiden van wat gebeurt hier allemaal en de directeur was ook al verbaasd en er kwam zoveel energie overal, ook omdat ambtenaren overal enthousiast werden. Ontwerpers die begonnen bomen in te plannen waar anders ik noem maar wat populieren stonden, krijg je nu soms ook fruitbomen. Waar anders weet ik wat voor bomen staan komen nu wilgen en andere bomen, die die meer bijdragen aan de biodiversiteit en veel voedsel geven voor de bijen.

MP: Ja.

GF: En dat is wel een omzet in mindset, in denken eigenlijk en die gaat door de hele organisatie heen. Ja, dan zegt die sectormanager van wij willen ook een conferentie organiseren. Dus dat kwam er eigenlijk op neer dat ik dat ook weer moest doen natuurlijk. Maar toen hebben we wel wat een bredere werkgroep opgericht. En een collega van mij, die heeft die werkgroep toen voorbereid, want ik kreeg het overal wel wat te druk mee. En wij zaten er wel in, maar we hadden ook de provincie erbij gehaald, en ?? zat erbij, en Van Hall Larestein en Nordwin (?). We hebben best wel heel veel steun aan die scholen moet ik zeggen. Dus eehm ja, op een gegeven moment toen, en we hebben de conferentie ook gehouden bij Van Hall Larestein en ik was dan ook automatisch een van de sprekers maar we hadden ook een van de sprekers van de Wageningen Universiteit en we hadden ook een ander van, Jan Eelco Jansma van de Wageningen Universiteit, die heeft daar ook een workshop gedaan over stadslandbouw. Ik heb trouwens ook twee of drie jaar meegedraaid met de landelijke werkgroep voor stadslandbouw onder leiding van Jan Eelco Jansma en Petra Kamp, alleen in januari heb ik gezegd van nou het gaat me nu vanaf tijd even niet lukken, ik moet ook nog de interne cursussen doen. Ik hou jullie in de gaten, maar eeh, gaat even niet meer lukken.

MP: Ja, ja.

GF: Maargoed we hadden daar elf workshops en ik geloof 130, 140 mensen en die kwamen ook uit heel Friesland. Er zaten ook mensen uit Drenthe en Overijssel en die hadden er via via van gehoord en ja. Dus ja we hadden thema's over stadslandbouw maar ook over bijen en biodiversiteit en ecologie en noem maar op.

MP: Ja is wel heel breed tegenwoordig natuurlijk.

GF: Ja, en die studenten bij Van Hall die vinden dat natuurlijk ook heel erg leuk. Dus er waren ook best wel heel veel studenten die dat toch wel heel interessant vonden en er ook waren. En dat viel die mensen van Wageningen ook op, van goh, wat zitten hier in die workshops en hier in de grote zaal veel studenten. We hebben ook samengewerkt met NHL want die heeft filmpjes gemaakt voor die dag enzo, dus dat was eigenlijk ook wel heel erg leuk. Maargoed we hadden dus eigenlijk ons hele groene netwerk uitgenodigd maar ook mensen van welzijn, in het kader van de burgerparticipatie enzo. En ook mensen van de gezondheid en de Friesland zorgverzekeraar en de GGD, die hebben ook nog workshops gedaan. En gezondheid en ja, buiten bezig zijn. De vrouw van de GGD die zegt altijd, alleen het kijken naar groen wordt je al gezonder van.

MP: Ja, dat zal ja.

GF: Ja het is natuurlijk niet voor niks dat al die sanitaria vroeger ook allemaal in de groene gebieden zaten he.

MP: Ja precies.

GF: Ja dat maakt je ook gewoon vrolijker en gezonder en je herstelt sneller. Dus ja ik kan heel enthousiast over groen gaan vertellen, wat het allemaal voor voordelen heeft.

MP: Ja dat heeft het ook zeker.

GF: Ja.

MP: Maar u bent dus vooral bezig met de mensen uit de wijk? Die komen dan bij u van goh wij willen graag iets van een tuin beginnen, of. En dan helpt u ze op weg.

GF: Ja.

MP: Hoe werkt dat dan precies?

GF: Nou ja, eeh, meestal was het zo, dan bellen ze hier naartoe of we krijgen mail of eehm, of ze zitten gewoon in de stadshal en dan moeten we komen om iemand op te halen, dus dat kan op heel veel verschillende manieren. En eeh, ja meestal, ja nu doet Gert Kemper dat. Ja die doet dat op een andere manier, die stuurt eerst een formulier en dan moeten mensen allemaal hun gegevens invullen en ik weet niet wat.

MP: Ja.

GF: Maar ik vind dat zelf een beetje bureaucratisch, ik heb zelf liever even persoonlijk contact met de mensen. En eeh, meestal maakte ik dan een afspraak hier op kantoor, of ter plaatse waar ze een initiatief willen.

MP: Ja.

GF: Maar heel veel mensen die willen wel iets, maar die hebben nog geen plek op het oog, want die weten niet waar het kan.

MP: Ja.

GF: Dus ja het eerste persoonlijke contact, dat eeh, dat maakt vaak al heel veel goed. Wij staan echt in de stelling dat wij ook willen dat, dat elk voorstel dat binnen komt, daar gaan wij ook voor om dat te kunnen honoreren. Maar dat lukt niet altijd, want soms willen ze iets en daar is dan de bodem vervuult of de burens willen niet of er moet toch weer gebouwd worden of er liggen kabels of leidingen waarom het niet kan. Je loopt soms wel tegen allerlei dingen aan dus eeh ja, je moet ook wel verschillende dingen checken uiteraard. En het is ook niet altijd onze grond.

MP: Nee.

GF: Want soms dan willen mensen iets en dan ja, ja dan is het op grond van een projectontwikkelaar en ja. Ik heb er wel vaak in bemiddeld, maar ehm, ja niet iedereen heeft de zin om met externe partijen te onderhandelen.

MP: Ja, precies.

GF: En soms is het ook van een woningbouwvereniging. We hebben wel gehad bijvoorbeeld, tuin van een projectontwikkelaar, Slokker Vastgoed onder andere, dat is hier een woningbouwvereniging. Maar verder niet echt heel veel want in Groningen gebeurt het veel meer op terreinen van de corporaties.

MP: Ja, klopt.

GF: Maar die hebben hier niet zoveel grond braak liggen.

MP: Nee, het is hier vooral de gemeente dus.

GF: Ja. En omdat wij ook niet zoveel grond braak hadden liggen, hadden we hier best wel een probleem. Maar juist door het groen beleidsplan hebben we het groen in de stad nu zo ingericht, dat we op kaarten hebben aangegeven op welk groen zij een initiatief mogen beheren.

MP: Oké.

GF: En we hebben dat afgestemd met het groencafé, want het groencafé is eigenlijk ontstaan doordat er eerst een startconferentie is geweest en toen later nog eens een grotere conferentie, en toen heeft Isabelle Diks gezegd van eeh, goh ja hoe gaan we hier nu mee verder. Want iedereen was toen zo enthousiast, die tweede keer met die conferentie. Dus er kwam zoveel energie uit en iedereen riep al van ja dit moeten we vaker doen. Maar ja het is best wel veel werk om zo'n grote conferentie te organiseren. Dus zei Isabelle Diks van nou misschien kunnen we ook wel met de meest betrokkenen zo nu en dan een groencafé organiseren. Dus toen mocht ik dat ook weer doen.

MP: Mooie ideeën allemaal he haha.

GF: Nou ja en ten eerste, wie gaan we dan uitnodigen, wat ga je dan doen met zo'n groencafé en waar ga je dat dan houden enzo dus. Eerst ook maar een klein werkgroepje maar de een na de ander viel af dus ik bleef eigenlijk over met geloof ik een stagiaire. Dus toen deden we dat meestal op een buitenlocatie van de gemeente he en eeh, want dat kost dan ook niks, want je zit ook met de kosten als je elke keer iets extern moet huren. Dus eeh, nou ja, dan eeh, we waren toen ook met het groen beleidsplan bezig. Dus dat vonden we eigenlijk al gelijk een mooi item om dat met de mensen die ook bij het groencafé kwamen, dat waren alle mensen van groene organisaties of mensen die al met een initiatief bezig waren of die nog iets wilden beginnen, dus die kwamen er dan vaak wel op af. En die hebben ook steeds wel meegepraat over het ontwikkelen van ons groenbeleid. Dus daar werd ook gelijk draagvlak verschaft voor ons groen beleidsplan.

MP: Ja, oké.

GF: Ja, daar zit ook heel veel ruimte in, dat mensen op heel veel plekken groen ook ja, eeh, dat kan een buurttuintje zijn, maar ook een vlindertuin of iets anders, gewoon in het openbaar groen mogen doen.

MP: Ja. Het wordt hier wel wat anders georganiseerd dan in Groningen als ik het zo hoor, dat is wel interessant.

GF: Nou de eerste keer was best wel spannend, want toen was ik nog niet zo lang bezig hiermee. En ik weet ook nog wel, Femke Molenaar heette ze en ze woonde in de Oranjewijk, ik vergeet het nooit meer, want dat was best wel even een case. En toen belde ze van Gjalte hier ligt op eeh, op een bepaald grasveld ligt altijd heel veel hondepoep. Nou daar ga ik ook over want ik doe ook het hondenbeleid haha. Maar ze zei, eigenlijk willen we dat helemaal niet want het is wat een verloren hoek en ja, jammer dat er altijd hondenpoep ligt. Maar kunnen we daar ook iets positiefs van maken? Want het leek mij wel heel erg leuk om daar een groentetuin van te maken. Ja ik denk jeetje, hoe doe ik dat toch. Een tuin in het openbaar plantsoen, dat hadden we nog niet eerder zo gedaan. Dat eeh nou ja, ik was er natuurlijk wel voor, ik ben altijd wel in voor iets nieuws. Want we hadden, in een andere wijk waren we ook al geconfronteerd met guerilla gardening.

MP: Ja, dat ze het gewoon zelf doen.

GF: Ja, precies! Dat eeh, op een gegeven moment kwam de wijkbeheerder, die rijdt op een ochtend door een wijk, Achter de Hoven, en er waren allemaal groentetuintjes overal aangelegd. En het gemeentegroen allemaal eruit getrokken enzo. En ze hadden allemaal boomspiegels hadden ze, allemaal grote planten ingezet. Volgensmij hadden ze wel 60 boomspiegels daar, allemaal grote planten ingezet. Dat was een hele actie en ze hadden een barbecue aangekoppeld, heel goed voor de saamhorigheid in de wijk, prachtig.

MP: Ja.

GF: Maar ja, die wijkbeheerder was dat natuurlijk ook allemaal niet gewend, die zei wat gebeurt hier allemaal, ik ga hier over het groen en ik bepaal wat hier gebeurt en dit mag helemaal niet. En ja in feite moet je dat via handhaving weer terugbrengen naar oude staat. Maar dat is trouwens nooit gebeurt, wel een hele discussie geweest maar het is mij wel gelukt om dat wel te behouden. Maar ja, toen kwamen er dus officiële vragen, hoe ga je daar dan mee om? Nou ik eerst een keer met de wijkmanager praten, die zei oh Gjalt, wat leuk, wat een leuk idee, dat gaan we doen. Maar toen hadden we net ook nieuwe mensen bij ons bedrijfsbureau die ook over de beheersystemen gaan en die kijken op hun digitale kaart van nee dat groen is niet daarvoor bedoelt, dat past niet in ons beheer. Nou die mensen van ed buitendienst die vonden het ook helemaal niks, want ja, iedereen liep van ja daar gaan ze mee beginnen en na een halfjaar dan hebben ze er geen zin meer in en dan ligt het daar weer.

MP: Ja.

GF: Nee ik zeg nee, we hebben hier 550 geveltuintjes in de stad, want ik deed ook allang geveltuinenbeleid, en ik heb een stagiaire die heb ik een zomertijd is die de hele binnenstad doorgeweest en die telde 550 geveltuintjes en van die 550 waren er maar 25 waar de planten uit waren of dood waren of waar iets aan mankeerde. En die anderen zagen er allemaal goed uit. Dus ik zei dat is maar zo'n klein gedeelte, nou ja. En er zaten er ook een aantal bij die waren van de corporatie, dus ze heeft die mensen een brief geschreven en hebben de corporaties heel snel op gereageerd en die hebben het weer vervangen door nieuw groen enzo, dus in feite eeh, viel dat, valt dat daar ook heel erg mee. En er gaat wel eens een verhuizen en er komt een nieuwe bewoner en ja ja, en die plant er dan bijvoorbeeld, dat kan een keer gebeuren. En als het er dan niet uit ziet dan kun je altijd zeggen nou dan straten we het weer dicht.

MP: Ja.

GF: Nou en dat hebben we eigenlijk ook gezegd. En er was een andere stadsdeelbeheerder, die man die is ook heel erg betrokken bij de natuur en bij de biodiversiteit en die vond het net als ik stadslandbouw ook heel erg belangrijk, en hij zei van ja je moet gewoon een risico durven nemen! Hij is ook naar (?) in Den Haag geweest, ik weet niet of jouw die naam iets zegt, maar dat is best wel een goeroe op het gebied van stadslandbouw, geeft ook heel veel trainingen. En ehm, ja hoe het was weet ik ook niet meer, maar in elk geval wat bleek, deze stadsdeelbeheerder die ja, die had die training gehad en kwam er helemaal enthousiast weer weg. En toen zeiden we ja dit moeten we meer gaan doen en die was ook heel erg voor dat we daar wel een tuintje aan gingen leggen. Maar op een gegeven moment zaten we met acht man om de tafel en de helft was voor en de helft was tegen.

MP: Ja.

GF: En we hadden er geen beleid voor he. Hoe ga je daar dan mee om? Nou uiteindelijk mocht het dan wel, máár zei een van de mensen van het bedrijfsbureau, ja die hebben toch het beheer, en eigenlijk hadden die de zeggenschap erover. Maar dan mocht het wel maar dan moesten ze wel een duurzaam hekwerk omheen zetten. Nou ja dat was, ze hadden al een begroting gemaakt maar dat hekwerk was net zo duur als de rest van de begroting.

MP: Ja dat zal.

GF: Nou ja zei Femke Molenaar, ik dacht van een draadje. Maar er moest een duur hekwerk omheen. Uiteindelijk toen hadden we ergens een keer een meevaller, ik weet niet meer, ergens bij een groenpost ofzo. En toen zei onze financiële man van Gjalt, ik heb nog een paar duizend euro te verdelen, kun jij dat nog ergens gebruiken bij eeh, bij stadslandbouwinitiatieven, bij groene initiatieven die vastlopen? Nou ik zei dan heb ik er nog wel een paar, toen heb ik dat hek ook maar betaald.

MP: Ja, dan kan eht.

GF: Nou ja en kijk, toen was de kogel in feite door de kerk want eeh, toen we dat op een plek hadden gedaan, dan schep je ook de mogelijkheid om het ook op andere plekken te doen.

MP: Ja.

GF: En in elke situatie moet je het toch wel weer opnieuw bekijken, maar we hebben op een gegeven moment een soort checklist gemaakt van waar je naar moet kijken als je een groen initiatief in een buurt opstart. En ten eerste moet er altijd draagvlak voor zijn. He voldoende draagvlak, je zult het niet altijd iedereen naar de zin kunnen doen, maar er moet wel voldoende draagvlak zijn. En dat voldoende is altijd een beetje lastig voor heel veel mensen, maar ik kwam daar meestal wel uit. Kijk ik heb een keer rijtjeswoningen gehad, waren zes woningen, en nou daar zat ook een hele groenstrook voor van ik geloof nou tien meter, tot aan de openbare weg, van bodembedekkers. Nou ja zij wilde graag moestuintjes ervoor maken en dan wat leuke plantjes erin en een picknickplekje ofzo. Nou ja vijf van die mensen die bewoning die vonden dat een hartstikke leuk idee maar er was een man, die woonde op een hoekje, die zei nou ik heb er helemaal geen belang bij, ik vind die bodembedekkers wel mooi, heb ik ook geen werk van. Toen hebben we gewoon gezegd van nou dan maken we daar een hegje. Voor die man komen dan bodembedekkers en die blijven wij onderhouden en de rest heeft de buitendienst, die heeft al haar groen eruit getrokken en die heeft gewoon dan gewoon een gazon, dat soort dingen. Daar helpen ze dan ook nog een beetje, meestal ook wel wat hulp vanuit het wijkpanel, vanuit het wijkbudget en geld van fondsen en dan krijgen ze dat meestal wel voor elkaar. Toen hebben ze een tuin gemaakt voor die vijf bewoners.

MP: Ja, voor die het wel wouden.

GF: Ja, het is vaak wat passen en meten en creatief meedenken van als het dan zo niet kan, kunnen we het dan zo niet doen. En als het daar niet kan, kunnen we dan ergens een andere plek zoeken. Maar ja, er zijn ook situaties, dan lukt het even niet.

MP: Nee, precies. Wat is het meest, het belangrijkste doel voor de meeste mensen die stadslandbouw, die zegmaar iets willen doen? Willen die iets met de buurt doen of willen ze iets met groen doen of willen ze hun eigen eten verbouwen?

GF: Ja. Ja nou ik denk dat eeh, mensen wel verschillende doelen hebben, dus eeh. Heel veel mensen die met stadslandbouw bezig zijn die die, willen toch ook wel lokaal voedsel hebben, lokaal gezond voedsel waarvan ze ook weten dat het niet eeh, bespoten wordt.

MP: Ja.

GF: Want dat is eigenlijk ook wel een kenmerk van mensen die zo iets willen, dat ze heel betrokken zijn bij natuur en milieu en gezondheid enzo, en het zijn ook hele bewuste mensen, ze staan heel bewust in de samenleving.

MP: Ja, zijn allemaal wat groener ook.

GF: Ja, ja.

MP: En wat denkt u dat belangrijk is voor het succes van een initiatief?

GF: Eehm, ja, gaat ook over succesfactoren he, succes van een initiatief. Nou, ehm, ik denk dat het ook wel belangrijk is dat er eeh, in elk geval veel draagvlak is bij, en dat de initiatiefnemers zelf eeh, dat die het er mee eens zijn met hoe ze het gaan uitvoeren, maar ook bij de buurt. En het is natuurlijk ook belangrijk dat de gemeente of eventueel ook andere partijen ook achter hun staan. En wat ook belangrijk is denk ik is dat er ook continuïteit is. Want dat is toch wel, daar liepen we met de braakliggende terreinen tegenaan. Want ik hoorde van Wout ook al dat ie ook vorig jaar, dat er in Groningen ook vijf terreinen waar ook gebouwd werden. We hadden dat deze winter ook, Groningen had er vijf en wij hadden er drie geloof ik. En misschien komen er straks wel meer. Maar wij hebben er relatief toch wel heel veel op gewoon ja, verpachte grond die de gemeente toevallig had, of nu ook heel veel in de openbare ruimte. Een voorbeeldje, er kwam een vrouw bij mij eeh, die had ook hier op Van Hall milieukunde gestudeerd, komt uit de Oekraïne. Maar eeh zij noemt zichzelf landschapsarchitect en zij is ook heel erg bewust van hoe zij in de maatschappij om moet gaan met natuur en milieu. En eeh, zij had al gewerkt op een tuin voor permacultuur. Wij hebben hier ook een grotere permacultuurtuin, en ook een wat kleinere, daar had ze eerst ook gewerkt. Maar zij wilde een eigen initiatief starten en dan met een eeh, voedselbos. Op een gegeven moment toen kwamen er overal in Nederland voedselbossen, nou ik weet nog wel dat we daar om een tafel zaten en ook met Bram Bleker (?) erbij van de buitendienst. Daar zeiden we van nou we gaan dus niet naar grondzaken, want dan weten we zeker dat het niks wordt.

gelach

GF: Want ja, die kunnen je hooguit op een plek zetten waar je met een paar jaar weer weg moet. Dus dat eeh, dat wordt heel erg lastig. Dus we zeiden van, we gaan kijken of, als het toch een voedselbos is, wij hebben hier best veel bossen in en om de stad, recreatiegebieden, of daar ergens iets is wat we daar ook geschikt voor kunnen maken. Nou op een gegeven moment hadden we vier gebieden geselecteerd in de stad en die hebben we dus allemaal stuk voor stuk bekeken. Nou eeh, de eerste twee die we bekeken hadden waarvan we dachten dat we daar de meeste kans maakten, dat lukte uiteindelijk niet. Toen kwam er een grote najaarsstorm en die eh, toen woeien er een aantal hectaren bomen om in het Leeuwarderbos.

MP: Hmhm.

GF: En toen hebben we bedacht van hey, misschien kan het wel in het Leeuwarderbos.

MP: Ja als er toch al bomen weg zijn.

GF: Ja als er toch wel weer bomen terugkomen, alleen dan niet eeh, populieren en wilgen maar dan komen er fruitbomen voor terug. En dus eeh (?), die dat voedselbos zou maken. Dus toen heeft eeh, eeh, Anastasia heet ze, die is hier later weer geweest en ja, hebben we gezegd van nou daar en daar zou het wel kunnen. En in het begin was het allemaal nog heel erg nat en toen was het even kijken van op welke hoek zullen we het nou doen, eehm, en een collega van mij die dan de boswachter was om het zo te zeggen, die het beheer over het bos had, eeh, die is met Pieter de Ham (?) aan de slag gegaan e neeh, en samen hebben ze een plan ontwikkeld voor het voedselbos. En eeh, dit voorjaar is dat, zijn we begonnen met bomen planten. Ook met heel veel vrijwilligers.

MP: Ja.

GF: Maar het is ook wel heel erg leuk, want vanuit het groencafé ontstaan ook allemaal groepen weet je wel, en het zijn ook best wel heel veel jonge vrouwen die weer groepjes maken, want dat vind ik wel even grappig om te vertellen. Want toen ik er in 2012 mee begon, toen kwam ik bij Grondzaken en toen vroeg ik van, hoe zit het eigenlijk met de vraag naar volkstuinten en buurtsuinten en dat soort dingen? Naaaah, zeiden ze van, dat is een beetje een naflopende zaak, dat is een beetje van oude mensjes en dat sterft vanzelf uit.

MP: Dat is weer helemaal terug.

GF: Maar inmiddels is het dus echt iets van jonge vrouwen merk ik steeds meer, want vooral delaatste initiatieven en bij het groencafé, ik zie steeds meer jonge vrouwen die allerlei initiatieven nemen. En ook wel oudere vrouwen en ook wel oudere mannen, maar relatief veel jonge vrouwen. Anastasia er dan bijvoorbeeld ook een van met het voedselbos en Irma zit dan in de permacultuur en die is ook nog vrij jong, of in elk geval jong daarmee begonnen. En eeh, nou ja, er zijn nu ook twee meisjes, Bonny en Margje, die hebben de Floraflow (?) dan weer opgericht en die zijn ook heel druk bezig met insecten en met stadslandbouw. Die proberen ook overal de stad groener en eetbaar te maken en die werken dan ook wel samen met Anastasia en dat is een guerilla gardening groep, dat heet eeh, eeh, ja hoe heten die ook alweer. De rainbowgardeners, ja. Nou eeh vorige week was het eigenlijk ook wel weer heel erg leuk, hadden we Robs grote tuinverbouwing hadden we hier. Hadden we een deal mee gemaakt, want Rob die werkt meestal met particuliere tuinen maar ook wel eens een keer met gemeenten. Dus Isabelle Diks had een keer met de accountmanager van Rob gesproken in Oostenrijk met skivakantie ofzo, van oh wat, we zouden in Leeuwarden ook wel een tuin van jullie kunnen maken!

MP: Ja.

GF: Nou ja toen kwamen ze bij mij natuurlijk, wij om de tafel. Dus toen mocht ik daar weer een plek voor bedenken. Dus toen hadden we eerst bedacht hier ons voorplein, dat willen we ook groen maken.

MP: Ja.

GF: Maar ja ze willen het stadskantoor hier ook verbouwen dus dat moet eerst allemaal even wachten, dus toen moesten we weer wat nieuws bedenken. Nou we hebben in Heerterp, dat is een van de, van de, eeh, schiet me het woord even niet te binnen, een van de armste wijken van Nederland in elk geval, staat in de top 10 van armste wijken, de Vogelerswijken. Ellen Vogelers heette ze toen, ja.

MP: Ja.

GF: Een heel groot multifunctioneel gebouw is daar gekomen en toen zeiden we ja, eigenlijk dat groen voor het gebouw wat er nu staat, dat is wel een beetje armetierig. Zou Rob daar niet een

mooie tuin van kunnen maken? Nou dat moest wel heel veel geld kosten, zal wel niet zeggen hoeveel. Maar Isabelle Diks zei nou ik zou het ook wel heel erg leuk vinden dat er ook wat eetbare plantjes in komen.

MP: Ja.

GF: Dus niet alleen groenplanten enzo. Nou, samen met de bewoners hebben ze bedacht, dat moet een vier windstreken tuin zijn, want er zijn 78 eeh, eeh, verschillende mensen uit verschillende landen, dus dat is best wel heel erg veel. Dus toen hadden ze bedacht van uit vier verschillende werelddelen maken we vier aparte tuinen van. Uiteindelijk hebben ze wel planten uit die vier verschillende werelddelen gehaald en die hebben ze allemaal door elkaar gezet in die vier verschillende tuinen want ze zeiden ja, planten moeten ook integreren en die mensen dus ook. Maar er zijn wel vier verschillende zithoekjes gemaakt met prachtige dure bankjes enzo en ja, hartstikke mooi. De stijl is zelfs doorgetrokken in het wijkgebouw door een kunstenares en dat wordt op zaterdag 28 mei om 5 uur uitgezonden.

MP: Ah, oké. Dat ga ik wel even kijken.

GF: En dat was ja, dat was vrijdag was dat de hele dag feest. Want de tuin ziet er zo geweldig mooi uit en Isabelle had om 11 uur een interview en ik was er even vantevoren ook al, en ik moest wel even tomaatjes plukken want het staat helemaal vol met trostomaten en. Rob had de hele mond al vol met allemaal bladeren maar we wisten niet wat dat was. Nou zei ie dat moet je ook niet eten hoor, dat is allemaal knoflook.

gelach

MP: Nee doe dat maar niet.

GF: Maar dat maakt hem dus niet uit, die man is zo, ja, gewoon onder de mensen. Was ook wel grappig, hij kwam hier toen op kantoor en ik moet dan mensen altijd aanmelden, net zoals jou ook. En ik had bij de balie had ik aangemeld van Rob van Linden van Robs grote tuinverbouwing komt hier. Ooh die meisjes bij de balie oh dan willen wij graag baliedienst, want wij willen Rob zien! Nou bijna erom vechten en toen kwam Rob hier, komt ie gewoon in overall. Iedereen denkt komt een BN'er, Rob komt in overall weet je wel.

gelach

MP: Ja niemand verwacht dat natuurlijk, wel mooi.

GF: Ja die komt gewoon zo uit de grond en eeh, net met tuin aan het geweest. En zo stapt ie dan in de auto en zo stapt ie dan ook hier binnen, erg mooi. Maar eigenlijk is dat ook weer een gecombineerde tuin van voedsel en groen en allerhande planten, en dat hebben wij hier veel. En als je permacultuur hebt is dat ook een combinatie van biodiversiteit en planten en voedsel enzo, en ja, dat voedselbos, dat is toch wel overwegend wel bessen en fruit. En dat wordt in 7 verschillende lagen wordt dat ook eigenlijk opgebouwd. En zodanig dat de planten en bomen en struiken allemaal zoveel mogelijk ook een stukje zon meepakken.

MP: Ja.

GF: Daar heeft Anastasia over nagedacht. Ja ze heeft ook zoveel ervaring daarmee opgedaan, met permacultuur en met voedselbossen enzo. Ik mocht van haar ook de eerste rapporten ontvangen en inmiddels geeft ze lezingen ook door heel Nederland en zelfs al in België.

MP: Oh, oké. Dat is toch wel goed opgestart hier dus.

GF: Ja, ja. Dat was ook in België, die Konemans (?), die heeft ook in Friesland een tijdje gewerkt samen met eeh, Van Hall Larestein, want daar hadden we ook weer een werkgroep, dat heette de Kern: Centrum, Burgers en Biodiversiteit (?). Zaten ook een aantal scholen en groene organisaties en en zat (?) ook altijd bij om de permacultuur te vertegenwoordigen. En die heeft het eigenlijk hier in Friesland een beetje aangezwengeld. En toen is Irm Abelstam (?) ermee begonnen en overal in Friesland ontstonden toen van die dingen.

MP: Ja.

GF: En ehm, op een gegeven moment was die Anastasia er ook mee bezig en die vond toen voedselbossen weer leuk. Maar ze wordt inmiddels ook ingehuurd door onze afdeling ruimtelijke inrichting om eeh, plannen te maken en ja, permacultuurtuinen aan te leggen in openbare ruimte samen met bewoners.

MP: Ja, het wordt steeds hipper natuurlijk.

GF: Ja, precies, is heel veel vraag naar hoor.

GF: Ja, precies, is heel veel vraag naar hoor, dat bestuurders en bewoners dat vragen.

MP: Ja. Wat is eigenlijk precies de rol van Eetbaar Leeuwarden, in dit hele proces?

GF: Ja, ehm. Isabelle Diks die heeft er misschien iets andere gedachten bij dan ik dat heb, als je haar die vraag zou stellen dan zou je misschien een ander antwoord krijgen. Ja, kijk. Het moet sowieso bijdragen aan het voedsel in de stad. Alleen de mate waarin eeh, daar hebben we misschien wat verschillende gedachten over, wat eventueel haalbaar is.

MP: Ja.

GF: Want Isabelle Diks heeft geloof ik ooit bedacht dat wij zelf, als eetbare stad, 20% vd productie, van de voedselproductie zouden kunnen gaan halen.

MP: Dat is wel heel veel.

GF: Ja. Dus al die studenten die vragen dan ook van hoe hebben jullie dat dan onderbouwt? Nou ja, we zaten in de vergadering met de directeur van ..., de directeur van de Friese Milieufederatie, Isabelle Diks en ik zat erbij en nog een paar, de geloof ik. Nou ja een paar mensen hadden dat rapport opgesteld en toen moest dat percentage ingevuld worden. Nou, wat maken we ervan? Nou, doe maar 20%, dat lijkt me wel en leuk getal. Toen zei ik nog van dat is volgens mij veel te veel.

MP: Ja.

GF: Jaaa maar we moeten ook iets hebben om naar te streven, het is ook meer een strategisch doel, een stip op de horizon waar je ooit een keer naar toe wilt werken dan dat je zegt van dit is echt op korte termijn haalbaar.

MP: Ja, want het is echt heel veel.

GF: Ja, dat is het ook maar net, van wat ga je allemaal meetellen. Want eerst stond er ook nog vis bij, naah, wij hebben helemaal geen vissen verbouwd.

gelach

GF: Ja ooit wel eens een keer het idee om dan een stuk stadsgracht dan eeh af te schermen en he, ja er waren ook al gesprekken met het waterschap over om daar vissen te kweken, maar eeh ik ben allang heel blij dat er weer vis in de gracht zit. Want eeh, nou er zou eigenlijk wel een viskwekerij

kunnen beginnen want we hebben hier nog wel wat zandpoelen (?) in de groensterp bijvoorbeeld, dan zou daar iets mee beginnen. Maar dan moet ook iemand dat willen he want ja, je ziet wel meer van dat soort dingen en dan blijkt het vaak economisch weer niet haalbaar. En in de stadsgrachten zie ik dat niet echt gebeuren.

MP: Nee.

GF: Maar het is wel heel erg mooi dat heel veel mensen hier in de stadsgrachten weer vissen, ook echt grote vissen.

MP: Oh echt waar, oké.

GF: Ja ik was toen destijds was ik rayonbeheerder en toen op een keer op een wijkconferentie toen heb ik een keer verteld over een project, de Blauwe Diamant wat we hier ooit hadden. Want in die tijd nou ja toen kon je niet eens met een bootje hier door de grachten. Dat heb ik dan wel eens een keer geprobeerd want je moest dan de motor met de schroeven meer boven het water houden dan in het water, want je zat constant in de fietsen.

MP: Ja, die zitten vol.

GF: Ja de grachten zaten helemaal vol met bagger, hier ook bij het kantoor. Daar zaten hele lange pijpen en een pomp en die moest dan zorgen voor Maar dat werkte nooit goed. En vroeger kwamen natuurlijk al die rioolstorten (?) in de grachten uit en die grachten waren al 30, 40 jaar niet gebaggerd. Dus in het kader van de Blauwe Diamant zijn er heel veel maatregelen getroffen, in het kader van baggeren en doorstromen en ja goed eeh, planten verbouwen. He we werken natuurlijk zoveel mogelijk met natuurvriendelijke oevers enzo, en eeh ja, samen met (?) hebben we het water ook weer geprobeerd schoon te maken. En toen vertelde ik eehm, terwijl geen een vis op dat moment in de gracht zit, zei ik van over 5 jaar kunnen jullie de vissen weer zien zwemmen in de gracht. Nou toen lachte iedereen mij uit, stond ook in de krant dat ik dat verteld had. Maar o peen gegeven moment een aantal jaren geleden, ik loop zo langs de gracht en ik denk goh daar zitten mensen te vissen en ik kijk en ik zie allemaal vissen!

MP: Ze zijn er weer.

GF: Ik denk goh dat is toch wel leuk, ik heb toch niet gelogen want ik dahct al dan moeten ze wel komen.

MP: Ja want anders zit je he.

GF: Ja dan wel leuk dat het toch uitkomt en ja je ziet soms ook heel veel vissers op een rij en ze hebben ook een keer wedstrijdvisserij gedaan egwoon hier binnen in de stad. Ja, dat is toch wel heel erg leuk.

MP: Ja, toch de stad weer wat groener maken. Of blauwer.

GF: En ik doe het visserij beleid ook dus ik vind het dan ook wel weer leuk.

MP: U doet gewoon alles.

GF: Ja alles wat met dieren te maken heeft.

MP: Ja, precies.

GF: Dus dat vind ik dan toch wel weer heel erg leuk. Als je dan ook kijkt naar de mensen met de bootjes, we hebben ook nog een dag zelf voor ons team nog een vaart bedacht door de

stadsgrachten. Maar ja, 10 jaar geleden kond at helemaal niet. En straks met die culturele hoofdstad dan moet het ook wel kunnen dus ja. Ja dat zijn ook wel hele leuke ontwikkelingen. Het wordt ook gewoon steeds leuker en groener en mooier.

MP: Ja.

GF: En stadslandbouw hoort er dan ook heel erg degelijk wel bij. Zal je een rapport meegeven straks. Het draagt uiteraard bij aan de voedselvoorziening maar het draagt ook bij aan de gezondheid, want eeh, het is natuurlijk onbespoten voedsel, dat is op zich al gezond, maar ook het buiten zijn, dat is heel belangrijk. En ook het buiten aan het werk zijn is ook gezond. En wat ook belangrijk is is de sociale cohesie die er ontstaat.

MP: Ja.

57:02 - 57:30

GF: En dat noaberschap, dat willen ze eigenlijk hier ook. Weer extra stimuleren.

MP: Dat het weer terugkomt in de stad.

GF: Ja. Een hele maatschappelijke ontwikkeling dat er sprake is van individualisering, mensen zitten alleen maar achter die computer en die communiceren via de computer en niet rechtstreeks met elkaar. En je moet ook weer met elkaar in contact. Stadslandbouw is ook een middel om mensen te verbinden, om mensen bij elkaar te krijgen. En groen is dat net zo goed, groen en stadslandbouw die verbinden mensen met elkaar in de buurt. Noaberschap en verbinden en voedselproductie, dat soort dingen.

MP: Ja.

GF: Er zijn natuurlijk heel veel doelen en wat Isabelle Diks ook altijd zo leuk zegt, met stadslandbouw heb je bijna nooit verliezers, want iedereen profiteert ervan, want we worden een groene en gezonde stad. En we hebben nu ook al met groene gevels en met boomspiegels. Die mogen ze dan adopteren en zelf onderhouden, maar daar zal denk ik niet zo snel voedsel in komen.

MP: Nee, dat is te klein.

GF: Dat is meer voor groen. He maar wel hebben we we hebben wel groene daken, die stimuleren we ook via regelingen. Maar je ziet nu ook wel eeh steeds meer eeh mensen die voedsel op balkons en op daken produceren.

MP: Ja, met de moestuintjes van de AH erbij.

GF: Precies. Ja. Nou ja en verticaal tuinieren he, er is hier ook een bedrijf die is bezig met verticaal tuinieren. Alleen eeh ja die zit hier wel en hij verkoopt ze wel in het Midden Oosten, maar ik zeg wanneer ga je nou eens iets in Leeuwarden neerzetten. En hij zegt ja dat komt nog, maar ik heb dat geloof ik nog niet gezien. Maar nu is er een bedrijf in ? en die kwam laatst met allerlei ideeën en die gaat nu voor de nieuwe tuin in ? daar gaan ze wel een eetbare wand maken, een groene en eetbare wand.

60:10 - 65:50

MP: Welk advies geven jullie nieuwe initiatieven mee, de beginners?

GF: Nou als ze beginnen dan zeg ik meestal wel van, zorg eerst dat er voldoende draagvlak is in de buurt en maak ook duidelijk wat je wilt en ga samen met de buurt ook bepraten hoe een goed plan

eruit moet komen te zien. Dat ie in elk geval, kijk niet iedereen hoeft mee te werken, maar het is wel mooi als in elk geval iedereen het ermee eens is. Dat er niet plotseling een tuin voor iemands deur ligt en die zegt van nou wat ligt daar dan weer.

66:34 - 77:27

GF: Ja dus iedereen staat eigenlijk wel, in de organisatie, die eeh, in de stand van ja, tenzij, noemen we dat dan. We zeggen ja, tenzij als een burger of organisatie iets vraagt, dan zeggen we dan ja dat kan, tenzij er eehm, bodemvervuiling is want dan kan het niet of dat er kabels en leidingen liggen of dat er onvoldoende draagvlak is, dus dat moet je wel goed testen.

MP: Ja.

GF: Ja er kan ook een andere omstandigheid zijn natuurlijk dus eehm, ja. We kunnen natuurlijk niet iets zeggen over particuliere grond, maar we kunnen wel met particulieren gaan praten van goh die mensen willen graag en eehm, kunnen we dat ook samen met jullie realiseren? En dan wil de gemeente soms nog wel mee faciliteren.

MP: Ja.

GF: Want onze belangenrol is ook, voorlichten, verbinden en faciliteren. Dat zijn onze rollenverbinding.

MP: Ja, beetje tussenspeler ook natuurlijk.

Appendix B: Questionnaire

Geachte lezer,

Fijn dat u wilt meewerken aan mijn onderzoek. Ik ben bezig met mijn bacheloropdracht en doe hiervoor onderzoek naar stadslandbouw in Groningen en Leeuwarden. Hierbij probeer ik er door middel van interviews en enquêtes achter te komen welke factoren belangrijk zijn voor het succes van stadslandbouw. Met uw antwoorden zal vertrouwelijk worden omgegaan. Deze zullen alleen gebruikt worden voor dit onderzoek en niet met derden gedeeld worden.

De enquête duurt zo'n 10 minuten.

1. In welke stad zit uw initiatief?
 - a. Groningen
 - b. Leeuwarden

2. Wat is de naam van het initiatief?

3. Hoe lang bestaat het initiatief al?
 - a. 0 – 6 maanden
 - b. Half jaar – anderhalf jaar
 - c. Anderhalf jaar - drie jaar
 - d. Drie jaar – vijf jaar
 - e. Langer dan vijf jaar

4. Hoe lang bent u al betrokken bij het initiatief?
 - a. 0 – 6 maanden
 - b. Half jaar – anderhalf jaar
 - c. Anderhalf jaar - drie jaar
 - d. Drie jaar – vijf jaar
 - e. Langer dan vijf jaar

5. Waar komen de mensen die meedoen aan het initiatief vandaan?
 - a. Uit de buurt/wijk
 - b. Uit de rest van de stad
 - c. Anders, namelijk

6. Hoeveel mensen doen er mee aan het initiatief?
 - a. Tot 10
 - b. 11 tot 20
 - c. 21 tot 30
 - d. 31 tot 40
 - e. Meer dan 40

7. Wordt er actief gezocht naar nieuwe mensen om mee te doen aan het initiatief? Zo ja, hoe?
Zo nee, waarom niet?
- Ja, door middel van
 - Nee, want
8. Hoe verloopt de samenwerking binnen het initiatief?
- Goed
 - Gemiddeld
 - Zou beter kunnen
9. Hoeveel tijd besteedt u gemiddeld per week aan het initiatief?
- 0 tot 5 uur
 - 5 tot 10 uur
 - 10 tot 15 uur
 - Meer dan 15 uur
10. Hoeveel tijd besteedt een persoon die meedoet aan het initiatief er gemiddeld per week aan?
- 0 tot 5 uur
 - 5 tot 10 uur
 - 10 tot 15 uur
 - Meer dan 15 uur
11. Hoeveel vierkante meter is er beschikbaar voor het initiatief?
12. Wie is de eigenaar van de grond?
- Eigen bezit
 - Gemeente
 - Woningbouwvereniging
 - Anders, namelijk:
13. Wordt het project gezien als tijdelijk of permanent? (Eventueel vragen om toelichting?)
- Tijdelijk (ga door naar vraag 14)
 - Permanent (ga door naar vraag 15)
14. U heeft aangegeven dat het project gezien wordt als tijdelijk. Wat vinden u en de andere participanten hiervan?
15. Hoe is het initiatief ontstaan? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Door informatie/voorlichting van de gemeente

- b. Door beleid/subsidieregeling van de gemeente
- c. Wilden iets doen met de buurt
- d. Wilden iets doen met groen/voedsel
- e. Anders, namelijk:

16. Hieronder staan een aantal mogelijke doelen. Geef aan in hoeverre dit doel een rol speelt/speelde bij het initiatief (1 = niet, 5 = heel erg)

- a. Eigen eten verbouwen
- b. Verbouwd voedsel verkopen
- c. Vergroten eigen kennis over voedsel
- d. Vergroten eigen kennis over natuur
- e. Iets leuks doen met de buurt
- f. Leefbaarheid in de buurt verbeteren
- g. Meer groen creëren in de buurt
- h. Vergroten kennis van anderen over voedsel en/of natuur
- i. Vergroten kennis van anderen over natuur
- j. Goede invloed op het milieu
- k. Klimaatverandering verminderen

17. In hoeverre is dat doel gehaald? (schaal van 1 tot 5, 1 = niet, 5 = heel erg, nvt ook als optie)

- a. Eigen eten verbouwen
- b. Verbouwd voedsel verkopen
- c. Vergroten eigen kennis over voedsel natuur
- d. Vergroten eigen kennis over natuur
- e. Iets leuks doen met de buurt
- f. Leefbaarheid in de buurt verbeteren
- g. Meer groen creëren in de buurt
- h. Vergroten kennis van anderen over voedsel en/of natuur
- i. Vergroten kennis van anderen over natuur
- j. Goede invloed op het milieu
- k. Klimaatverandering verminderen

18. Spelen er nog andere belangrijke doelen? Zo ja, in hoeverre zijn deze gehaald?

- a. Ja, namelijk. (Aangeven in hoeverre het doel gehaald is op schaal van 1 tot 5)
- b. Nee

19. In de buurt zijn ook mensen die niet deelnemen aan het initiatief. Is er contact met deze buurtbewoners?

- a. Geen contact
- b. Af en toe informeel contact
- c. Regelmatig contact over ontwikkelingen
- d. Formeel contact

20. Hoe staan deze buurtbewoners, naar uw idee, tegenover het initiatief?

- a. Erg negatief
- b. Een beetje negatief
- c. Neutraal
- d. Een beetje positief
- e. Erg positief
- f. Onbekend

21. Wat is, naar uw idee, de reden dat zij zo tegenover het initiatief staan?

22. Heeft u verder nog op- of aanmerkingen of wilt u dingen toevoegen die niet in deze enquête gevraagd zijn?

Ik wil u vriendelijk bedanken voor het meewerken aan deze enquête. Wanneer u interesse heeft in de uitkomsten kan ik u hierover informeren. Laat dan hieronder uw emailadres achter.

Appendix C: Statistics

Correlations

			Vergroten eigen kennis over voedsel	Vergroten eigen kennis over natuur	Vergroten kennis van anderen over voedsel	Vergroten kennis van anderen over natuur
Spearman's rho	Vergroten eigen kennis over voedsel	Correlation Coefficient	1,000	,501**	,732**	,425**
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,001
		N	55	55	55	55
	Vergroten eigen kennis over natuur	Correlation Coefficient	,501**	1,000	,413**	,671**
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,002	,000
		N	55	55	55	55
	Vergroten kennis van anderen over voedsel	Correlation Coefficient	,732**	,413**	1,000	,668**
		Sig. (2-tailed)	,000	,002	.	,000
		N	55	55	55	55
	Vergroten kennis van anderen over natuur	Correlation Coefficient	,425**	,671**	,668**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,001	,000	,000	.
		N	55	55	55	55

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).